

Čabiansky
Kalendár
na rok
2012

ČABIAŇSKY KALEŇDÁR

na rok
2012

Ročník
päťdesiaty,
od znovuvydania
dvadsiaty druhý

Békešká Čaba

Čabiansky kalendár redigovali:

**Anna Istvánová
Hajnalka Krajčovičová**

Šéfredaktorka:

Tünde Tušková

Šéfredaktori:

**Ročníky 2006-2011 Tünde Tušková
Ročníky 2001-2005 Anna Istvánová
Ročníky 1992-2000 Helena Somogyiová
Ročník 1991 Helena Somogyiová a Anna Istvánová**

**Ročníky 1947-1948 Michal Rohály
Ročníky 1937-1946 Michal Francisci
Ročníky 1920-1936 Ľudovít Žigmund Szeberényi**

Jazyková spolupráca:

Iveta Hruboňová

Vydavateľ:

Čabianska organizácia Slovákov

Za vydanie zodpovedá:

Michal Lásik

Podporovatelia:

**Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí
Zastupiteľský zbor župného mesta Békešská Čaba
Slovenská samospráva župného mesta Békešská Čaba
Slovenské osvetové centrum CSS**

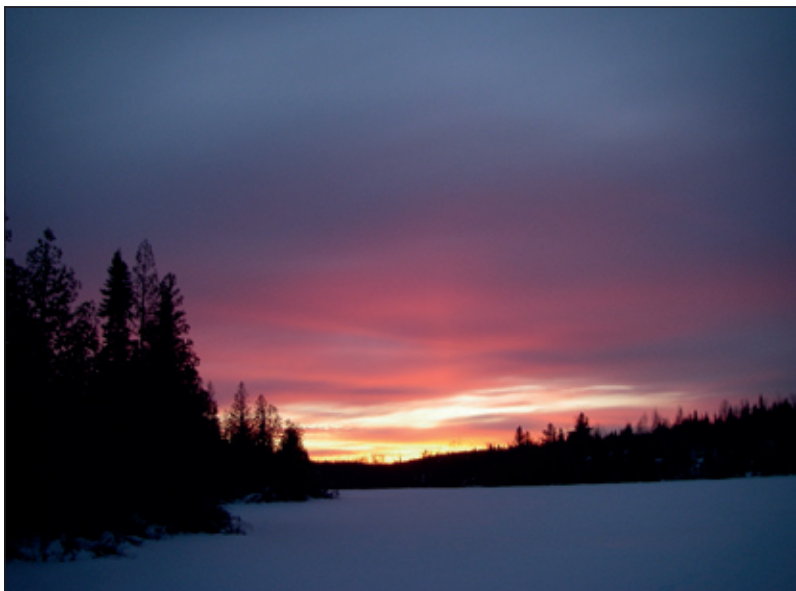
Tlačiareň:

**Progresszív Nyomda Kft
Békešská Čaba, ul. Erkel 2
Tel.: 66-328-360
Zodpovedný vedúci:
Kovács I. Zoltán**

Počet strán: 172
Náklad 500 výtlačkov

HU ISSN 0866 - 1219

*Želajme si v novom roku
dobrých ľudí vždy po boku.
Zdravia, lásky plný dom
a spokojný život v ňom.*

*Redakcia Čabianskeho kalendára praje svojim čitateľom
do nového roku veľa zdravia,
šťastia a spokojnosti.*

Január

*Podľa slovenského
kalendára*

*Podľa maďarského
kalendára*

Slnko

Východ | Západ

	<i>Nový rok, Štátny sviatok</i>	<i>Nový rok, Fruzsina</i>	07:31	16:03
1. Nedeľa	Nový rok, Štátny sviatok	Nový rok, Fruzsina	07:31	16:03
2. Pondelok	Alexandra, Karina	Ábel	07:31	16:04
3. Utorok	Daniela	Genovéva, Benjámín	07:31	16:05
4. Streda	Drahoslav	Titus, Leóna	07:31	16:06
5. Štvrtok	Andrea	Simon	07:30	16:07
6. Piatok	Traja králi, Antónia	Traja králi, Boldizsár	07:30	16:08
7. Sobota	Bohuslava	Atila, Ramóna	07:30	16:09
8. Nedeľa	Severín	Gyöngyvér	07:30	16:10
9. Pondelok	Alexej	Marcell	07:29	16:11
10. Utorok	Dáša	Melánia	07:29	16:13
11. Streda	Malvína	Ágota	07:29	16:14
12. Štvrtok	Ernest	Ernő	07:28	16:15
13. Piatok	Rastislav	Veronika	07:27	16:16
14. Sobota	Radovan	Bódog	07:27	16:18
15. Nedeľa	Dobroslav	Lóránd, Lóránt	07:26	16:19
16. Pondelok	Kristína	Gusztáv	07:26	16:20
17. Utorok	Nataša	Antal, Antónia	07:25	16:22
18. Streda	Bohdana	Piroska	07:24	16:23
19. Štvrtok	Drahomíra, Mário	Sára, Márió	07:23	16:25
20. Piatok	Dalibor	Fábián, Sebestyén	07:22	16:26
21. Sobota	Vincent	Ágnes	07:22	16:27
22. Nedeľa	Zora	Vince, Artúr	07:21	16:29
23. Pondelok	Miloš	Zelma, Rajmund	07:20	16:30
24. Utorok	Timotej	Timót	07:19	16:32
25. Streda	Gejza	Pál	07:18	16:33
26. Štvrtok	Tamara	Vanda, Paula	07:17	16:35
27. Piatok	Bohuš	Angelika	07:16	16:36
28. Sobota	Alfonz	Károly, Karola	07:14	16:38
29. Nedeľa	Gašpar	Adél	07:13	16:39
30. Pondelok	Ema	Martina	07:12	16:41
31. Utorok	Emil	Marcela, Gerda	07:11	16:43

Evanjelické kostoly v Békešskej Čabe

Malý evanjelický kostol ako prvý kamenný kostol v Zátisi po vyhnaní Turkov po polročnej práci v organizovaní ev. farára Samuela Tešedíka st. postavili v roku 1745. V roku 1773 pribudovali vedľajšie lode a v roku 1783 postavili vežu.

V období 1807–1824 pod vedením farárov Mihály Milecza a Ondreja Uhrina postavili Veľký evanjelický kostol. So svojou veľkosťou je najväčším evanjelickým kostolom Stredovýchodnej Európy. (Vežu má 76 m vysokú, dĺžku má 52 m a je v ňom 3500 miest na sedenie.)

Február

<i>Podľa slovenského kalendára</i>		<i>Podľa maďarského kalendára</i>	Slnko	
			Východ	Západ
1. Streda	Tatiana	Ignác	07:09	16:44
2. Štvrtok	Erik, Erika	Karolina, Aida	07:08	16:46
3. Piatok	Blažej	Balázs	07:07	16:47
4. Sobota	Veronika	Ráhel, Csenge	07:05	16:49
5. Nedeľa	Agáta	Ágota, Ingrid	07:04	16:50
6. Pondelok	Dorota	Dorottya, Dóra	07:03	16:52
7. Utorok	Vanda	Tódor, Rómeo	07:01	16:54
8. Streda	Zoja	Aranka	07:00	16:55
9. Štvrtok	Zdenko	Abigél, Alex	06:58	16:57
10. Piatok	Gabriela	Elvira	06:57	16:58
11. Sobota	Dezider	Bertold, Marietta	06:55	17:00
12. Nedeľa	Perla	Lívia, Lídia	06:54	17:01
13. Pondelok	Arpád	Ella, Linda	06:52	17:03
14. Utorok	Deň zalúbených , Valentín	Deň zalúbených , Bálint, Valentín	06:50	17:04
15. Streda	Pravoslav	Kolos, Georgina	06:49	17:06
16. Štvrtok	Ida, Liana	Juliana, Lilla	06:47	17:08
17. Piatok	Miloslava	Donát	06:45	17:09
18. Sobota	Jaromír	Bernadett	06:44	17:11
19. Nedeľa	Vlasta	Zsuzsanna	06:42	17:12
20. Pondelok	Lívia	Aladár, Álmos	06:40	17:14
21. Utorok	Eleonóra	Eleonóra	06:38	17:15
22. Streda	Popolcová streda , Etela	Popolcová streda , Gerzson	06:37	17:17
23. Štvrtok	Roman, Romana	Alfréd	06:35	17:18
24. Piatok	Matej	Elemér	06:33	17:20
25. Sobota	Frederik, Frederika	Mátyás	06:31	17:21
26. Nedeľa	Viktor	Géza	06:29	17:23
27. Pondelok	Alexander	Edina	06:27	17:24
28. Utorok	Zlatica	Ákos, Bátor	06:26	17:26
29. Streda	Radomír		06:24	17:28

Rímskokatolícky kostol v Békéši

Postavili ho v barokovom štýle v roku 1795. Na svätine vysiaca veľká maľba je poslednou prácou miestneho rodáka Mátyása Jantyika a nájdeme v ňom aj jeden obraz od Orlai Petricsa Somu.

Marec

<i>Podľa slovenského kalendára</i>		<i>Podľa maďarského kalendára</i>	Slnko	
			Východ	Západ
1. Štvrtok	Albín	Albín	06:22	17:29
2. Piatok	Anežka	Lujza	06:20	17:31
3. Sobota	Bohumil, Bohumila	Kornélia	06:18	17:32
4. Nedeľa	Kazimír	Kázmér	06:16	17:33
5. Pondelok	Fridrich	Adorján, Adrián	06:14	17:35
6. Utorok	Radoslav, Radoslava	Leonóra, Inez	06:12	17:36
7. Streda	Tomáš	Tamás	06:10	17:38
8. Štvrtok	MDŽ , Alan, Alana	MDŽ , Zoltán	06:08	17:39
9. Piatok	Františka	Franciska, Fanni	06:06	17:41
10. Sobota	Bruno, Branislav	Ildikó	06:04	17:42
11. Nedeľa	Angela, Angelika	Szilárd	06:02	17:44
12. Pondelok	Gregor	Gergely	06:00	17:45
13. Utorok	Vlastimil	Krisztián, Ajtony	05:58	17:47
14. Streda	Matilda	Matild	05:56	17:48
15. Štvrtok	Svetlana	Štátny sviatok , Kristóf	05:54	17:50
16. Piatok	Boleslav	Henrietta	05:52	17:51
17. Sobota	Ľubica	Gertrúd, Patrik	05:50	17:52
18. Nedeľa	Eduard	Sándor, Ede	05:48	17:54
19. Pondelok	Jozef	József, Bánk	05:46	17:55
20. Utorok	Vítazoslav, Klaudius	Klaudia	05:44	17:57
21. Streda	Blahoslav	Benedek	05:42	17:58
22. Štvrtok	Beňadik	Beáta, Izolda	05:40	18:00
23. Piatok	Adrián	Emőke	05:38	18:01
24. Sobota	Gabriel	Gábor, Karina	05:36	18:02
25. Nedeľa	Marian	Irén, Irisz	06:34	19:04
26. Pondelok	Emanuel	Emánuel	06:32	19:05
27. Utorok	Alena	Hajnalka	06:30	19:07
28. Streda	Soňa	Gedeon, Johanna	06:38	19:08
29. Štvrtok	Miroslav	Augusztá	06:26	19:09
30. Piatok	Vieroslava	Zalán	06:24	19:11
31. Sobota	Benjamín	Árpád	06:22	19:12

Drevená zvonica v Čabasabadi

V centre osady stojí vyrezávaná zvonica. Vyrobil ju László Szelekovszky v roku 1994. Jej zvon je starší, vyliali ho v Šoproni v roku 1936.

Apríl

Podľa slovenského
kalendára

Podľa maďarského
kalendára

Slnko

			Východ	Západ
1. Nedeľa	Hugo	Hugó	06:20	19:14
2. Pondelok	Zita	Áron	06:18	19:15
3. Utorok	Richard	Buda, Richard	06:16	19:16
4. Streda	Izidor	Izidor	06:14	19:18
5. Štvrtok	Miroslava	Vince	06:12	19:19
6. Piatok	Veľký piatok , Irena	Veľký piatok , Vilmos, Bíborka	06:10	19:21
7. Sobota	Zoltán	Herman	06:08	19:22
8. Nedeľa	Veľkonočná nedeľa , Albert	Veľkonočná nedeľa , Dénes	06:06	19:23
9. Pondelok	Veľkonočný pondelok , Milena	Veľkonočný pondelok , Erhard	06:04	19:25
10. Utorok	Igor	Zsolt	06:02	19:26
11. Streda	Július	Leó, Szaniszló	06:00	19:28
12. Štvrtok	Estera	Gyula	05:59	19:29
13. Piatok	Aleš	Ida	05:57	19:31
14. Sobota	Justína	Tibor	05:55	19:32
15. Nedeľa	Fedor	Anasztázia, Tas	05:53	19:33
16. Pondelok	Dana, Danica	Csongor	05:51	19:35
17. Utorok	Rudolf	Rudolf	05:49	19:36
18. Streda	Valér	Andrea, Irma	05:47	19:38
19. Štvrtok	Jela	Emma	05:45	19:39
20. Piatok	Marcel	Tivadar	05:44	19:40
21. Sobota	Ervín	Konrád	05:42	19:42
22. Nedeľa	Slavomír	Csilla, Noémi	05:40	19:43
23. Pondelok	Vojtech	Béla	05:38	19:45
24. Utorok	Juraj	György	05:37	19:46
25. Streda	Marek	Márk	05:35	19:47
26. Štvrtok	Jaroslava	Ervin	05:33	19:49
27. Piatok	Jaroslav	Zita	05:31	19:50
28. Sobota	Jarmila	Valéria	05:30	19:52
29. Nedeľa	Lea, Leo	Péter	05:28	19:53
30. Pondelok	Anastázia	Katalin, Kitty	05:26	19:54

Evanjelický kostol v Čorváši

Postavili ho na iniciatívu slovenského evanjelického farára Jána Freitága s pomocou evanjelickej spoločnosti od 17. septembra 1900 do 25. augusta 1901 podľa plánov architekta Józsefa Wagnera.

Máj

Podľa slovenského kalendára		Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Utorok	Sviatok práce	Sviatok práce , Fülöp, Jakab	05:25	19:56
2. Streda	Žigmund	Zsigmond	05:23	19:57
3. Štvrtok	Galina	Timea, Irma	05:22	19:58
4. Piatok	Florián	Mónika, Flórián	05:20	20:00
5. Sobota	Lesia, Lesana	Györgyi, Adrián	05:19	20:01
6. Nedeľa	Hermína	Deň matiek , Ivett, Frida	05:17	20:02
7. Pondelok	Monika	Gizella	05:16	20:04
8. Utorok	Deň víťazstva , Ingrida	Mihály	05:14	20:05
9. Streda	Roland	Gergely	05:13	20:06
10. Štvrtok	Viktória	Ármin, Pálma	05:11	20:08
11. Piatok	Blažena	Ferenc	05:10	20:09
12. Sobota	Pankrác	Pongráč	05:09	20:10
13. Nedeľa	Deň matiek , Servác	Szervác, Imola	05:08	20:12
14. Pondelok	Bonifác	Bonifác	05:06	20:13
15. Utorok	Žofia, Sofia	Zsófia, Szonja	05:05	20:14
16. Streda	Svetozár	Mózes, Botond	05:04	20:15
17. Štvrtok	Gizela	Paszkal	05:03	20:17
18. Piatok	Viola	Alexandra, Erik	05:02	20:18
19. Sobota	Gertrúda	Ivó, Milán	05:00	20:19
20. Nedeľa	Bernard	Bernát, Felícia	04:59	20:20
21. Pondelok	Zina	Konstantin	04:58	20:21
22. Utorok	Júlia, Juliana	Júlia, Rita	04:57	20:23
23. Streda	Želmíra	Dezső	04:56	20:24
24. Štvrtok	Ela	Eszter, Eliza	04:55	20:25
25. Piatok	Urban	Orbán	04:55	20:26
26. Sobota	Dušan	Fülöp, Evelín	04:54	20:27
27. Nedeľa	Turíce , Iveta	Turíce, Deň detí , Hella	04:53	20:28
28. Pondelok	Viliam	Emil, Csanád	04:52	20:29
29. Utorok	Vilma	Magdolna	04:51	20:30
30. Streda	Ferdinand	Janka, Zsanett	04:51	20:31
31. Štvrtok	Petra, Petronela	Angéla, Petronella	04:50	20:32

Rímskokatolícky kostol v Eleku

Základný kameň rímskokatolíckeho kostola barokového štýlu zložili v roku 1794. Jeho dve vedľajšie lode dobudovali v roku 1904. Stojí v centre osady, ako pamätihodnosť je pod ochranou. Od roku 1734 keď nastúpil prvý plebán Antal Hollinger, vedú aj matriku.

Jún

	Podľa slovenského kalendára	Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Piatok	MDD , Žaneta	Tünde	04:49	20:33
2. Sobota	Xénia, Oxana	Kármén, Anita	04:49	20:34
3. Nedeľa	Karolína	Klotild	04:48	20:35
4. Pondelok	Lenka	Bulcsú	04:48	20:36
5. Utorok	Laura	Fatime	04:47	20:36
6. Streda	Norbert	Norbert, Cintia	04:47	20:37
7. Štvrtok	Róbert	Róbert	04:47	20:38
8. Piatok	Medárd	Medárd	04:46	20:39
9. Sobota	Stanislava	Félix	04:46	20:39
10. Nedeľa	Margaréta	Margit, Gréta	04:46	20:40
11. Pondelok	Dobroslava	Barnabás	04:46	20:40
12. Utorok	Zlatko	Villő	04:46	20:41
13. Streda	Anton	Antal, Anett	04:45	20:42
14. Štvrtok	Vasil	Vazul	04:45	20:42
15. Piatok	Vít	Jolán, Vid	04:45	20:42
16. Sobota	Blanka, Bianka	Jusztín	04:45	20:43
17. Nedeľa	Deň otcov , Adolf	Deň otcov , Laura, Alida	04:45	20:43
18. Pondelok	Vratislav	Arnold, Levente	04:46	20:44
19. Utorok	Alfréd	Gyárfás	04:46	20:44
20. Streda	Valéria	Rafael	04:46	20:44
21. Štvrtok	Alojz	Alajos, Leila	04:46	20:44
22. Piatok	Paulína	Paulína	04:46	20:44
23. Sobota	Sidónia	Zoltán	04:47	20:45
24. Nedeľa	Ján	Iván	04:47	20:45
25. Pondelok	Olivia, Tadeáš	Vilmos	04:47	20:45
26. Utorok	Adriána	János, Pál	04:48	20:45
27. Streda	Ladislav, Ladislava	László	04:48	20:45
28. Štvrtok	Beáta	Levente, Irén	04:49	20:45
29. Piatok	Peter, Pavol, Petra	Péter, Pál	04:49	20:44
30. Sobota	Melánia	Pál	04:50	20:44

Evanjelický kostol v Gerendáši

Začiatkom XX. storočia územie zaľudnili evanjelici z Békešskej Čaby a z Orosházi. V 1926-om sa založila evanjelická spoločnosť a v rokoch 1936–1937 postavili kostol.

Júl

Podľa slovenského kalendára		Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Nedeľa	Diana	Tihamér, Annamária	04:51	20:44
2. Pondelok	Berta	Ottó	04:51	20:44
3. Utorok	Miloslav	Kornél, Soma	04:52	20:43
4. Streda	Prokop	Ulrik	04:53	20:43
5. Štvrtok	Štátny sviatok, Cyril a Metod	Deň Slovákov v Maďarsku, Emese, Sarolta	04:53	20:43
6. Piatok	Patrik, Patrícia	Csaba	04:54	20:42
7. Sobota	Oliver	Apollónia	04:55	20:42
8. Nedeľa	Ivan	Ellák	04:56	20:41
9. Pondelok	Lujza	Lukrécia	04:57	20:41
10. Utorok	Amália	Amália	04:58	20:40
11. Streda	Milota	Nóra, Lili	04:58	20:39
12. Štvrtok	Nina	Izabella, Dalma	04:59	20:39
13. Piatok	Margita	Jenő	05:00	20:38
14. Sobota	Kamil	Őrs, Stella	05:01	20:37
15. Nedeľa	Henrich	Henrik, Roland	05:02	20:36
16. Pondelok	Drahomír	Valter	05:03	20:35
17. Utorok	Bohuslav	Endre, Elek	05:04	20:34
18. Streda	Kamila	Frigyes	05:06	20:34
19. Štvrtok	Dušana	Emília	05:07	20:33
20. Piatok	Ilja, Eliáš	Illés	05:08	20:32
21. Sobota	Daniel	Dániel, Daniella	05:09	20:31
22. Nedeľa	Magdaléna	Magdolna	05:10	20:29
23. Pondelok	Olga	Lenke	05:11	20:28
24. Utorok	Vladimír	Kinga, Kincső	05:12	20:27
25. Streda	Jakub	Kristóf, Jakab	05:14	20:26
26. Štvrtok	Anna, Hana	Anna, Anikó	05:15	20:25
27. Piatok	Božena	Olga, Liliána	05:16	20:24
28. Sobota	Krištof	Szabolcs	05:17	20:22
29. Nedeľa	Marta	Márta, Flóra	05:18	20:21
30. Pondelok	Libuša	Judit, Xénia	05:20	20:20
31. Utorok	Ignác	Oszkár	05:21	20:18

Katolícky kostol Svätého Štefana v Kétszoproni

Základný kameň kostola zložili 19. októbra 1937, postavil ho majster Mihály Sutyák. Posvätil ho 25. augusta 1939 Dr. János Lindenberg apoštolský nuncius. Budovu fary postavili v roku 1946.

August

<i>Podľa slovenského kalendára</i>		<i>Podľa maďarského kalendára</i>	Slnko	
			Východ	Západ
1. Streda	Božidara	Boglárka	05:22	20:17
2. Štvrtok	Gustáv	Lehel	05:23	20:15
3. Piatok	Jerguš	Hermína	05:25	20:14
4. Sobota	Dominika, Dominik	Domonkos, Dominika	05:26	20:13
5. Nedeľa	Hortenzia	Krisztina	05:27	20:11
6. Pondelok	Jozefína	Bertabettina	05:29	20:09
7. Utorok	Štefánia	Ibolya	05:30	20:08
8. Streda	Oskar	László	05:31	20:06
9. Štvrtok	Ľubomíra	Emőd	05:33	20:05
10. Piatok	Vavrinec	Lőrinc	05:34	20:03
11. Sobota	Zuzana	Zsuzsanna, Tiborc	05:35	20:01
12. Nedeľa	Darina	Klára	05:36	20:00
13. Pondelok	Ľubomír	Ipoly	05:38	19:58
14. Utorok	Mojmír	Marcell	05:39	19:56
15. Streda	Marcela	Mária	05:40	19:55
16. Štvrtok	Leonard	Ábrahám	05:42	19:53
17. Piatok	Mílca	Jácint	05:43	19:51
18. Sobota	Elena, Helena	Ilona	05:44	19:49
19. Nedeľa	Lýdia	Huba	05:46	19:48
20. Pondelok	Anabela	Sviatok sv. Štefana, István	05:47	19:46
21. Utorok	Jana	Sámuel, Hajna	05:48	19:44
22. Streda	Tichomír	Menyhért, Mirjam	05:50	19:42
23. Štvrtok	Filip	Bence	05:51	19:40
24. Piatok	Bartolomej	Bertalan	05:52	19:38
25. Sobota	Ľudovít	Lajos, Patrícia	05:54	19:36
26. Nedeľa	Samuel	Izsó	05:55	19:35
27. Pondelok	Silvia	Gáspár	05:56	19:33
28. Utorok	Augustín	Ágoston	05:58	19:31
29. Streda	Výročie SNP, Nikola, Nikolaj	Beatrix, Erna	05:59	19:29
30. Štvrtok	Ružena	Rózsa	06:00	19:27
31. Piatok	Nora	Erika, Bella	06:02	19:25

Evanjelický kostol v Medeši

Na puste Medeš už od roku 1879 žili evanjelici, ktorí svoj kostol s farou postavili podľa plánov Józsefa Wagnera v koordinovaní Gyulu Áchima v roku 1899. Posvätil ho biskup Samuel Sárkány 03. septembra 1899. Orgán postavil v roku 1905 segedínsky majster János Soukénik.

September

*Podľa slovenského
kalendára*

*Podľa maďarského
kalendára*

Slnko

			Východ	Západ
1. Sobota	Deň ústavy , Drahoslava	Egyed, Egon	06:03	19:23
2. Nedeľa	Linda, Rebeka	Rebeka, Dorina	06:04	19:21
3. Pondelok	Belo	Hilda	06:06	19:19
4. Utorok	Rozália	Rozália	06:07	19:17
5. Streda	Regina	Viktrória, Lőrinc	06:08	19:15
6. Štvrtok	Alica	Zakariás	06:10	19:13
7. Piatok	Marianna	Regina	06:11	19:11
8. Sobota	Miriama	Mária, Adrienn	06:12	19:09
9. Nedeľa	Martina	Ádám	06:14	19:07
10. Pondelok	Oleg	Nikolett, Hunor	06:15	19:05
11. Utorok	Bystrík	Teodóra	06:16	19:03
12. Streda	Mária	Mária	06:18	19:01
13. Štvrtok	Ctibor	Kornél	06:19	18:59
14. Piatok	Ľudomil	Szeréna, Roxána	06:20	18:57
15. Sobota	Sedembolestná Panna Mária , Jolana	Enikő, Melitta	06:22	18:55
16. Nedeľa	Ľudmila	Edit	06:23	18:53
17. Pondelok	Olympia	Zsófia	06:24	18:51
18. Utorok	Eugénia	Diana	06:26	18:48
19. Streda	Konštantín	Vilhelmina	06:27	18:46
20. Štvrtok	Ľuboslav, Ľuboslava	Friderika	06:28	18:44
21. Piatok	Matúš	Máté, Mirella	06:30	18:42
22. Sobota	Móric	Móric	06:31	18:40
23. Nedeľa	Zdenka	Tekla	06:32	18:38
24. Pondelok	Ľuboš, Lubor	Gellért, Mercédesz	06:34	18:36
25. Utorok	Vladislav	Eufrozina, Kende	06:35	18:34
26. Streda	Edita	Jusztina, Pál	06:36	18:32
27. Štvrtok	Cyprián	Adalbert	06:38	18:30
28. Piatok	Václav	Vencel	06:39	18:28
29. Sobota	Michal, Michaela	Mihály	06:41	18:26
30. Nedeľa	Jarolím	Jeromos	06:42	18:24

Evanjelický kostol v Polňom Berinčoku

Evanjelický kostol v Polňom Berinčoku postavili v roku 1797. Postavil ho z kameňa a z tehál v barokovom štýle murársky majster Frantz Pumberger z Nagyváradu.

Október

Podľa slovenského kalendára		Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Pondelok	Arnold	Malvin	06:43	18:22
2. Utorok	Levoslav	Petra	06:45	18:20
3. Streda	Stela	Helga	06:46	18:18
4. Štvrtok	František	Ferenc	06:47	18:16
5. Piatok	Viera	Aurél	06:49	18:14
6. Sobota	Natália	Brúnó, Renáta	06:50	18:12
7. Nedeľa	Eliška	Amália	06:52	18:10
8. Pondelok	Brigita	Koppány	06:53	18:08
9. Utorok	Dionýz	Dénes	06:54	18:06
10. Streda	Slavomíra	Gedeon	06:56	18:04
11. Štvrtok	Valentína	Brigitta	06:57	18:02
12. Piatok	Maximilián	Miksa	06:59	18:00
13. Sobota	Koloman	Kálmán, Ede	07:00	17:58
14. Nedeľa	Boris	Helén	07:02	17:57
15. Pondelok	Terézia	Teréz	07:03	17:55
16. Utorok	Vladimíra	Gál	07:04	17:53
17. Streda	Hedviga	Hedvig	07:06	17:51
18. Štvrtok	Lukáš	Lukács	07:07	17:49
19. Piatok	Kristián	Nándor	07:09	17:47
20. Sobota	Vendelín	Vendel	07:10	17:46
21. Nedeľa	Uršula	Orsolya	07:12	17:44
22. Pondelok	Sergej	Előd	07:13	17:42
23. Utorok	Alojza	Štátny sviatok, Gyöngyi	07:15	17:40
24. Streda	Kvetoslava	Salamon	07:16	17:38
25. Štvrtok	Aurel	Blanka, Bianka	07:18	17:37
26. Piatok	Demeter	Dömötör	07:19	17:35
27. Sobota	Sabína	Szabina	07:21	17:33
28. Nedeľa	Deň vzniku samostatného Československa, Dobromila	Simon, Szimonetta	07:22	17:32
29. Pondelok	Klára	Nárcisz	07:24	17:30
30. Utorok	Šimon, Simona	Alfonz	06:25	16:28
31. Streda	Aurélia	Farkas	06:27	16:27

Reformovaný kostol v Šarkadkeresztúri

Reformovaný kostol v Šarkadkeresztúri dnešnú barokovú podobu dostal v roku 1913. Jeho veľký zvon vyliali v Budapešti v roku 1926 a malý zvon v Arade v roku 1916.

November

Podľa slovenského kalendára		Podľa maďarského kalendára	Slnko	
			Východ	Západ
1. Štvrtok	Sviatok všetkých svätých, Denis, Denisa	Sviatok všetkých svätých, Marianna	06:28	16:25
2. Piatok	Pamiatka zosnulých	Pamiatka zosnulých, Achilles	06:30	16:24
3. Sobota	Hubert	Győző	06:31	16:22
4. Nedeľa	Karol	Károly	06:33	16:21
5. Pondelok	Imrich	Imre	06:34	16:19
6. Utorok	Renáta	Lénárd	06:36	16:18
7. Streda	René	Rezső	06:37	16:17
8. Štvrtok	Bohumír	Zsombor	06:39	16:15
9. Piatok	Teodor	Tivadar	06:40	16:14
10. Sobota	Tibor	Réka	06:42	16:13
11. Nedeľa	Martin, Maroš	Márton	06:43	16:11
12. Pondelok	Svätopluk	Jónás, Renátó	06:45	16:10
13. Utorok	Stanislav	Szilvia	06:46	16:09
14. Streda	Irma	Aliz	06:48	16:08
15. Štvrtok	Leopold	Albert, Lipót	06:49	16:07
16. Piatok	Agnesa	Ödön	06:51	16:06
17. Sobota	Štátny sviatok, Klaudia	Hortenzia, Gergő	06:52	16:05
18. Nedeľa	Eugen	Jenő	06:54	16:04
19. Pondelok	Alžbeta	Erzsébet	06:55	16:03
20. Utorok	Félix	Jolán	06:56	16:02
21. Streda	Elvira	Olivér	06:58	16:01
22. Štvrtok	Cecília	Cecília	06:59	16:00
23. Piatok	Klement	Kelemen, Klementína	07:01	15:59
24. Sobota	Emília	Emma	07:02	15:58
25. Nedeľa	Katarína	Katalin	07:03	15:58
26. Pondelok	Kornel	Virág	07:05	15:57
27. Utorok	Milan	Virgil	07:06	15:56
28. Streda	Henrieta	Stefánia	07:07	15:56
29. Štvrtok	Vratko	Taksony	07:09	15:55
30. Piatok	Ondrej, Andrej	András, Andor	07:10	15:55

Evanjelický kostol v Újkígyósi

Kostol postavili v roku 1933 a posvätili ho 17. decembra toho istého roka. Na výzor sa podobá radšej školy. Patrí k Čabianskej evanjelickej cirkvi, bohoslužby sa konajú každú prvú a tretiu nedeľu o desiatej hodine, v júli a v auguste o pätnástej hodine.

December

*Podľa slovenského
kalendára*

*Podľa maďarského
kalendára*

Slnko

			Východ	Západ
1. Sobota	Edmund	Elza	07:11	15:54
2. Nedeľa	Bibiána	Melinda, Vivien	07:12	15:54
3. Pondelok	Oldrich	Ferenc, Olivia	07:13	15:53
4. Utorok	Barbora	Borbála, Barbara	07:14	15:53
5. Streda	Oto	Vilma	07:16	15:53
6. Štvrtok	Mikuláš	Miklós	07:17	15:53
7. Piatok	Ambróz	Ambrus	07:18	15:52
8. Sobota	Marína	Mária	07:19	15:52
9. Nedeľa	Izabela	Natália	07:20	15:52
10. Pondelok	Radúz	Judit	07:21	15:52
11. Utorok	Hilda	Árpád	07:22	15:52
12. Streda	Otilia	Gabriella	07:22	15:52
13. Štvrtok	Lucia	Luca, Otilia	07:23	15:52
14. Piatok	Branislava, Bronislava	Szilárda	07:24	15:53
15. Sobota	Ivica	Valér	07:25	15:53
16. Nedeľa	Albína	Etelka, Aletta	07:25	15:53
17. Pondelok	Kornélia	Lázár, Olimpia	07:26	15:53
18. Utorok	Sláva	Deň menšín , Augusztá	07:27	15:54
19. Streda	Judita	Viola	07:27	15:54
20. Štvrtok	Dagmara	Teofil	07:28	15:55
21. Piatok	Bohdan	Tamás	07:28	15:55
22. Sobota	Adela	Zénó	07:29	15:56
23. Nedeľa	Nadežda	Viktória	07:29	15:56
24. Pondelok	Štedrý deň , Adam a Eva	Štedrý deň , Ádám a Éva	07:30	15:57
25. Utorok	1. sviatok vianočný	1. sv. vianočný , Eugénia	07:30	15:58
26. Streda	2. sviatok vianočný , Štefan	2. sv. vianočný , István	07:30	15:58
27. Štvrtok	Filoména	János	07:30	15:59
28. Piatok	Ivana, Ivona	Kamilla	07:31	16:00
29. Sobota	Milada	Tamás, Tamara	07:31	16:01
30. Nedeľa	Dávid	Dávid	07:31	16:01
31. Pondelok	Silvester	Szilveszter	07:31	16:02

Evanjelický kostol v Telekgerendási

Evanjelický kostol v Telekgerendási postavili v roku 1920 podľa plánov čabianskeho architekta Gyulu Benedictyho. Neskôršie pridružili k nemu spoločenský dom, ktorí posvätil biskup Dr. Béla Harmati. Do kostola chodia katolíci a kalvini tiež.

Čabiansky kalendár je mesačikom dolnozemských Slovákov

Zalistujúc do strán mesačníka Čabän, v 7-8. čísle roka 1999 vtedajšia redaktorka kalendára písala o publikácii krátku upútavku, kde cituje predsedu Celoštátnej slovenskej samosprávy, ktorý ročenku pokladá za mesačik. Osvojila som si pojem, veď si myslím, treba to brať v pozitívnom zmysle slova, keďže v tme nás vedie mesiac, zasvieti nám cestu, naznačí smer. A jeho zdobnelina poukáže na blízkosť k srdcu, veď sa priznajme vo väčšine zdobníme pomenovania k nám blízko stojacej osoby, pojmy, veci. Teda „mesačik“ je blízko stojacím pokladom jeho čitateľov, prispievateľov a redaktorov tiež.

Naša ročenka v tomto roku oslávi svoje 50. číslo, vrátane prvého obdobia vychádzania ročenky a čísla znovu vydávania. Čabiansky kalendár HU ISSN 0866-1219 od prvého vydania r. 1920 vychádza pod tým istým menom, pod tou istou titulnou stranou, iba farba sa jej mení. Tak sa zmienil o nej Miroslav Demák v r. 2008: „Na čabianskych kalendároch sa mi vždy páčil fakt, že od založenia v roku 1919 (prvé vročenie bolo na rok 1920) majú stále rovnakú titulnú stranu. Dnes je to na prvý pohľad obálka archaická, ale čitateľovi hneď signalizuje, že za ňou nasledujú presne a prísne vybrané príspevky - také, aké v tomto tradičnom čítaní očakáva. Kalendár nie je miesto na experimentovanie.“

A Pavel Hlásznik v r. 2011 „...Čabiansky kalendár nás už titulnou stránkou volá k čabianskym chrámom, ktoré tam nemenne stoja veky a obrazom v dolnej časti pripomína, čím a ako prežili Dolnozemci.“

Zmena nastala iba vo vydavateľstve a osobe šéfredaktora:

Ročníky 2005-2011	vydavateľom Čabianskeho kalendára je Čabianska organizácia Slovákov, šéfredaktorka Tünde Tušková
Ročníky 2001-2004	vydavateľmi sú Čabianska organizácia Slovákov a Samospráva župného mesta Békešská Čaba, šéfredaktorka Anna Istvánová
Ročníky 1992-2000	Vydavateľom je Mestská samospráva Békešskej Čaby, šéfredaktorka Helena Somogyiová
Ročník 1991	Vydavateľ Mestská samospráva Békešskej

Čaby, šéfredaktorky Helena Somogyiová
a Anna Istvánová

Ročníky 1947-1948 vydavateľ:

Čabianska evanjelická cirkev, šéfredaktor Michal Rohály

Ročníky 1937-1946 vydavateľ:

Čabianska evanjelická cirkev, šéfredaktor Michal Francisci

Ročníky 1920-1936 vydavateľ:

Čabianska evanjelická cirkev, šéfredaktor Ľudovít Žigmund Szeberényi

Tlačiareň:

1991	Tlačiareň SNP, š.p. Martin
1992-1993	Kner Rt. a Intertechnika Kft.
1994-1995	Intertechnika Kft.
1996-2010	Sirályka Kft.
2011-	Progresszív Nyomda Kft.

Ohľadom podporovateľov sa paleta rok čo rok zúžila aj v zmysle počtu, aj v zmysle výšky financií. Prvý ročník podporila Matica slovenská vytlačením čísla (1991), od roku 1995-2004 a 2008-2009 Verejná nadácia pre národné a etnické menšiny, ktorá medzitým sa rozhodla o tom, že jednej menšine ročne podporí iba jeden kalendár, a tak samozrejme to bol celoštátny. Od tých čias ústredné peniaze v Maďarsku nemožno vyžiadať z grantu na náš „mesiačik“. Vyvrcholenie podporovateľov v počte bol v priestupnom roku 1996, keď ich bolo päť: Nadácia Mestskej samosprávy Békešskej Čaby (1996-1997), Slovenská menšinová samospráva Békéšskej Čaby (1996-1998 a 2000-dodnes v priemere 100-150 tisíc forintov), Celoštátna samospráva, neskôr Slovenské osvetové centrum ako inštitúcia Celoštátnej slovenskej samosprávy (1996, 1999-2005 a 2006 až podnes najmä s honorármi odbornej práce), Čabianska organizácia Slovákov (1996 až do prevzatia vydania) a Zväz Slovákov v Maďarsku (1996). Pritom v roku 1998 publikáciu podporovalo Ministerstvo školstva a kultúry, v roku 2001 Ministerstvo spravodlivosti, 2002 a 2004-2005 Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, 2003 Ministerstvo národného kultúrneho dedičstva MR, od r. 2005 až dodnes v priemere okolo 100 tisícami forintami, Mestská samospráva Békešskej Čaby, od 2007 Úrad Slovákov žijúcich v zahraničí so značnými finančnými príspevkami.

V predošlých desiatich rokoch našu ročenku, Čabiansky kalendár hodnotili:

2011	Pavel Hlásnik
2010	Ján Chlebnický
2009	Vladimír Valentík
2008	Miroslav Demák
2007	Danka Onodiiová
2006	Ondrej Štefanko
2005	Mária Žiláková
2004	Alžbeta Hollerová Račková
2003	nehodnotilo sa
2002	Alžbeta Uhrinová Hornoková
2001	Imrich Fuhl

Niekoľko myšlienok od nich, ktoré poukazujú na hodnoty Čabianskeho kalendára:

„Ťažko je vyzdvihnúť jeden alebo druhý článok, veď všetky majú svoju hodnotu, lebo sú poučné, lebo sú zaujímavé, citlivé, alebo že zachovávajú tradície...” (1999 Helena Somogyiová)

„Čabänia právom môžu byť hrdí, veď ... „Čabiansky kalendár je jedinou regionálnou ročenkou v slovenskom jazyku v Maďarsku“ (2001 Imrich Fuhl)

„A.I. zvlášť zdôraznila význam miestnych autorov, veď aj Čabän a Čabiansky kalendár sú a majú byť v prvom rade o nás a pre nás.“ (2001 Anna Istvánová)

„Je hodnotnou svojráznosťou Čabianskeho kalendára, že sa v ňom zместia vysokovzdelaní odborníci – vedci a jednoduchí ľudia, amatérsky tvoriaci, prispievatelia, tvorcovia.“ (2002 Alžbeta Hornoková Uhrinová)

„... Čabiansky kalendár je otvorený, že redakcia ochotne spolupracuje s užším a širším okolím, že radi uverejňujú popri miestnych, dolnozemských témach aj ďalšie príspevky týkajúce sa histórie, kultúry Slovákov.“ (2002 Alžbeta Hornoková Uhrinová)

„Z kalendára nemôžu chýbať ani dojmy, tvorba a vyjadrenia myšlienok čabianskych Slovákov. Sú totiž prvým prameňom nášho bytia. Preto pokladáme za nevyhnutné uverejňovať články aj v dolnozemských nárečiach.“ (2002 Alžbeta Hornoková Uhrinová)

„... Zo stránok rubriky Dolnozemske osobnosti sa nám zdravia doposiaľ neznáme podobizne nositeľov známych dolnozemských priezvísk. Tu obsiahnuté informácie ma opäť potvrdili v tom – a môžu o tom presvedčiť aj mnohých príslušníkov našej národnosti, trpiacich

komplexom menejcennosti -, že naši predkovia prispeli do spoločného diela uhorskej a univerzálnej kultúry hodným kusom práce." (2004 Alžbeta Hornoková Uhrinová)

„V rubrike Zo súčasnosti dolnozemských Slovákov je stelesnené všetko to, čo nazývame slovenským dieraním na Dolnej zemi a pri jej čítaní si opäť uvedomujeme, že ho držia v pohybe ľudia, ktorí pokladajú za dôležité záchranu a odovzdávanie nášho bohatého materiálneho a duchovného dedičstva mladým a jeho sprostredkovanie väčšinovej spoločnosti.“ (2004 Alžbeta Hollerová Račková)

„V roku 1920, keď sa už hranice nástupníckych štátov porazenej a rozmrvenej ríše (Rakúsko-Uhorská monarchia) narysovali a dolnozemska vetva Slovákov sa ocitla rozčesnutá v troch nových štátnych útvaroch, slovenské dolnozemské spoločenstvá (dovtedy pospájané neviditeľnými nitkami spoločnej histórie, spoločných tradícií a spoločného nárečia) sa rýchlo pozviechali, a ako im ich tvrdohlavá nátura prikazovala, zobrali národný osud do svojich rúk. A pretože stupeň ich gramotnosti bol vysoký a veľkej obľube sa v pospolitých rodinách tešili najmä kalendáre, keď prirodzený prísun tohto ľudového čítania zo Slovenska bol narušený, začali si slovenské kalendáre vydávať sami. Tak to bolo v Petrovci, v Békešskej Čabe, ale i v Nadlaku,... práve Čabiansky kalendár svojim obsahom a svojou popularitou ako jediný spomedzi hore vyššie spomenutých, vedel preklenúť hranice a vedel osloviť aj ostatné slovenské dolnozemské komunity. Teda nielen slovenskú komunitu v Maďarsku, ale aj slovenské komunity v Juhoslávii a Rumunsku.“ (2006 Ondrej Štefanko)

„Po ukážkach z tvorby slovenských domácich autorov (Michala Čičeľa, Juraja Dolnozemského, Michala Divičana, Gregora Papučeka, Štefana Lamiho), sú v tomto vydaní kalendára prítomné ukážky z básnickej tvorby Juraja Badinku v nárečí, ktorý pokračuje v tvorivých tradíciách, prítomných počas skoro celého storočia iba v Maďarsku, čo je, v kontexte slovenskej dolnozemskej literatúry, zaiste povšimnutia hodnou osobitosťou.“ (2006 Ondrej Štefanko)

„Čabiansky kalendár na rok 2007 je zaujímavý a prehľadný. Pozitívom je fakt, že sa sústreďuje na niekoľko tematických okruhov, ktoré rozvíja, čím výsledný tvar a dojem je celistvý, komplexný. Cítiť z neho oduševnenie zostavovateľov, priam lokálpatriotizmus. ... kalendár sa naozaj oplatí chytiť do ruky a nielen prelistovať, ale aj prečítať si ho.“ (2007 Daniela Onodiová)

„Priamo povedané je to prístupným spôsobom ponúkať čítanie na celý rok a to čítanie, v ktorom musí dominovať odpoveď na otázku: čo viem o živote svojich predkov na určitom priestore a najmä, či som a čím som prispel k tomu, aby o tom bolo hodné ponechať trvalý písaný doklad pre budúce generácie.“ (2008 Miroslav Demák)

„... túto ročenku dolnozemských Slovákov poznám ešte z detstva, našiel som ju na starootcovskej povale, dokonca podľa obalu si pamätám, v ktorom ročníku listoval ako chlapec netušiac, že raz bude hodnotiť túto publikáciu. Upozornil obecenstvo na dôležitú paralelu: Čabiansky kalendár i Národný kalendár v Srbsku začali vychádzať v roku 1919 a tieto svojrázne kroniky nášho života-bytia majú dodnes svoje stále miesto na policiach dolnozemských Slovákov.“ (2009 Vladimír Valentík)

„Kalendár po stránke obsahovej je mimoriadne pestrý: temer každý čitateľ si nájde v ňom, čo ho môže zaujímať, jednoduchý človek, vzdelanec a vedecký výskumník taktiež.“ (2010 Ján Chlebnický)

„Tradičnou a dokumentujúcou rubrikou Čabianskeho kalendára je Kronika udalostí. Udalosti registruje podľa dátumov a tieto bohato ilustruje fotografiami.“ (2010 Ján Chlebnický)

„Čabiansky kalendár patrí k najlepším populárno-náučným publikáciami nielen pre Slovákov v Maďarsku, ale aj v kontexte slovenskej Dolnej zeme predstavuje významný informačný, vzdelávací, poučný i zábavný fenomén. Jeho existencia je i dôkazom životaschopnosti Slovákov z Békešskej Čaby, ich kreatívnosti a prítomnosti v týchto priestoroch.“ (2011 Pavel Hlásznik.)

A čo by bolo najvhodnejšie na záver? Asi slová Ondreja Štefanku:

„Veď iba takto, po nich a po tých, z radov ktorých vzišli, tu zostanú stopy a klenoty ich živého ducha vstúpia sa široko-dáľe po slovenskom dolnozemskom svete.“

Prispievatelia a publikovaní autori od znovuvydania:

A Ivan Miroslav Ambruš (2010, 2011), Alžbeta Ančinová (2003, 2005), Juraj Ando (1991, 1993, 2006, 2009, 2010), J. M. Ambruš (1992), Zuzana Antalová (2007, 2008, 2009, 2010, 2011), Dagmar Mária Anoca (2008)

Á Ondrej Liker Áchim (1996), Erika Árszintyeová (2011)

B Juraj Bagyinka (2002, 2003, 2004, 2005, 2006), Peter Bartoš (2010), Juraj Bálint (1992), Zoltán Bárkányi (1993), István Gábor Benedek (1999, 2000), Ján Benčík (2001, 2006, 2007, 2010), Viera Benková (2008), Mojmír Benža (2008), Pavel Beňo (2001), Zuzana Benková (2008), Michal Bernula (2002), Bertalan Bertók (2006), Juraj Blaško (2002), Michal Blaško (2001), Paľo Bohuš (1991), Samuel Boldocký (2008), Michal Borguľa (2000, Miklós Born (1992, 1993), Ján Botík (1995, 2000, 2002), Ján Botto

(1996), Ján Brezovský (1999), Anna Bucková (1996, 1997, 2000), Pavel Bujtár (1991, 1992, 1994, 1995, 1996, 2003, 2004, 2005, 2006, 2008, 2009, 2010, 2011) Pavel Bunčák (2000)

C

Jozef Cíger Hronský (1995)

Č

Helena Čarejšová Hrabovská (1994), Ján Čaják (1997), Lajos Császár (1995), Michal Čičeľ (1996, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010)

D

Štefan Daňo (2003), László Dányi (2005), Július Dedinský (1991, 1992, 1993, 1995), Miroslav Demák (2008, 2009), Endre Dér (1993), Michal Divičan (2001, 2003, 2005, 2006), Anna Divičanová (1992, 2006, 2009), Apoštol Dobra (1997), Pavol Dobšínský (1995, 1998), Juraj Dolnozemský (1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011), Štefan Dovál (1997), Alžbeta Dováľová (2002), M. Dudok (2007), Mikuláš Dzurinda (2002)

E

József Eötvös (2007), Zuzana Éliášová (2001), Anna Eszesová (2011)

F

Pavel Fabulya (1992, 1993), István Fábián (1993), Judita Fábryová (2004), Erika Fajnorová (2003, 2005), Žófi Farkašová (1998), Pál E. Fehér (1996), Imrich Fuhl (1995, 1997), Ján Fuzik (2002), Ildiko Fúziková (1993, 1995)

G

Pavel Gajdács (1992), Judita Gáliková (1995), Tomáš Gális (2007), Juliana Gašparíková (2007), Béla Gécs (1995, 2002, 2004), Ján Gerči (2011), Peter Getting (2007), Ladislav J. G. (1996), Judita Gmóserová (2008), Ján Golian (2010), Ján Gomboš (1991, 2001, 2004, 2005, 2008, 2009), Michaela Grancea (2008), Brigita Gruberová (2006), Hajnalka Gruberová (1996)

H

Ľudovít Augustín Haan (1998, 2003, 2006, 2007), István Hajnal (2002), Maša Hal'amová (1998), Béla Hamvas (2006), Ondrej Hankó (1993, 2001, 2004, 2005, 2007, 2008, 2010), Martin Hanus (2007), Milan Hargaš (1994), Ján Hirka (1991), H. Hlôšková (2007), Jarmila Hodoličová (2007), Zuzana Hollósiová (2008), Rita Hornoková (2011), Alžbeta Uhrinová Hornoková (1996, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2008, 2010, 2011), Samuel

Horvát (1998), Marta Hrašková (1996), Erik Hricz (2011), Michal Hrivnák (2001), Iveta Hruboňová (2005, 2010, 2011), Ármin Hruška (2011), Štefan Hudák (1998, 2003, 2005, 2005), Pavel Husárik (2006, 2009), Pavol Orságh Hviezdoslav (1996, 2000)

CH Ján Chalupka (1996), Ján Chlebnický (1992, 1993, 1994, 1995, 2001, 2002, 2004, 2005, 2006, 2008, 2009, 2010, 2011), Anna Chovancová (1991), Peter Chrastina (2011)

I Anna Ištvánová (2003, 2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011)

J Ján Jančovic (2001, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011), Ján Janečko (2002, Pavol Janík (1999), Igor Janota (2001), Dávid Janšík (2011), József Jároli (1995), Eva Jastrabanová (2002, 2004), Ľubomír Jemala (2008), Peter Juráš (2008)

K Szabina Kádárová (2011), Ivan Kadlečík (2011), Ján Kalinčiak (1996), Valéria Kalná (1994, 1995, 1996, 1999, 2001), Slavo Kalný (1995, 1996, 1999, 2000, 2001), Vladimír Kampf (2004), Beáta Kanášová (1996), Ján Kancsó (2004), Karsai Mihályné (1994), Katarína Karkušová (2008), Štefan Kašuba (2002, 2008), Anna Škrabáková Kecskeméthyová (2009), Eva Kertészová (1991), Matej Kesjár (2008), Katarína Királyová (2005), Anna Kišová (1996), Miroslav Kmeť (1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011), Ján Kmetyko (1991), Michal Kociský (2009), János Kocsor (1994), Alžbeta Kolarovská (1996), Alžbeta Stanová – Kollárová (2003), Pavel Komoly (1994), Kóspaszné Szincsov Ildikó (2010), Anna Vargová Korčoková (2004), Alexander Kormoš (1992, 1993), Pavel Kovács (1992, 2001, 2004, 2010, 2011), Péter Kovács (2001), Anna Kováčová (2004, 2011), Emília Kováčová (2003, 2004), K. Kováčsová (2007), Michal Kožuch (2008), Helena Albertiová – Kožuchová (2003, 2004), Dagmar Kötelešová (2008, 2009), Dagmar Králiková (2011), Janko Král' (1996), Ivan Krasko (1996), Ján Krasko (2007), Štefan Krčméry (1991), Katarína Krettová (1994), András Krizsán (2003), Ondrej Krupa (1991, 1992, 1994, 1995, 1996, 1998, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011), Pavol M. Kubiš (2007, 2008, 2009, 2010), Martin Kukučín (1998, Ján Kukučka (2008), Dušan Kunovac (2008), Pavle Kunovac (2010), Zuzana Kunovacová Gulyášová (2011), Vlasta Kunovská (2005), Alžbeta Kvasová (1996)

L Nora Lábadyová (2001), Eva Labišíková (2008, 2009), Gábor Laczkó (2011), Štefan Lami (1996, 2001, 2006, 2007, 2008, 2009), Csaba Lampert (2010), Zechenter Laskomerský (1998), Michal Lászik (2006, 2008, 2009, 2010), Ivan Latko (1995, 1996), Anna Rau - Lehotská (2010, 2011), Judita Ledzéniová (2002, 2004, 2005, 2009, 2010), Helena Lehotská (2008), Natália Lopušná (1996, 2006), Ondrej Lopušný (2001, 2002, 2004, 2005, 2009), Anett Lovászová (2008,)

M Piroška Majerníková (2003, 2005, 2009), Jozef Majchrák (2007), Juraj Majo (2008, 2010), Ildikó Makaiová (2005), Ladislav Margittai (1996), Juraj Marik (1999), Adriana Markovičová (2010), Štefan Markuš (2007, 2008), Pál Maruzs (2008), Katarína Maružová Šebová (2001, 2003, 2004, 2007), Róbert Matejovič (2005), Matej Mazán (1991, 1993), Beľo Mikľa (2009, 2010), Katarína Miklyová (1991, 2004), Mikóczky Erika (2009), Kálmán Mikszáth (1998, 2006), Eva Mitrová (2005), Anna Molnárová (2002, 2008), K. Molnárová (2007), Eva Móricaová (2005), Zsigmond Mórica (2010), Tibor Mótyán (2005, 2008), Štefan Moyses (1997), Nándor Mucsi (2006)

N Zoltán Németh (1993), Anna Néverová (2003), Alžbeta Nóbiková (1992), Zuzana Plešovská - Nováková (2003)

O Ildika Očovská (2001, 2008, 2009, 2010), Judita Oláhová (2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009), Helena Oláhová Szászová (2009), Ľudo Ondrejov (1996)

P E. Pančuchová (2007), Gregor Papuček (2005, 2006, 2008, 2009), Pavel Pataj (1992, Anton Paulík (2001), Ján Paulov (1995), Magdaléna Pažická (2006, 2008), György Pásztor (1995), Peter Pečeňa (2006), Edita Pecsenyová (1992, 2009), Jolana Pepová (2009), Peter Pišťanek (2011), Ľudmila Podjavorinská (1996)

R Alžbeta Račková Hollerová (2005, 2008, 2011), Nándor Rakonczás (1996), Juraj Rágyanszki (2006, 2008, 2011), Vladimír Reišel (2000), Kornélia Resutíková (2002), Pavel Rohár (2006), Ľubomíra Rollová (2003, 2006, 2011), Vladimír Roy (1995), Milan Rúfus (1997, 1998, 1999), Etelka Paulíková - Rybová (2001)

Š Pavel Jozef Šafárik (1995), Ervin Sass (1996), Michal Sarusi (2000),

Ervin Schäfer (2011), Bojána Šipická (1992), Matej Šipický (1991, 1993, 2001, 2009), Mária Šípková (1995), Juraj Sicz (2010), Milan Šišmiš (1995), Zita Skorková (2008), Peter Šoltés (2010), Helena Somogyiová (1991, 2006), Marcela Somogyiová (2006, 2007), Kálmán Sonkoly (1993, 1995), Juraj Šóti (1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2007, 2008, 2009), Ján Sutyinszky (1995, 2001, 2005), Jozef Švolík (2001)

S

Dušan Saják (1992), Ferenc Szabó (1991, 1996), Peter Salner (2005), Pavol Samuel (2001, 2002), Gustáv Seberéni (1996), Gustáv Adolf Seberéni (1996), Ľudovít Žigmund Seberéni (1996), Ondrej Seberéni (1994), Ján Sekerka (2000), Andrej Severíni (1997), Zora Sirácka (2006), Ján Sirácky (1991, 1992, 1996, 1999), Andrej Sládkovič (1993, 1997), Elena Slovobodníková (1995), Ján Smrek (1998), Koloman Szokolay (2006), Pavol Straka (1998), Kristína Szudová (2008), Michal Svoreň (2009, 2010)

T

Juraj Tábori (1993), Ján Tadanai (2010), Samuel Tešedík (1996), Timrava (1996), Ľubica Tischlerová (2005), Alžbeta Tósegiová (2003, 2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010), Sándor Tóth (2004, 2005, 2006), Michal Tóth (1991), Štefan Tóth (1992, 2006), Mária Tóthová (2003), Renáta Tószegiová (2010, Elvira Trunečková (2003), Angelina Turáková (2000, 2004, 2006), Tünde Tušková (2002, 2003, 2004, 2007, 2009, 2010, 2011)

U

Alžbeta Uhrinová staršia (2010), Mária Uhrinová (2006)

V

Svetozar Hurban Vajanský (1996), J. Valentová (2001), Viera – Anna Valuchová (2011), Gyula Vantara (2011), Ondrej Varga (2004), Viviena Vargová (2011), Zoltán Váradi (2008), György Vido (2010), Alica Vnuková (1996, 1998), Martin Vozár (2009), Štefan Vraštiak (2002), Karol Wlachovský (2011)

Z

Jonáš Záborský (1996), Pavol Závada (2002), Ondrej Zeleny-ánszki (1991, 1999, 2001, 2002, 2003)

Ž

Juraj Žadanský (2004), Paľo Žibrita (2001, 2006, 2008, 2010), Mária Žiláková (2002, 2003, 2004, 2006, 2009), Michal Žilinský (1991, 1998), Viliam Žilinský (2004)

Prečo a ako som sa stal hudobným skladateľom

Na úvod by som pripomenul dve myšlienky maďarských hudobných géniov, Bélu Bartóka a Zoltána Kodályho, ktoré nám, blúdiacim v dnešnom zložitom hudobnom svete, vždy pomáhajú najstť správnu cestu.

Kodály začína svoje učenie nasledujúcou vetou: „Každý národ môžeme priviesť k veľikánstvu len vo svojom materinskom jazyku.“ Naším hudobno - materinským jazykom sú ľudové piesne a ľudová hudba. Našou povinnosťou je pomocou tejto hudby viesť mládež aj dospelých k vyšším umeleckým zážitkom, k umelej hudbe. K tejto práci bolo potrebné najsamprv pozbierať, zapísať, a zachovať ešte existujúci hudobný materiál. Túto veľkú úlohu sme, chvála Bohu, už takmer splnili. Takto vzniknuté zbierky však nemôžu zostať na sklade v knižniciach. Čo s nimi? Naše dedičstvo bude žiť len vtedy ďalej, keď ho niekomu odovzdáme. Akým spôsobom, na to dostaneme odpoveď od B. Bartóka.

Podľa Bartóka sa ľudový hudobný materiál môže postaviť na javisko v troch kategóriách.

1. kategória: ľudové piesne sa zaspievajú jednoducho na jeden hlas, tak, ako sa zapísali, ako ich ľud prirodzene spieva (napr. pávie kružky)

2. kategória: melódia piesní ostane originálna, ale ju oblečieme do pekných šiat, dajú sa k nej ešte 2-3-4 hlasy, akordy. Takto spracované piesne spievajú spevokoly.

3. kategória: hudobný skladateľ abstrahuje z konkrétnej melódie, z viacerých piesní si vyberie charakteristické prvky (napr. najčastejšie skoky tónov, kvarty, tóninu atď.) a týmto si vytvorí svoj špeciálny hudobný jazyk (Bartók, Suchoň, Dvořák a iní). Takéto skladby už amatérske skupiny ťažko zvládnu.

Keď som začal vyučovať v slovenskej škole a založil som detský spevácky zbor, čoskoro som sa stretol s najväčšou ťažkosťou: nemal som nijaký hudobný materiál. V Maďarsku vtedy existovala len Kálmánfiho zbierka, v ktorej neboli naše dolnozemske piesne. Tak som bol prinútený aby som sám začal zbierať čabianske, komlóšské, pitvarošské a sarvašské ľudové piese. Pozdejšie zase som bol prinútený, aby som ich spracoval na 2 - 3 hlasné skladbičky. V 70-tych rokoch

prišli k nám do školy z Komlóša mandolinisti, pre ktorých som písal dvoj-štvorhlasný materiál. V 80-tych rokoch som zostavoval učebnice hudobnej výchovy z nášho materiálu. Tak vznikli 4 učebnice pre druhý stupeň základnej školy a 3 pre gymnázium.

V roku 2001 sme založili v Budapešti v maďarsku prvý - aj odvtedy jediný - dospelý miešaný spevokol Ozvena, ktorý je schopný predniesť už aj komplikované skladby na vysokej úrovni. Pre nich spracované slovenské ľudové piesne sú vydané v publikácii pod názvom Lastovienka malá. Tiež sa tu nájdu skladby pre strunové nástroje a osobitne spracované skladby pre flautu.

V roku 2008, keď počul moje skladby známy čabiansky kapelník Csaba Szűcs, hneď ma inšpiroval aby som napísal pochod na slovenské čabianske melódie pre 84 člennú člennú dychovku. Samozrejme, tejto prosbe som nevedel odolať. Čoskoro som obdarial komlóšsku veľkú dychovku pochodmi aj suitou, v ktorých je spracovaný komlóšsky slovenský materiál. V tomto roku na vianočnom koncerte komlóšska mládežnícka dychovka prednesie Pitvarošský pochod, a dospelí zahrajú tiež jeden pochod s názvom Na Komlóši. Vrcholom mojej doterajšej skladateľskej činnosti bol ZENIT 2011. Tam čabianska dychovka predniesla skladbu pod názvom Slovenské melódie. Vo viacerých kategóriách získala prvé miesto a ja som dostal osobitnú cenu za tvorivú prácu (Alkotói különdíj). Pravdaže mi toto ohodnotenie dobre padlo, ale najväčšiu radosť som mal z toho, že som konečne videl a počul znieť naše slovenské ľudové piesne na vysokej úrovni na medzinárodnej súťaži.

Ján Sutyinsky

Nezlomný učiteľ Huršan

Hlboko sú zapísaní najmä v pamäti svojich krajanov niektorí príslušníci málopočetnej skupiny dolnozemskej slovenskej inteligencie, ktorí si veľa vytrpeli pre svoje národné presvedčenie, až museli emigrovať do ČSR, aby mohli vykonávať svoje povolanie. Takýto osud stihol napríklad farára Ľudovíta Jaroslava Hrdličku¹, či farára Ladislava Lehotského. Neobyčajne obetavý a plodný život L. Lehotského veľmi výstižne opísala jeho vnučka.²

V tejto súvislosti väčšinou išlo pravdepodobne o kňazov, ale boli tam aj iné povolania, napríklad pedagógovia. Tentokrát si spomínam na rodáka z Békešskej Čaby Jána Huršana. Veľkú časť svojho učiteľského pôsobenia prežil v Bratislave. U nás sa o ňom vie pomerne málo až na výnimky³, hoci by si zaslúžil väčšiu pozornosť našich národných ustanovizní, nevynímajúc Maticu slovenskú. Ako keby sa zabudlo na jeho „hviezdne chvíle“, keď sa podieľal na príprave a organizovaní svojich rodákov i ostatných, ktorí sa nechceli v plnej miere asimilovať – ako sme dnes toho svedkami –, na návrat do vlasti svojich predkov. Rád by som túto medzeru aspoň čiastočne zaplnil, k čomu ma vedie niekoľko okolností. Jednak ma inšpirujú stručné príležitostné odkazy v literatúre na osobu J. Huršana, jednak mám k dispozícii dokumentačný materiál, ktorý sa uchoval v archíve môjho otca⁴ a predovšetkým skutočnosť, že v domácnosti tohto pozoruhodného rodoluba som strávil jeden školský rok /1946-1947/. A práve toto obdobie spôsobilo, že učiteľ Huršan sa stal pre mňa nezabudnuteľný, a ešte lepšie by sa hodil na neho prívlastok nezlomný, čo som si však uvedomoval až po mnohých rokoch. Prítom by som sa rád podelil s inými so zážitkami súvisiacimi s týmto výborným pedagógom, rozumejúcim detskej duši a všestranne obľúbeným medzi ľuďmi. Predmetom týchto reminiscencií sú moje osobné spomienky na povojnovú Modru a Bratislavu,

¹ Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava 2001, s. 140

² Slavomíra Očenášová-Štrbová: S otvorenou náručou – Cesty osudu a naplnenie poslania slovenského evanjelického farára a jeho manželky, Vyd. DOMA, Mošovce 120 s.

³ Ladislav Deák: Postavenie slovenskej menšiny v Maďarsku medzi dvoma svetovými vojnami, s. 26. In: Slováci v Maďarsku, Zborník materiálov z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou 30.9.-2.10.1992, Bratislava, Matica slovenská 1994

⁴ a) Curriculum vitae Jána Huršana, ev. učiteľa z Békešskej Čaby / Maďarsko/. Vlastnoručne podpísaný životopis, Bratislava, 29. júla 1936, 5 s.
b) Fotoalbum Michala Francisciho /1905-1980/ „Pohľad z ČSSR do starej vlasti po 20 rokoch“, Bratislava 1967

videnú očami jedenásťročného chlapca, dobrovoľne odlúčeného od rodičov, ktorého pritúľil na jeden školský rok dobrý priateľ mojich rodičov J. Huršan⁵.

Ako som už spomenul, učiteľ Ján Huršan, bezdetný, s manželkou Ruženou, rodenou Kiszelyovou, maďarského pôvodu (menší paradox je to, že hlboko národne založený, roduverný Slovák mal maďarskú manželku) musel z dôvodov nespoľahlivosti opustiť rodnú Békešskú Čabu. Nemci by povedali, že mal „Berufsverbot“. V Bratislave potom učil slovenčinu na stredných školách technického zamerania. Býval v Bratislave na Zochovej ulici č. 22 v dvojizbovom byte s príslušenstvom. Byt sa nachádzal v štvorposchodovom bloku domov a dvorov bez výťahov na druhom poschodí. Na mlieko, pečivo, chlieb som chodieval do mliekárne súkromníka, ktorý sa volal Ján Ciho. Bol to vysoký chlap s brčkavými vlasmi a tmavými fúzami. Zeleninu, ovocie a kusy ľadu do ľadničky som kupoval u Bulhara na tej istej ulici, ktorý sa volal Janko Petkoff Popoff. Možno je pozoruhodné, že aj takéto drobnosti a detaily sa mi uchovali v pamäti, hoci pochádzajú z detskej hlavy. Do školy som chodil na Palisády 20/b, do novej červenej budovy, tzv. Hodžovej, do piatej triedy, kde bol mojim učiteľom p. Sedmík, sympatický mladý muž. Mimochodom, v tejto budove sme oslávili po pol storočí (roku 2004) stretnutie maturantov.

Ako som sa dostal k Huršanovcom? Počas druhej svetovej vojny v horthyovskom Maďarsku, ale už aj skôr, zanikli školy so slovenským vyučovaním – nielen obecné, ale aj cirkevné. V Békešskej Čabe som tak vychodil štyri triedy ev. a. v. cirkevnej ľudovej školy s maďarským vyučovacím jazykom bez dvojky na vysvedčení, lebo výchova bola prísna. Doma sme hovorili po slovensky, s maďarskými spolužiakmi a úradnými osobami po maďarsky. Naša slovenčina bola zmes mäkkých nárečí – z Hontu, Gemeru a zvolenskej stolice – premiešaná poslovenčenými maďarskými a občas aj nemeckými výrazmi. Mäkké a tvrdé i sme nerozlišovali. Predpokladané presídlenie na Slovensko prichádzalo do úvahy na jeseň roku 1947.

Ak som nemal ďalej zaostávať v spisovnej slovenčine, bolo potrebné začať školský rok 1946–47 na Slovensku. Moji rodičia zariadili, že som v septembri 1946 nastúpil do 5. triedy ľudovej školy v Modre a ubytovanie som dostal v Evanjelickom sirotinci, kde vtedy bol správcom farár Štefan Kátlovský. Neskôr sa stal biskupom Východného dištriktu ev.a.v. cirkvi, profesorom a dekanom evanjelickej bohosloveckej fakulty, členom prekladateľskej komisie Biblie, ktorý ovládal deväť jazykov⁶. Moja o tri roky staršia sestra Eva mala viac šťastia, lebo nastúpila do gymnázia v Bratislave u Uršulínok a ubytovanie dostala vo vile

⁵ Slováci v zahraničí 24, Mať volá II., Matica slovenská, 2008 Michal Francisci ml.: Pohľad do starej vlasti po 60 rokoch, s. 1

⁶ Evanjelická encyklopédia Slovenska, Bratislava 2001, s.159

Ján Huršan a Michal Francisci

priateľa rodičov na Búdkovej ceste u dr. Pavla Horvátha, pochádza-
júceho z Nadlaku, vtedajšieho prednostu Štatistického úradu.

Bol som veľmi nesamostatný a nesmierne späť s rodičmi, s ktorými
som viedol korešpondenciu v rozlúštenom tóne. S deťmi som si
nerozumel. Akú takú radosť mi prinášal prídel UNRRA čokolády a bie-
lych žuvačiek, ktoré nám občas rozdávali sestričky. Priatelil som sa
s dievčatkou v mojom veku, s ktorým sme spolu žiadali, akí sme opuste-
ní. Nakoniec ma ubytovala jedna zo sestričiek vo svojej izbe, aby som
vydržal, kým ma rodičia čakajúci na presídlenie v Maďarsku, preložia
do Bratislavy.

Rodičia si uvedomili, že v sirotinci nevydržím a našli riešenie. Po do-
hode s učiteľom Huršanom ma presťahovali do Bratislavy. Tam som
mal aj možnosť častejších kontaktov so sestrou, čo mi tiež pomáhalo
prekonávať nepríjemnosť mojich najbližších.

Tak sa pamätám, že na polročnom vysvedčení som mal jednu dvoj-
ku – zo slovenčiny. Bolo to pochopiteľné, veď som nerozlišoval i a y.
Vysvedčenie sa „Jani báčimu“, ako som ho volal, zdalo jednoduché,
vraj je fádne a čakal pestrejšie. Na jeseň ma „Jani báči“ a jeho man-
želka „Róži néni“, prijali milo, prietиво. Napriek tomu často vznikali
drobné trenice, vyvolávané mojou neposlušnosťou a odvrávaním.
Zároveň som si pozorne všimol, ako sa tí dvaja k sebe správajú: „Jani
báči“ bol korpulentný muž zavalitej postavy, ktorý si po večeroch rád

Svadba

posedel v pohodlnom foteli pod veľkou stojacou lampou. S obľubou počúval rozhlas, čítal noviny a časopisy. Kupoval alebo objednával si denník Čas, Týždeň, Přehled, Výběr, hádam aj kalendár Kocúr. Ja som sa pokúšal lúštiť krížovky z Týždňa, snažil som sa, ale nie vždy sa mi to podarilo. Kupoval som si týždenník Vpřed aj Slovenský krížovkár a hádankár asi za 5 Kčs, ale väčšinou bol nad moje sily.

„Róži néni“ radšej hovorila po maďarsky, nielen s priateľkami a známymi, ale aj so mnou. Slovenčina jej šla horšie. Často hovorila aj s manželom po maďarsky, pričom si vykali. Bola pedantná, veľmi poriadkumilovná. Manžel nemal vo zvyku pomáhať v domácnosti. Vtedy nebolo zvykom, aby sa muži zvrátili v kuchyni. V susednom bloku bývajúcá Betka Fričová, pochádzajúca z Nadlaku, sa sťažovala, že manžel si odmieta zohriať akékoľvek jedlo, keby večer nebola doma. V domácnosti „Róži néni“ sa nie raz prihodilo, že zrazu čosi chýba, možno to bol cukor, múka, vajčka a iné. Vtedy bolo zvykom ísť k známym v rámci bytovky – asi nazývanej DOPS – a požičať si to.

S rodičmi som viedol čulú korešpondenciu, ťažilo sa im, keď zistili, že sa cítim neporovnateľne lepšie ako v Modre. Občas, keď som odvrával, „Jani báči“ sa postavil vedľa mňa a povedal: „Kto je tu väčší pán, kto bude poslúchať, hneď sa zmeriame, prinesiem cološtok.“ Spomínal, že neviem držať jazyk za zubami, chcem mať posledné slovo. So svojou detskou hlavou som si nevedel dostatočne vážiť obeť, ktorú pre mňa prinášali.

Celý školský rok sa starali predsa len o cudzie dieťa, aj keď boli priatelia s mojimi rodičmi. Neskôr som sa v archívnych materiáloch dočítal, že im moji rodičia poskytovali určitú materiálnu kompenzáciu. Pravda, Huršanovci dobrovoľne obetovali časť svojho súkromia. Pritom občas prichádzali nim známi a priatelia, ktorí ich požiadali o kratšie či dlhšie ubytovanie a oni ich neodmietli. Ľudia boli všeobecne v tých časoch k sebe dobrosrdečnejší ako teraz.

„Jani báči“ mal cukrovku, ktorá sa postupne zhoršovala. Stávalo sa, že občas sa uprostred noci vkradol do špajze, aby tam „raboval“ sladké zaváraniny, kompóty. Manželka na druhý deň našla stopy po maškrtení a dobrosrdečne mu to vyčítala. Na druhej strane „Jani báči“ nemal vo zvyku doma popíjať. Len málokedy sa vybral s priateľmi „pod viechu“ na „háromdeci“. Výnimočne sa vybrali do Malých Karpát, aby dovezli pravé červené orešanské víno.

Na mojom výročnom vysvedčení už nebola ani tá jedna dvojka zo slovenčiny a „Jani báči“ zas čakal pestrejšie, bolo mu fádne. V tom čase môj otec navštívil v súvislosti s prípravou presídľovacej akcie Bratislavu a mňa u Huršanovcov. Vzal ma aj na nezabudnuteľné predstavenie Alexandrovovcov do devínskeho amfiteátra v rámci Vseslovanských dní, čo bol pre mňa veľký zážitok.

S manželmi Huršanovcami sme sa stretávali, kým žili. Žiaľ, pokračujúca cukrovka nahlodávala zdravie „Jani báčiho“ a myslím, že v sedemdesiatych rokoch minulého storočia zomrel. O niekoľko rokov ho nasledovala manželka.

Domnievam sa, že sa patrí, aspoň takýmto skromným spôsobom, vzdať hold čestnému, statočnému človeku, ktorý neváhal odhodlať sa k neľahkému, radikálnemu kroku, keď mu štátne orgány bránili v jeho presvedčení učiť v materinskom jazyku. Práve preto, pre mňa – jeho krajana – zostáva vzorom, a možno aj pre iných, ktorí ho poznali, nezlomný a nezabudnútý.

Michal Francisci

Niekoľko myšlienok k výskumu slovenských priezvisk v Maďarsku

Zakladateľka a prvá riaditeľka čabianskeho Slovenského výskumného ústavu (dnes Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku) Anna Divičanová pred rokmi iniciovala výskum priezvisk slovenského obyvateľstva v Maďarsku. Odvtedy sa z jej predstáv zrodili a menili rôzne variácie realizovania plánu, v rámci ústavu a s pomocou Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied sa organizovali početné rozhovory, rokovania, „doškoľovania“ v tejto téme. Ba vypracované boli aj isté plány výskumu a zostavené i pracovné tímy. Naproti tomu toho času vec stojí, hlavnou príčinou čoho sú predovšetkým peniaze, vlastne ich nedostatok. Ústav ich na tento cieľ v rozpočte nemá a z domácich nadácií ich nevie získať. (Z maďarských preto nie, lebo vraj jestvujú menšinové a z menšinových zase preto nie, lebo tie sa rušia. Pritom, hádam aj na úkor týchto posledne spomenutým, pre zahraničné maďarské menšiny sumy podpôr sa stále zväčšujú, čo na jednej strane je úplne v poriadku, ale na strane druhej treba dodať, že domáce menšiny, ako je i naša slovenská, na základe svojej existencie takúto podporu si aj nárokujú.)

Naproti všetkým nevyriešeným problémom niektorí výskumníci by sa radi pustili – ba aj sa púšťajú do práce. Podľa pôvodných plánov ja som dostal za úlohu výskum priezvisk Slovenského Komlóša, čoho sa i držím. Robím takzvané predbežné výskumy: študujem predovšetkým odbornú literatúru o menách (o priezviskách a krstných menách), históriu Komlóša, vrátane jeho cirkevných obcí. Pritom sa učím pracovať aj so štatistikou, hľadám dobrých spolupracovníkov (úrady, informátorov) atď. Pretože ešte nemáme dôkladne vypracovanú metodiku výskumu, prácu plánujem a začínam svojším spôsobom.

Pôvodný plán výskumu vychádza zo zoznamu priezvisk danej osady z roku 1945. Daný rok je medzník zohľadňujúci nielen všeobecnú spoločensko – politickú situáciu vtedajšieho Maďarska, ale i pomery Slovákov žijúcich v Maďarsku, keď ešte žili väčšinou v kompaktných alebo menej narušených slovenských spoločenstvách. Čo nasleduje po roku 1945, to je začiatok zrýchľujúceho sa prudkého rozkladu všetkých menšinových kolektívov v Maďarsku, ich života a kultúry, strácanie jazyka a identity. Tento proces najúčinnejšie postihol práve našu slovenskú menšinu. A to je jeden z dôvodov, prečo treba urýchlene skúmať slovenskú menšinu, kým ona ešte existuje.

Na základe vyššie uvedených teda vo výskume treba vychádzať zo zoznamu priezvisk danej osady z roku 1945, lebo ten tvorí pevný základ, ktorý treba analyzovať, skúmať z rôznych aspektov. Jeden

z nich môže byť: časom ako sa vytvoril tento základ, ďalší: nakoľko sa od začiatkov menil (obohacoval a ochudobňoval), tretí: následkom čoho sa menil (príhodom nových, odchodom „starých“) osadníkov atď.

V tejto súvislosti v prípade Slovenského Komlóša prvým stabilným bodom výskumu môže byť zoznam prvých jeho osadníkov, konkrétne zoznam tých 45 rodín, ktoré sa prisťahovali na dovtedy neobývanú komlóšsku pustatinu z Békésszentandrásu¹, a zoznam ďalších 58 rodín z Horniakov a z rôznych Slováckmi a Maďarmi obývaných osád Uhorska (z hornouhorských žúp, z dolnozemske slovenských a maďarských osád)².

Pri spracovaní priezvisk Slovenského Komlóša disponujeme ďalším zoznamom, ktorý oficiálne poskytol Ústavu primátorský úrad mesta. Ale tento predstavuje súčasný stav, obsahuje všetky priezviská vyskytujúce sa v súčasnosti v osade. Čiže použiteľný je z toho aspektu, že obsahuje aj priezviská slovenského „praobyvateľstva“ osady, ale aj mnoho takých mien, ktoré sú pre výskum indiferentné, nepotrebné.

Keď porovnávame zoznam priezvisk prvej skupiny osadníkov Slovenského Komlóša (ktorí prišli zo Sentandrásu) so súčasným zoznamom, vysvitne, že zo 45 priezvisk 37 figuruje aj v súčasnom. Nositeľov ôsmich priezvisk (Biriak, Bielik, Cerovský, Ecet, Jačiansky, Lecho, Turčan a Vajaš) už nenájdeme v Komlóši. Problematické je priezvisko Jačiansky, nakoľko jeho maďarská podoba Acsai (Ačai) je bohato zastúpené v osade aj v súčasnosti.

Porovnávajúc zoznam priezvisk druhej skupiny osadníkov so súčasným, pomer už nezastúpených mien je vyšší, z 58 priezvisk 27 (Adamov, Balaško, Bartušik, Čížik, Dudík, Ďurkov, Híreš, Jonáš, Kacikov, Kmeť, Konček, Koreň, Lanione, Mikloviech, Mravík, Pirovský, Šárkán, Sartórius, Strel, Sudický, Tajat, Teriakovský, Tósecký, Unger, Zajac a Žiga) už nefiguruje v súčasnom zozname. Sporné môžu byť priezviská Bartušik, Kmeť, Sartórius a Tósecký, nakoľko ich iné podoby (Bartoš, Kmeťko, Sabo a Tósegi sú známe v Slovenskom Komlóši aj dnes.

Zjavný je rozdiel pomeru nezastúpených priezvisk medzi dvoma skupinami osadníkov. V prípade „Sentadrásanov“ len približne 18% priezvisk je nezastúpených medzi súčasnými. V prípade druhej skupiny temer polovica (približne 46%) priezvisk chýba zo súčasného zoznamu.

Jednou z príčin značného rozdielu môže byť tá skutočnosť, že prvá skupina osadníkov v predchádzajúcom období už žila spolu určitý čas, pokým druhá skupina, keďže jej členovia sa zišli z rôznych vidiek bývalého Uhorska, nevedela sa stmeliť ani čiastočne. Ale aj to je možné, že tieto rodiny boli mobilnejšie, hľadajúc pre seba ešte výhodnejšie podmienky života, čo bolo v tých časoch typickým

javom.

V monografii Slovenského Komlóša v nasledujúcich desaťročiach boli zaznamenané ďalšie príchody do obce. Noví obyvatelia prichádzali vo väčších alebo menších skupinách. Ale máme informácie už aj o odchodoch. Podľa ústneho podania napr. aj z maďarského Hódmezővásárhelyu prišla hŕstka slovenských osadníkov a tiež príchod novších rodín bol zaznamenaný aj z Orosházy (Baláz Ján, Baláz Matej, Domanovský Augustín, Francisci Tomáš, Legándsky Ján a Pipiš Michal). Okrem zdanených poddaných v komlóšskom chotári žil aj veľký počet synov a príbuzných gazdov, bíreši a pastieri, ale títo ešte neboli spísaní.

Podľa súpisu z roku 1749 v Komlóši žilo už 95 rodín, o tri roky neskôr sa tento počet zvýšil na sto, čo znamená približne 500 duší. Podľa výskumov historika Jána Gomboša do roku 1769 počet zdanených poddanských rodín vzrástol na štvornásobok. Ale medzitým komlóšsky chotár následkom sporov s kráľovskou komorou, čanádskym biskupstvom a grófom Károlim v roku 1754 stratil takmer polovicu svojho územia.

V tom istom roku Slovenský Komlóš opustilo 34 rodín³. Spolu so Sarvašanmi (83 rodín), Čabanmi (21 rodín), Berínčanmi (42 rodín), Endrőďanmi (18 rodín) a Orosházanmi (6 rodín) založili Níredházu. Medzi odchádzajúcimi Komlóšanmi nachádzame aj doteraz známe aj nové priezviská.

V roku 1774 sa uskutočnil prvý úplný súpis komlóšskeho obyvateľstva, ktorý spísal aj nezdanených ľudí obce. Presný počet obyvateľov vtedy činil 2506 duší⁴. Tento zoznam pokladáme za druhý veľmi dôležitý dokument pri výskume priezvisk Slovenského Komlóša. Z aspektu témy menej dôležitý, ale z hľadiska sociálneho zloženia obyvateľstva veľmi zaujímavý je zoznam, ktorý v rokoch 1781/82 zaregistroval želiarov – bezdomovcov osady⁵.

Komlóš druhý svoj väčší „roj“ vypustil v roku 1782, keď sa 24 rodín presídlilo do Banátu, kde založili Nový Slovenský Komlóš⁶.

Potom v roku 1801 sa Komlóšania podieľali aj na založení Nadlaku, kam odišlo 24 rodín (približne 500 duší)⁷.

Aj po odchodoch, teda po „stratách“ v roku 1800 Slovenský Komlóš mal už 5400 obyvateľov, v roku 1804 len 4714 a v roku 1817 znova 5409.

V predchádzajúcom období aj v nasledujúcich rokoch, desaťročiach v Slovenskom Komlóši sa usadzovali téměř len slovenské rodiny, v menšom počte aj maďarské obyvateľstvo, niekoľko arménskych a gréckych rodín, neskôr i cigánske a židovské rodiny. Ich priezviská, samozrejme, sa môžu líšiť od slovenských, čo znamená, že triedenie priezvisk sa môže konať aj podľa toho, či sú to slovenské alebo

neslovenské, cudzie (maďarské, nemecké, latinské atď.) priezviská.

Pre širšiu verejnosť hľadám najzaujímavejšie je triedenie priezvisk podľa ich obsahu (čo znamenajú, akým spôsobom vznikali). Podľa toho sú priezviská podľa zamestnania (Kováč, Molnár, Kolesár, Krajčí), priezviská z krstných mien (Beňo, Urban, Ištván, Ďurik, Bartoš, Tomka), podľa pôvodu, odkiaľ dotyčný pochádza (Spišiak – zo Spiša, Lipták – z Liptovskej župy, Jačiansky, Ačai, Lehotský), z mien národov (Tóth, Rusnák, Poliak), podľa vlastností (Bielik, Čiernik, Havran, Liška, ZajacVlčko, Farkaš) atď, atď.

Cieľom prvého čiastkového výsledku výskumu priezvisk by mohlo byť zostavenie zoznamu najfrekvencovanejších, najviac využívaných mien. Z tých potom by sa mal zostaviť zoznam tých priezvisk, ktoré sú pre Slovenský Komlós najtypickejšie. Postup výskumu v prípade ďalších osád by mohol byť podobný. Takto by sme mohli získať úplný prehľad priezvisk Slovákov v Maďarsku.

Ján Chlebnický

(Endnotes)

- 1 Zoznam pochádza od Jána Gomboša (Tótkomlós története 1996. A község alapításának körülményei. – Dejiny Slovenského Komlóša 1996. Pomery založenia obce). Mená uvádzame v slovenskej podobe.

Prvá skupina osadníkov:

Ančík (Ančin) Jakub, Benčík (Bančík) Peter, Biriak Ondrej, Bielik Ondrej, Bogár Juraj, Bogár Martin, Cеровský Juraj, Domanovský Augustín, Eceť Pavel, Hrivnák Matej, Ištván Michal, Jačiansky Ondrej, Kiš František, Klement Matej, Koška Ondrej, Koška Juraj, Kováč Ján, Legándsky Michal, Lecko Martin, Lehotský Jakub, Lehotský Pavel, Matajš Michal, Molnár Ján, Mošovský Ondrej, Pavlík Juraj, Petrína Ondrej, Pokorádi Ján, Rybársky Pavel, Rimovský Jakub, Roskoš Ondrej, Roskoš Juraj, Roskoš Matej, Spišiak Juraj, Tóth Pavel, Turčan Matej, Tuška Ondrej, Tuška Ján, Urban Juraj, Vajás Juraj, Vajás Martin, Varga Benjamin, Varga Juraj.

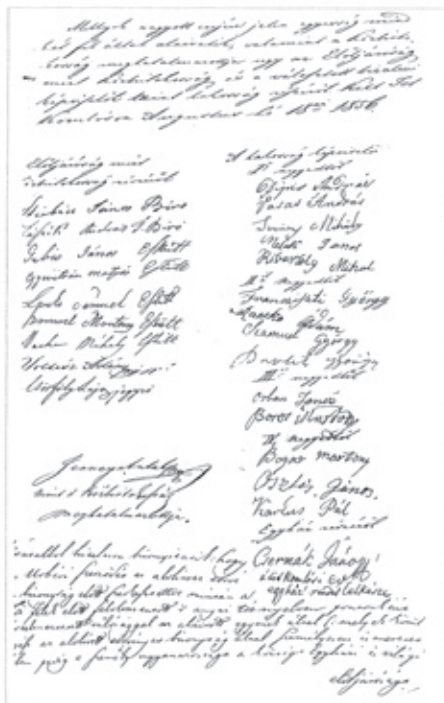
- 2 Citované dielo.

Druhá skupina osadníkov:

Adamík Juraj, Adamov Matej, Adamov Pavel, Antal Michl, Balaško Ondrej, Balla Martin, Bartušik Ján, Bartušik Šimon, Benčík Pavel, Beňo Juraj, Bobál (Bogár) Ondrej, Bogár Ján, Čížik Matej, Dudík Pavel, Francisci Tomáš, Ďurkov Matej, Híreš Michal, Hrivnák Ján, Jonáš Ondrej, Kackov Michal, Kmeť Ondrej, Kmeťko Adam, Konček Michal, Koreň Ján, Kováč Štefan, Kováč Michal, Lanione Ján, Lipták Ján, Lóci Marcin, Lomjanský Martin, Macai (Makai) Ondrej, Mesároš Ján, Mikloviech Ondrej, Molnár Matej, Mošovský Ján, Mravík Peter, Pteráš Pavel, Pipiš Michal, Pirovský (Birovský) Ján, Pliešovský Ondrej, Roskoš Ondrej, Roskoš Martin, Rosa Ján, Šárkán Michal, Sartórius Tobiáš, Šimko Matej, Strel Jozef, Sudický Ondrej, Tajat Martin, Teriakovský Ján, Tósecký Ondrej, Tósecký Juraj, Unger Ábrahám, Urban Jakub, Urban Ján, Vajda Michal, Zajac Ján, Žiga Pavel.

- 3 Citované dielo (A benépesült falu első évtizedei 1746-1800 – Prvé desaťročia zaľudnenej dediny 1746-1800.) Zoznam 34 rodín, ktoré sa presídlili do Níredházy: Rivnár (Hrivnák) M., Mikušik J., Ištván G., Kiš F., Zajac J., Tajat J., Bobál O., Daniel J., Rimóczi J., Šárkán M., Spišiak L., Hradský J., Bogár M., Juhás J., Plešovský J., Bala G., Medeš J., Spišiak P., Mesároš J., Hradský J., Lipták J., Ištván M., Mošovský J., Kačko M., Forgáč M., Brogotta J., Tóth B., Kulhavý M., Lakatoš J., Dlhoš J., Pirovský (Birovský) J., Turčan M., Ridegh J. a Molnár Á.

- 4 Zoznam mien v dokumente Békés Megyei Levéltár, Békés vármegye közgyűlési iratai. No 64/1774
- 5 Zoznam komlóšských želárov z rokov 1781/82, ktorí bývali mimo dediny v takzvanych „akovoch“. Kuhajda A., Klenovský M., Baláž J., Zelenák O., Topolský M., Čaprda O., Mulinka J., Krokavec J., Čiriak J., Mazúr M., Janovje P., Voloviar A., Cinkota J., Fodor J., Koška O., Kováč J., Poliak J., Vajaš P., Orság J., Suchánsky M., Vajda J., Demčiak J., Bogár J., Pipiš M., Kršiak J., Lacho M., Lacho J., Terianovský M., Kališka M., Surmák J., Holubiar J., Huhuk M., Sántai J., Kukučka M., Duska P., Čaprda P., Huszárik M., Karas O., Pakši O., Lavro P., Král J., Ďurčík P., Kollár J., Filo J., Škabra J., Šuvegeš M., Krajčovic J., Proska J. a Karas P.
V zozname boli spísaní aj traja sluhovia: Nemec A., Iršan O. a Šuvegeš A., jeden vyslužený vojak, Kočíš M., a žobrák Karkalík M.
- 6 Zoznam rodín, ktoré založili v Banáte Nový Slovenský Komláš: Polák M., Ďurík M., Karkuš O., Roskoš J., Beňo O., Kováč J., Roskoš M., Havran M., Dudík P., Lacho J., Lóci J., Bartoš J., Kriška M., Roskoš T., Rusnák J., Lóci O., Kriška J., Hanec P., Farkaš T., Karkuš J., Petrovský A., Tóth M., Divičan P., Hronec O., Ostáš O., Jambrich J., Kmečka J., Spišiak M., Burjan J.
- 7 Zoznam komlóšských zakladateľov Nadlaku: Macai (Makai) M., Marko M., Miklovič J., Kolimár M., Franko J., Burjan O., Mazík Š., Kukučka M., Hrabovský O., Ronan J., Dorotovič J., Lipovský J., Pavlo P., Rímovský ?, Tósagi J., Matajs J., Blahut M., Pavlík M., Pavlík O., Varga J., Šára Filip, Kolík J., Škrobák J., Tímár J.

Urbárska zmluva Slovenského Komlóša z roku 1856 (podpisy).

Tótkomló 1856. évi árbérei szerződése (alulírásk).

Slovenská poézia, próza a dráma po roku 1989 alebo 89 autorov po roku 1989 (o novej knihe Patrika Šenkára)

Odbornej i širšej čitateľskej verejnosti sa dostáva do rúk prehľadná publikácia mapujúca aktuálnu poetickú, prozaickú a dramatickú tvorbu slovenských autorov po roku 1989. Tento pozoruhodný prehľad má ambíciu byť polyfunkčne využitý, čo vyplýva aj zo zámeru autora adresovať toto dielo predovšetkým vysokoškolským študentom slovackistických, slavistických, kulturologických odborov, ale aj širšie kultúrnej – odbornej i laickej – verejnosti na Slovensku, ale i slovenským minoritám žijúcim v zahraničí. Všetky uvedené, ale i explicitne nespomenuté skupiny recipientov isto rady siahnu po odborne erudovaných, zároveň však čitateľsky príťažlivých medailónoch osobností slovenského literárneho, kultúrneho i spoločenského života.

Publikácia Patrika Šenkára s názvom *Slovenská poézia, próza a dráma po roku 1989 alebo 89 autorov po roku 1989* (vyd. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, edícia Knižnica Zošitov Katedry areálových kultúr FSŠ - zv. 9, 176 s., ISBN 978-80-8094-898-6) predstavuje v prehľadnej forme tvorbu autorov (poetikov, prozaikov, dramatikov) tvoriacich po roku 1989 na Slovensku. V úvode publikácie autor predstavuje spoločensko-politické pomery na Slovensku po vzniku Slovenskej republiky (1993), spoločenské a ekonomické dôsledky vplyvajúce na literatúru, transformáciu a vznik jednotlivých literárnych spolkov a združení, činnosť vydavateľstiev, prácu kultúrnych inštitúcií a tvorbu literárnych časopisov, veď „literatúru nemožno však obmedziť len na proces tvorby, pretože ten sa zhodnocuje až prostredníctvom spoločenských, ekonomických a kultúrnych štruktúr“ (c.d., s. 13).

Kapitola o slovenskej poézii reflektuje spoločensko-politický vývin poézie po roku 1989. Autor v rámci uvoľnenia literatúry približuje pôsobenie nového smeru – postmoderného pluralizmu estetických orientácií, ktorý sa prejavuje od modernizovaného novosymbolizmu až po postmoderný „textový dekonštrukcionizmus“. V publikácii autor uvádza literátov, ktorí sa po zákaze v predchádzajúcom režime vrátili do literárneho života i literátov, ktorí sa otvorili literatúre po živote v exile a v krajanských enklávach. Autor veľmi koncízne sprehľadňuje básnickú tvorbu generácie autorov po roku 1989, ktorú zoraďuje do piatich identifikovateľných prúdov:

1. autori, u ktorých sú rozoznateľné vplyvy Miroslava Válka a konkretistov, nadväzujúci na poetiku a noetiku vzbury konca osemdes-

siatych rokov (Jozef Urban, Ivan Kolenič, tzv. Barbarská generácia);

2. autori, ktorých tvorba sa viac alebo menej inšpiruje básnickým odkazom Osamelých bežcov;

3. autori sprostredkované nadväzujúci na odkaz katolíckej moderny;

4. autori, ktorí programovo popierajú akúkoľvek spriaznenosť s literárnym vývinom predchádzajúcich generácií a zameriavajú sa na polemiku so samou podstatou poézie a jej komunikačného štatútu;

5. autorky rozvíjajúce neofeministické inšpirácie.

V tejto kapitole autor vymenúva aj osobnosti, ktorých tvorba znamenala na literárnom poli aktuálne ohlasy (Agda Bavi Pain, Juraj Bakoš, Mária Ferenčuhová, Radoslav Tomáš, Richard Kitt, Jaroslav Klus, Andrej Šeliga, Viliam Kanis, Pavel Urban, Marcela Veselkovská). Kapitulu o slovenskej poézii veľmi dôsledne vypíňajú medailóny vybraných slovenských poetov po roku 1989.

V kapitole o slovenskej próze po roku 1989 autor osvetľuje vývin slovenskej prozaickej tvorby na Slovensku po roku 1989. Autor opäť veľmi štruktúrovane píše o nových tendenciách v slovenskej próze, ktoré sa na prelome tisícročí rozvíjajú medzi dvoma pólmi, ktorými sú fantastické žánre a žánre literatúry faktu:

1. tzv. literatúra fantasy (časopis Krutohlav, neskôr Fantázia, a Slovenský syndikát autorov fantastiky s pomerne širokým autorským a kritickým zázemím: Ivan Alákša, Andrej Ferko, Miloš Ferko, Michal Jedinák, Štefan Konkol, Zuzana Minichová, Peter Šulej, Juraj Toman, Rastislav Weber, a ďalší);

2. žánre kriminalistickej, policajnej, špionážnej a detektívnej literatúry (Juraj Bindzár, Roman Brat, Dominik Dán, Ľuboš Jurík, Daniela Kapitáňová, Marek Zákopčan).

3. žáner ženského románu (H. Zelinová, T. Keleová-Vasilková, P. Nagyová-Džerengová, J. Repovská, E. Urbaníková atď.).

4. feministická literatúra: združenie Aspekt - Jana Bodnárová, Eteľa Farkašová, Jana Juráňová, združenie v klube Femina (Libuša Mináčová, Karin Lászlóvá, Daniela Příhodová, Paula Sabolová, Viera Švenková).

5. literatúra faktu: memoáre (Alfonz Bednár, Igor Gallo, Ladislav Hanus, Imrich Karvaš, Imrich Kruľiak, Ivan Kupec, Hana Ponická, Miloš Ťiak), biografie (Štefan Drug, Anton Lauček, Jozef Leikert, Drahošlav Machala, Augustín Maťovčík, Tomáš Winkler), politická história (Anton Habovštiak, Rudolf Dobiáš), historická publicistika (Anton Baláž, Pavel Dvořák, Vladimír Ferko, Milan Ferko, Jerguš Ferko, Andrej Ferko, Bohuslav Chňoupek, Ján Chryzostom Korec, Drahošlav Machala, Anton Srholec, Ladislav Švihran, Július Vanovič, Ladislav Zrubec), spoločen-

ská a politická publicistika (Rudolf Chmel, Pavol Janík, Dušan Kováč, Ladislav Kováč, Vladimír Mináč, Vladimír Palko, Dušan Slobodník, Ján Tužinský, Peter Zajac, Miloš Ľiak), vedecká publicistika (Eduard Chmelár, Štefan Luby, Gustáv Murín, Slavomír Ondrejovič), kultúrne dejiny (Jaroslav Rezník, Milan Vároš) a pod.

Kapitolu opäť sprehľadňujú precízne vybrané medailóny slovenských prozaikov po roku 1989. Kapitolu veľmi funkčne dopĺňa prehľad spisovateľov ako súčasť literárneho vzdelávania (po r. 1989), v ktorom autor približuje tvorbu významných slovenských prozaikov.

V kapitole slovenská dráma po roku 1989 autor objasňuje poprevratové zmeny v štruktúre divadelníctva na Slovensku. Zameriava sa na vznik nových divadiel (Divadlo West, rómske divadlo Romathan, Aréna, Astorka, Štúdio S, Korzo '90, Thália, Na rázcestí) alebo divadiel, ktoré sa profesionalizovali na báze existujúcich alternatívnych divadiel (Štoka, GUnaGU, Radošinské naivné divadlo, LUDUS, Divadielko a. h., Štúdio 12). Sprehľadňuje súčasnú štruktúru divadiel na Slovensku (štátne divadlá, samosprávne divadlá a nezávislé divadlá). Autor reflektuje komercializáciu divadelného repertoáru, pričom výnimku tvorí len repertoár Radošinského naivného divadla (autorom hier je S. Štepka). Pozitívnu úlohu pri iniciovaní pôvodnej dramatickej tvorby zohrali autorské súťaže a festivaly novej dramatickej tvorby, organizované Národným divadelným centrom, Divadelným ústavom alebo Literárnym fondom, ale i ďalšími subjektmi (Festival inscenácií slovenských hier v rokoch 1991 – 1997, festivaly Divadelná Nitra, Kremnické gagy, Dobrofest Trnava, súťaž pre dramatikov časopisu Medzičas v prvej polovici 90. rokov, súťaž Dráma v rámci projektu Nová dráma a po roku 2000 súťaž dramatických autorov pre deti a mládež Artúr).

V postmodernizujúcej sa atmosfére sa mení aj spôsob dramatizovania próz. Namiesto konformnej dramatizácie sa do popredia dostáva dekonštruktívne obnažovanie vnútorných napätí v texte, ktoré sa mimovoľne rodia v úsilí autora zobrazíť realitu či vytvoríť jej ilúziu.

Kapitolu rámčujú medailóny vybraných slovenských dramatikov po roku 1989, chronologicky zoradených od najstarších až po najaktuálnejších tvorcov drámy v súčasnosti.

Práca je prehľadne členená, formálne veľmi dobre zvládnutá. Text svedčí o autorovej odbornej erudícii a širokom prehľade o skúmanej problematike, ktorý dokázal pretaviť do informačne hutného a zároveň zaujímavého textu, ktorý v sebe má potenciál zaradiť sa do radu publikácií s pertraktovanou tematikou, a to ako plnohodnotný a „plnokrvný“ odborný komunikát, nielen sumarizujúci, ale aj otvárajúci ďalšie priezory do slovenskej poézie, prózy a drámy. Práca prináša nové (zo-sumarizujúce) poznatky Slovákom (i Neslovákom) nielen v rodnej vlasti, ale aj na Dolnej zemi. Vďaka nim sa môže posilniť vzájomné puto spolupatričnosti: či už literárnej jednoty, alebo práve literárnej pestrosti.

V knihe sa viackrát spomína (teoreticky v úvode a prakticky pri každom medailóne) potreba spojenia kultúry, kultúrnosti a literatúry, resp. ich nadväznosť na najzákladnejšiu spoločenskú potrebu – komunikáciu (čo robí človeka človekom), veď „...kultúra a literatúra je spôsobom komunikácie medzi ľuďmi... Bez komunikácie by sme boli ešte niekde v jaskyni a bez kultúry by sme vôbec neexistovali. Kultúra sa vyvíja paralelne so samotným ľudstvom, je jeho istým odrazom či zrkadlom“ (c.d., s.10). A práve táto publikácia je (určitým) svedectvom, odrazom i zrkadlom slovenského ducha v posledných dvoch desaťročiach.

Renáta Machová

Najstarší dopisovateľ kalendára

Pazovský kalendár je v porovnaní s Čabianskym mladým čítaním, práve vychádza jeho jedenásty ročník. Lenže tento kalendár má asi najstaršieho dopisovateľa zo všetkých kalendárov na svete. Ja ním Ján Materák, ktorý - ako pevne veríme - 8. septembra roku 2012 oslávi svoje sté narodeniny.

Materákovci bývali v Kurtašore, čo je jedna zo štyroch hlavných pazovských ulíc. Žili v spoločnom rodinnom a hospodárskom zväzku, ktorý sa v Pazove nazýva „zadruga“. Ich zádruga mala číslo 300. Jánov dedo, Maco Materák, ktorý bol hlavou zádrugy, ako 36 ročný tragicky zahynul (povláčili ho kone). Bolo to v roku 1888. Macov najstarší syn Mišo mal iba 13 rokov, keď spolu s materou prevzal na svoje plecia celú zádrugu. To znamenalo starať sa o role, kone, statok, ale aj o mladších súrodencov: Šima, Jozefa, Maca, Judu a Zuzanu. Najmladší Mišov brat Maco sa narodil až šesť mesiacov po otcovej tragickej smrti.

Mišo bol vraj nielen veľmi prísny, ale aj pobožný a spravodlivý. Ukázalo sa, že je aj podnikavý - začal najprv obchodovať a neskôr si otvoril aj krčmu. Táto krčma a obchod boli tiež v Kurtašore. Pred rozdelením zádrugy v roku 1913, Materákovci ešte spoločne kúpili 5 „žimkov“ (jutár) zeme v chotári a jedno jutro pri Slankemeni, kde vysadili vinohrad. Kúpili dva domy a ďalší vystavali „skonča humna“ - v Potok šore.

Náš oslávenec a dopisovateľ, Ján Materák, sa narodil v Kurtašore 9. septembra 1912 od otca Maca Materáka a Zuzy rodenej Čapovej. Z jeho predkov najdlhšie žila mama - 87 rokov. Dlhovečná bola aj jeho mladšia sestra - Zuzka Forgáčová, ktorá zomrela vo veku 88 rokov.

Jána nepokrstil farár Vladimír Hurban, ale jeho syn VHV, ktorý bol vtedy kaplánom u svojho otca. Rok po jeho narodení, ako sme už spomenuli v roku 1913, sa zádruga Materák rozdelila a jeho rodičia s ním a starším bratom Martinom prešli bývať do domu v Potok šore. Tam bývali až do roku 1932, keď si od Rajčokov kúpili starý dom v Kurtašore, v susedstve domu, kde sa Ján narodil. Po jeho zbúraní v roku 1934 si postavili nový dom, ktorý tam stojí dodnes. Ale to už predbiehame.

Päť tried základnej školy Ján zakončil v Pazove. Nakoľko však po prvej svetovej vojne tu zostali iba štyria slovenskí učitelia (ostatní, väčšinou zo Slovenska, sa po vytvorení Československa vrátili do starej

Miroslav Demák a Ján Materák

vlasti), takže ho päť rokov učil učiteľ Tomašič, ktorý prišiel z Bosny a po slovensky vôbec nevedel.. Deti však mali slovenské učebnice, takže sa učili veľmi často vlastne samé.

Po zakončení piatich tried ho rodičia nezapísali včas do gymnázia, takže sa tam dostal až o rok neskôr. Bolo to gymnázium v Zemune. To znamená, že Ján vlastne nikdy nemal žiadneho slovenského učiteľa a predsa celý život zostal roduverným Slovákom. Je teda názornou ukážkou, že sa človek neodnárodní ani pod nátlakom - ak to nechce sám.

Po skončení gymnázia Ján nastúpil do obchodu u Žida Bergera, ktorého brat vďaka kontaktom v továrni vo Vrbase zorganizoval pestovanie slnečnice v Pazove a okolí. Bolo to roku 1935. Ján preberal a vážil slnečnicu, ktorú do Pazovy zväžali pestovatelia zo širokého okolia. Potom, v roku 1936 šiel Ján na vojenčinu. Keď sa z nej vrátil, zamestnal sa na súde. Po dvoch rokoch prešiel na „poresku upravu“ (daňovú správu). Tam zostal až do 1. mája roku 1944, keď pred hrozbou mobilizácie odišiel na Slovensko.

Po príchode do Bratislavy sa ubytoval v hoteli Bláha, kde sa stretávali Slováci z Báčky a zo Srieemu, keď prišli na Slovensko. Na druhý deň pred týmto hotelom stretol učiteľa Pavla Šustera, ktorého brat bol manželom Margity Figuli. Ten mu navrhol, aby šiel do Ľupče k farárovi

(neskôr generálnemu biskupovi SECAV) Chabadovi. Ján sa s Chabadom zoznámil ešte pred vojnou – na slovenských národných slávnostiach v Petrovci, takže mu nebolo treba dvakrát hovoriť. Chabada po dvoch dňoch cestoval na cirkevný konvent do Banskej Bystrice a tak zobral so sebou aj Jána Materáka. Na konvente ho predstavil a požiadal prítomných, aby sa mladému Pazovčanovi pokúsili nájsť pracovné miesto. Z troch ponúknutých miest, Ján si nakoniec vybral prácu u Ing. Muránskeho, ktorý bol obchodníkom s drevom a mal svoje pily. Muránsky práve vtedy začal stavať novú pílu a Ján mal na stavbe za úlohu spisovať materiál, ktorý privážali furmani. Ináč, v Banskej Bystrici vtedy futbal hral Pazovčan Karol Kersting.

Ján zostal v Bystrici až do potlačenia Slovenského národného povstania, pričom sa – napriek hrozbe, že každý zbeh bude zastrelený – šťastne vyhol deportácii. Potom cez Ľupču a Košice prišiel do Bratislavy.

S manželkou Annou, rodenou Guskovou (1921 – 2010) má troch synov: Milana (zakončil elektrotechniku a potom dramaturgiu na VŠMU, učí na vysokej škole a bol aj generálnym riaditeľom Slovenskej televízie), Jána (lekár v Nemecku) a Svetozára (architekta, tiež žijúci v Nemecku). Má aj tri vnučky a jedného vnuka a tri pravnúčence. Ale to už zasa predbiehame.

V rokoch 1945 až 1951 Ján pracoval na Povereníctve financií, odtiaľ ho po roztržke Tita so Stalinom vyhodili, takže rok bol traktoristom na JRD. Odtiaľ sa dostal do dediny Sirk pri Rožňave, kde sa stal mzdovým účtovníkom v stavebnej firme Priemstav Revúca. Do Priemstavu, ale v Bratislave, sa vrátil roku 1953, kde pracoval ďalších sedem rokov. Potom prešiel do podniku DRUPRO, ktorý projektoval budovy pre obchody, pohostinstvá a pod. pre celé Slovensko. Tam pracoval až do 8.1.1974, keď odišiel do dôchodku. Štyri roky predtým si v Pazove kúpil dom, blízko budovy, kde bolo roku 1918 založené prvé slovenské gymnázium na Dolnej zemi. Tam si postavil nový dom, v ktorom po odchode do dôchodku trávil letá až do roku 1991. Zimny trávil v Bratislave, kde si chvíľu krátil tak, že robil vo svojej starej firme ešte ďalších desať rokov.

Po rozpustení prvého Spolku Slovákov z Juhoslávie, ktorého predsedom bol Ján Myjavec, a ktorého mnohí členovia v rokoch stalinizmu skončili vo väzení ako „titovci“, sa Ján začal spoločensky angažovať až po zamatovej revolúcii. Stále totiž na Slovensku žil s juhoslovanským pasom, dostal len povolenie na trvalý pobyt. V jeho dome sa zrodila myšlienka poriadka stretnutia Pazovčanov žijúcich na Slovensku. Na druhom stretnutí bol zvolený prvý richtár virtuálnej Pazovy (ako tomu dnes zvykneme hovoriť) a bol to práve Ján Materák. Dodnes je činným členom výboru pre organizovanie stretnutí – chystá sa už sedemnásť – a členom Spolku Slovákov z Juhoslávie

a Združenia Pazovčanov na Slovensku.

Dopisovateľom Pazovského kalendára je Ján Materák od roku 2004, keď napísal príspevok „Amerikanci“. Písal aj o Slovákoch v Austrálii, o „Poreskej uprave v Pazove“ a v ostatnom kalendári nájdete jeho príspevok o brehovských vinohradoch z jeho mladosti.

Do Pazovy chodí pravidelne. Naposledy tam bol na svätého Iliju, keď navštívil aj rodinné sídlo srbskej kráľovskej rodiny Karadjordjevičovcov Oplenac, kde prejavil nielen svoju výnimočnú pamäť, ale aj fyzickú zdatnosť. Pekne sám, bez cudzej pomoci, vyšiel až hore ku kostolu svätého Djordja, ku ktorému vedie niekoľko sto schodov.

Jánovi prajeme, aby tak sám prišiel aj na oslavy svojej storočnice. Keď príde do Pazovy, ak aj tancovať nebude, zaspievať si veru zaspieva.

Na Oplenci, v dome, kde žil kráľ Peter I. Karadjordjevič mladý kustód návštevníkom ukazoval obraz kráľa Alexandra Karadjordjeviča I. Keď povedal, čo mal pripravené, prihlásil sa Ján Materák, že chce tiež niečo povedať. Kustód len stál v údive, keď Ján začal rozprávať o tom, ako bol prítomný, keď tento kráľ odhaľoval pomník Francúzsku. Pritom si presne pamätal, kade kráľ prišiel (vlastne jazdil na koni), kde stál, čo tam povedal („My máme radi Francúzsko tak, ako Francúzi mali radi nás počas prvej svetovej vojny!“) a spestril to detailmi (napríklad, že tam boli v krojoch deti z Kovačice a z Padiny)... Kustód len zajachтал: „Ale, kráľ je mŕtvy 77 rokov...“ „Bolo to pred viac než osemdesiatimi rokmi – povedal Ján – ja som tam bol ako žiak zemúnskeho gymnázia“

Čo si myslíte, s kým sa kustód chcel vyfotografovať pred obrazom kráľa Alexandra?

Miroslav Demák

Dolnozemskí Slováci očami spisovateľov

V našom príspevku sme sa pokúsili predstaviť tých slovenských spisovateľov, publicistov z 19. storočia, ktorí zachytili dolnozemské reálie, ktorých cesta smerovala nielen do vtedajšieho hlavného mesta Uhorska, ale aj a na Dolnú zem. Usilovali sme zachytiť individuálne reflexie a skúsenosti z ciest J. Kollára a O. Seberíniho..

Cestovatelia, ktorí už pochodili aj iné západoeurópske mestá, dynamicky zachytili predovšetkým prežité udalosti, ako aj osobitné kultúrne a sociografické zvláštnosti uhorskej krajiny. Citovaní autori vyzdvihli také momenty z ciest, ktoré boli najzaujímavejšie, a najnápadnejšie, alebo o ktorých chcel čítať sám čitateľ na stránkach periodík. Cestopisy publicistov sú bohaté na národnocharakteristické znaky a postrehy. Je zaujímavé sledovať s akou podrobnosťou informovali čitateľov o krajine pre nich neznámej alebo menej známej.

V Uhorskej monarchii, ako aj v etnicky pestrom Pešť-Budíne, sa často objavili známi alebo menej známi cestovatelia, - boli medzi nimi vedci, spisovatelia, žurnalisti - ktorí si všímali uhorské reálie, rozdielnosti uhorských národností v reči, náboženstve, vo zvykoch, alebo aj zásadné uhorské problémy. Ich kratšie alebo dlhšie diela, publicistické útvary z kultúrohistorického hľadiska sú preto zaujímavé, lebo návštevníci krajiny z jednotlivých vzdialenejších miest si uvedomovali mnohonárodnostné zloženie a z toho vyplývajúce špecifiká života na území Uhorska. V ich dielach sa na každom kroku objavuje realita Uhorska, multikultúrna a multilingvistická pestrosť a sociálna rôznosť nielen hlavného mesta Uhorska ale aj Dolnej zeme.

(kovacsova@freestart.hu)

Dolná zem v dokumentárnej slovenskej literatúre

V 19. storočí ako aj v prvej dekáde 20. storočia etnická rozmanitosť a multikultúrna rôznorodosť determinovali rozhodnutie istých slovenských spisovateľov, ktorí nielen dynamicky rastúce „dvoj mesto“ navštevovali, ale začali sa zaujímať aj o iné významné slovenské lokality, zaujímavé mestá Dolnej zeme, ako boli napríklad Békešská Čaba, Sarvaš, Malý Kereš alebo Nadlak. Autori noviel, románov alebo cestopisných fejtónov opisovali také zaujímavosti, ktoré každodenný cestovateľ pri svojich cestách nepostrehol a nevnímal.

Z aspektu slovensko-maďarských literárnych vzťahov sú zaujímavé cestopisy tridsať rokov (1819 - 1849) v Pešti pôsobiaceho básnika, kazateľa a správcu slovenskej a.e.v. cirkvi J. Kollára (1793 - 1852). Básnik svoje dojmy zo školského a akademického života zhrnul v pútavej autobiografickej próze Pamäti z mladších rokov života,⁷ písanej v rokoch 1836 - 1842. Mladý Kollár sa v roku 1812 cez prázdniny vydal na cestu s bystrickým spolužiakom Ambrozim, navštíviť svojich príbuzných na Dolnej zemi. Cieľom jeho cesty bolo nájsť dobrodinca na financovanie svojho školenia v prešporskom lýceu. Okrem Tokaja, Nyíregyházy, Debrecína, Sarvaša, Komárna, Oroszlánu a Nadlaku sa zastavili aj v Pešti, kde ich cesta v nedeľu viedla do evanjelického chrámu, kde vtedy slovenské služby Božie odbavoval Ján Molnár. Vo všetkých dielach Kollára Dolná zem tvorila iba pozadie, rovnaté dolnozemské regióny nemali naňho nijaký zvláštny vplyv. Kollár sa už tešil, keď sa jeho cesta po nížine blížila ku koncu. „Oči už celkom zunovali pohľad na zaprášené pusty, biedne dediny a maďarské chalupy, preto sa nemálo zaradovali, keď sme zazreli Pešť.“⁸ - mienil sa autor. V 30. rokoch 19. storočia, keď Kollár už dávno slúžil v Pešti, v jednej svojej kázni, ako pozitívny príklad, vyzdvihol usilovnosť a pracovitosť dolnozemských Slovákov, ktorí pustu, krajinu za Tisou, za pár desaťročí zmenili za bohatú úrodnú zem a založili veľké dediny a mestá „*kde gen před gednjm stoletjm gestě weliké a prázdne pauště byly, nyní pak, osazenjm pilného slowenského lidu w nich, změnily se w naylidnatějšj města a w naywětšj dědiny w celé Europě.*“⁹

⁷ Kollár, J.: Pamäti z mladších rokov života. Tranoscius, Liptovský Mikuláš, 1997, s. 98.

⁸ Tamže, s. 97.

⁹ Kollár, J.: Gako my tuto naši ewangelicko-slowenska Cjrkew rozmnožovati můžeme a máme? Kázeň při výroční památce posvěcení chrámu ewangelického pešťanského w druhau slawnost letnic... Pešť, 1833, s. 4.

Ján Kollár, básnik a kazateľ

V súdobej literatúre aj iní autori hovoria o slovenskej enkláve, ako o húževnatej a pilnej, ktorej hlavným znakom bolo zúrodnenie dolnozemských rovín.

Pozoruhodná postava slovenskej dolnozemskej inteligencie je aj prozaik, publicista, literárny historik Ondrej Seberíni (1824-1895). Seberíni do roku 1853 pôsobil ako evanjelický farár v Békešskej Čabe, neskôr v meste Makó a od roku 1856 až do smrti v Nadlaku. Neskoršie sa stal čanádskeým seniorom. Seberíni napísal množstvo maďarských a slovenských článkov do rôznych cirkevných, politických, alebo aj popularizačných časopisov. Je autorom, pre svoju dokumentárnu a kultúrohistorickú hodnotu, zaujímavého autobiografického románu *Slováci a sloboda*, ktorý je zároveň jedným z prvých slovenských románov vôbec.¹⁰ Zaujímavé sú tiež Seberíniho cestopisné črty uverejnené v rubrike *Besednica Národných novín* v rokoch 1843 - 1847.

¹⁰ Kmeť, M.: *Historiografia dolnozemských Slovákov v 19. storočí*. VÚSM, Békešská Čaba, 2010, s. 108.

Ondrej Seberíni, spisovateľ a kňaz

Autorovo rozprávanie zaujme čitateľa vo viacerých rovinách, často aj epizódami, dialógmi alebo opisom prostredia, konštatoval vo svojom doslove bývalý nadlacksý básnik a zároveň vydavateľ románu *Slováci a sloboda* Ondrej Štefanko (1949 - 2008): „Je to mozaika doby, v ktorej mnohokrát nechýbajú ani kritické pohľady, ani irónia“¹¹. Seberíni dobre poznal aj Pešť-Budín, kde po revolúcii redigoval úradný časopis *Vestník* (Közlöny). Keďže dej románu *Slováci a sloboda* sa väčšinou odohráva v Pešti, je pozoruhodné ako zachytil život Slovákov vo veľkom meste. Autor medzi iným opíše charakteristické črty veľkomestského bytia, dozvieme sa o správaní sa mešťanov, o ich zá bavách alebo aj napríklad o podmienkach dopravy a konskej železnice. Seberíni vo svojich dielach vykreslil aj slovenské dolnozemské prostredie, ako i charakteristické vlastnosti a správanie sa tamojších Slovákov. Z opisov dolnozemských obcí a ľudí vysvitol jeho pozitívny vzťah k Dolniakom a príslušníkom slovenského etnika. O svojom kladnom vzťahu k Dolnej zemi sa vyjadril nasledovne: „Pekná je dolná zem, zvlášť koncom mája alebo počiatkom júna, keď zelené more obilia vlní sa hnané tichým vetříkom. Ak zastaneš na akej-takej výšinke, vôkol seba máš obzor na míle siahajúci, nad tebou jasné, modré nebo sťa mohutné sklepenie a vôkol teba zelená

¹¹ Seberíni, O. *Dielo* Zväzok I. Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku. Nadlak, 1996, s. 241., *Román Slováci a sloboda* Seberíni začal uverejňovať na pokračovanie v roku 1886 v Slovenských pohľadoch pod pseudonymom *Veterán*

sa všetko...“¹² O Mezőhegyesi (Mezov) hovorí, ako o „utešenej oáze na Dolnej zemi“ a Békešskú Čabu spomína ako mohutného Siona slovenského. Vysoko si vážil obyvateľov Čabánov a ich slovensko – evanjelické povedomie. „Či poznáte ten usilovný, pokorný a po-božný slovenský ľud, ktorý v deň nedeľný a sviatočný s 30.000 ústami zveľebuje Najdobrotivejšieho?“¹³ – zmienil sa o nich.

Predstavené diela dvoch vybraných slovenských spisovateľov a zároveň cestovateľov, demonštrujú faktografickú prózu. Cieľom príspevku bolo dokresliť totožné postrehy a fakty, vzájomné súvislosti a podobné konzekvencie autorov o Dolnej zemi a jej slovenskej enkláve.

Použitá literatúra

Stanislav Šmatlák: Dejiny slovenskej literatúry II. Národné literárne centrum, Bratislava, 1999.

Viliam Marčok a kolektív: Dejiny slovenskej literatúry III. Bratislava, 2004.

I. Sedlák a kolektív: Dejiny slovenskej literatúry I.-II. Matica slovenská, Martin, 2009.

T. Žilka: Poetický slovník. Tatran, Bratislava, 1987.

O. Seberíni: Dielo Zväzok I.-II. Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku. Nadlak, 1996, 1997.

Anna Kováčová

¹² Seberíni, O.: Dielo, Zväzok I, s. 17.

¹³ Seberíni, O.: Dielo Zväzok II. Vydavateľstvo Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Krasku. Nadlak, 1997, s. 193.

Vyučovanie v slovenskom jazyku na školách vo Vojvodine (Srbsko)

Do dnešnej multietnickej Vojvodiny, sa prví Slováci nasťahovali roku 1745, a to do Petrovca. Neskôr postupne prichádzali z rôznych krajov Slovenska a zakladali nové slovenské osady. Okrem toho, že po príchode na Dolnú zem zápasili s hmotnými ťažkosťami, v Dejinnách Evanjelickej a.v. cirkvi v Petrovci sa už roku 1745 spomínajú aj prví učitelia, ktorí boli katolíci. Od roku 1750 bolo dovolené okrem katolíckeho učiteľa mať aj svojho evanjelického, ktorý mal na starosti aj služby Božie a mládež po nedeliach vyučoval evanjelické náboženstvo.

O sto rokov neskôr, roku 1845 Štefan Homola, petrovský kaplán, založil prvú nedeľnú školu na Dolnej zemi. Školy boli cirkevné do roku 1920. Odvtedy boli poštátnené.

V povojnovom období, počas prvej Juhoslávie, podľa zákona o menšinovom školstve, sa predmety vyučovali v slovenskom jazyku. Počas maďarskej okupácie 1941 – 1944 škola bola osemročná a vyučovací jazyk slovenský. Znamená, že od svojich začiatkov až podnes, Slováci vo Vojvodine majú právo na vzdelávanie a výchovu vo svojom materinskom jazyku, a to od toho najnižšieho stupňa vzdelávania v materských školách, na základných osemročných školách, na dvoch gymnáziách a na troch vysokoškolských ustanovizniach.

V školskom roku 2009/2010 vyučovanie v slovenských alebo v kombinovaných skupinách so srbskými deťmi sa koná v 17 predškolských zariadeniach (v Báčskom Petrovci, Hložanoch, Kulpíne, Kysáči, Selenči, Laliti, Starej Pazove, Kovačici, Padíne, Jánošíku, Lugu, Vojlovici, Bielom Blate, Erdevíku, Pivnici a Silbaši).

Základné školstvo

Vyučovanie v slovenskom jazyku v šk. roku 2009/2010 prebieha na základných školách v 159 riadnych a 11 kombinovaných triedach pre 3179 žiakov. Najpočetnejšia slovenská škola je Základná škola v Padíne so 605 žiakmi a najmenej žiakov je v Slankamenských Vinohradoch, kde je v kombinovanej triede 8 žiakov. Základná škola Jána Kollára v Selenči má 267 slovenských žiakov v 16 slovenských triedach, ZŠ 15.októbra v Pivnici 210 žiakov a 11 slovenských tried, ZŠ v Silbaši 26 žiakov v dvoch kombinovaných triedach, ZŠ v Petrovci 436 žiakov a 22 slovenských tried, ZŠ v Hložanoch 164 žiakov a 9 slovenských tried, ZŠ v Kulpíne 171 žiakov a 8 tried, ZŠ v Suseku - vysunuté

oddelenie v Lugu 28 žiakov 2 slovenské triedy, Slankamenské Vinohrady 1 slovenská trieda, ZŠ v Kovačici 414 žiakov vo 21 slovenských triedach, Padina 605 žiakov v 26 slovenských triedach, ZŠ v Kysáči 346 žiakov v 17 slovenských triedach, ZŠ v Laliti 14 žiakov vo 2 slovenských triedach, ZŠ v Jánošíku 81 žiakov v 8 slovenských triedach, ZŠ v Starej Pazove 301 žiakov, t.j. 16 slovenských tried, ZŠ v Erdevíku s vysunutými oddeleniami v Lúbe a Binguli 24 žiakov 2 slovenské triedy, ZŠ v Aradáči 77 žiakov v 8 slovenských triedach, Biele Blato 9 žiakov v 1 slovenskej kombinovanej triede.

Na základných školách v šk. roku 2009/2010 pracovalo 377 učiteľov, ktorí vyučovali po slovensky.

Podľa údajov Výboru pre vzdelávanie Národnostnej rady slovenskej národnostnej menšiny v šk. r. 2010/2011 výučbu po slovensky na 15 školách sleduje 3013 žiakov, 70 žiakov v kombinovaných triedach a 39 žiakov v špeciálnych triedach. O malé percento sa v roku 2010/2011 počet žiakov zmenšil ako aj počet zamestnancov, ktorí vyučujú po slovensky a ktorých je úhrnne 361 (o 16 menej).

Slovenčina sa vyučuje i v srbských školách, kde neexistujú slovenské triedy, a to v 30 základných školách a na 7 stredných školách. Žiaci, ktorí navštevujú hodiny slovenského jazyka s prvkami národnej kultúry, dostávajú učebnice v slovenskom jazyku zdarma. Tento projekt finančne podporil Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

Stredné školy

Vyučovanie v slovenskom jazyku prebieha v dvoch slovenských gymnáziách, a to v Petrovci, kde je 232 žiakov v slovenských oddeleniach a v Kovačici, kde je v slovenských kolektívoch 112 žiakov (údaj z roku 2009/2010).

Ústav pre učebnice má na starosti vydávanie učebníc po slovensky, a to od predškolského veku až po stredoškolákov. Pôvodné učebnice sa delia na čítanky a na učebnice z jazyka a kultúry vyjadrovania. V rokoch 2005-2010 vyšli nové vydania učebníc zo slovenčiny. Ústav vydáva v slovenskom jazyku aj príručky k učebnicovým kompletom zo slovenského jazyka, učebnice s prvkami národnej kultúry, pôvodné učebnice z hudobnej výchovy, výtvarnej výchovy, dodatky zo slovenských národných dejín a kultúr a tituly domáceho čítania.

Vysoké školy

Vyučovanie v slovenskom jazyku na vysokých školách prebieha na Filozofickej fakulte v Novom Sade. Na Oddelení slovakistiky výuku sledujú študenti, ktorým je slovenčina materinský jazyk. Rovnako tak

na Pedagogickej fakulte v Báčskom Petrovci a na Vysokej škole odborových štúdií pre vzdelávanie vychovávateľov v Novom Sade. Na Filologickej fakulte v Belehrade na Katedre slavistiky sa slovenčina vyučuje ako nematerinský jazyk.

Oddelenie slovakistiky v Novom Sade

Dejiny vysokoškolskej a vedeckovýskumnej slovakistiky za začali ešte v 50 – tých rokoch na Filozofickej fakulte v Belehrade v rámci skupiny východných a západných slovanských jazykov. Študovali tam absolventi petrovského gymnázia. Vznikli tak predpoklady na založenie študijného odboru slovenský jazyk a literatúra na Vyššej pedagogickej škole v Novom Sade, kde sa v roku 1960 zapísali prví poslucháči. V jeseň 1961 sa štúdium slovenského jazyka a literatúry prenieslo na Filozofickú fakultu. Spočiatku štúdium trvalo dva roky, až do roku 1968. Od roku 1993 Ústav pre slovakistiku bol premenovaný na Oddelenie slovakistiky. Od roku 1968 až po rok 2006 štúdium trvalo štyri roky. Od šk. roku 2006/07 podľa bolonskej deklarácie štúdiá trvajú 4+1, akademické štvorročné, plus jeden rok *master*.

Výučba prebieha po slovensky okrem všeobecných predmetov, ako sú staroslovienčina, psychológia, informatika a pod., kde prednášajú odborníci z iných oddelení po srbsky. Súčasne má oddelenie 11 zamestnancov: traja riadni profesori, traja mimoriadni, jeden docent, traja asistenti, jeden lektor zo Slovenska a knihovnička. Je dlhoročnou a už aj stálou praxou, že od roku 1966 na katedre pracuje lektor zo Slovenska a táto dobrá prax sa zachovala až doposiaľ. Lektora posielala slovenská strana na obdobie troch rokov. Tak sa nadväzujú kontakty medzi fakultami na Slovensku a Oddelením slovakistiky v Novom Sade.

Väčšina zamestnancov na Oddelení slovakistiky po ukončení akademických štúdií, pokračovali v postgraduálnom štúdiu na Filologickej fakulte v Belehrade dva roky, obhájili tam magisterské práce. Tí mladší, postgraduálne štúdiá ukončili v Novom Sade. Doktoráty všetci obhájili v Novom Sade s témami z oblasti jazyka a literatúry, ktoré sa vzťahujú na vojvodinské literárno-jazykovo-kultúrne témy (Ján Kmeť: Juhoslovanské motívy v slovenskej literatúre; Daniel Dudok: Nárečie Pivnice v Báčke; Michal Harpáň: Poézia a poetika Michala Babinku; Samuel Čelovský: Mladosť Félixu Kutlíka v kontexte slovenskej kultúry vo Vojvodine; Miroslav Dudok: Glutinácia textu v slovenčine a srbochorvátčine; Mária Myjavcová: Vývin spisovnej slovenčiny vo Vojvodine v podmienkach kontaktu so srbochorvátskym jazykom; Michal Týr: Číslovky v slovenčine a srbochorvátčine; Anna Maričová: Slovesné predpony v slovenčine a srbcine; Jarmila Hodoličová: Prehľad dejín slovenskej vojvodinskej prózy pre deti; Adam Svetlík: Poézia vojvodinských Slovákov v druhej polovici 20. st., Anna Makišo-

vá: Prídavné mená v slovenčine a srbčine; Jozef Valihora: Literárne dielo Juraja Tušilaka). Obhájanými doktorskými dizertáciami sa zvyšuje kvalita vzdelávacieho procesu, lebo sa dizertačné práce môžu využiť vo vzdelávacom procese. Dve asistentky obhájili magisterské práce (Marína Šimáková-Speváková: Skutočnosť fiktívneho - Hroncova saga o Lutrovovcoch a Zuzana Týrová: Používanie frazeologizmov u Slovákov v Pivnici. Najmladšia asistentka Jasna Uhláriková obhájila master prácu pod názvom Metaforická funkcia z pragmatolinguistického hľadiska, zapísala doktorandské štúdium. Z uvedeného vidno, že je toto oddelenie, keď ide o kádrové zastúpenie vo všetkých ohľadoch, už či sa to vzťahuje na výuku alebo na vedeckú činnosť, svojou štruktúrou mimoriadne silné a mimo územia Slovenska najsilnejšie slovákistické pracovisko.

Vedecká činnosť. Projekty

Okrem toho, že sa zúčastňujú na vyučovacom procese, zamestnanci oddelenia sú zapojení do republikového projektu, ktorý financuje Republika Srbsko - Ministerstvo pre vedu a technologický rozvoj a pokrajinského projektu, ktorý financuje Autonómna pokrajina Vojvodina - Sekretariát pre vedu a technologický rozvoj z oblasti jazyka a literatúry.

Účastníci republikových projektov sú súbehom ministerstva zvolení a zapojení do projektov päť rokov pričom každý rok podávajú správu o svojej publikačnej činnosti. Napr. v rokoch 2006-2010 väčšia časť pracovníkov oddelenia bola zapojená do projektu *Typologický status a komparatívne základy a vývin menšinových literatúr v panónskom priestore*.

Pokrajinský projekt trvá tiež päť rokov. Posledne sa zamestnanci oddelenia zúčastnili na projekte *Regionálne jazykové, literárne a kultúrne vektory v multikultúrnom diskurze – slovenská paradigma*.

Najnovšie sú pracovníci zapojení do republikového projektu, ktorý trvá štyri roky (2011-2014) *Diskurzy menšinových jazykov, literatúr a kultúr v juhovýchodnej a strednej Európe*. Podmienky súbehu na republikový projekt boli náročné, vyžadovali si veľkú zodpovednosť a úsilie pri hodnotení dovtedajšej práce každého vedeckého pracovníka na minulom projekte. Oddelenie slovákistiky si zachovalo mimoriadne dobrú pozíciu po bodovaní vedeckých prác svojich zamestnancov zo strany republikových expertov Ministerstva pre vedu a technologický rozvoj. Podobne bol schválený aj pokrajinský projekt pod názvom *Slovenský jazyk, literatúra a kultúra vo Vojvodine v diachronickej perspektíve, synchronických predeloch z hľadiska kontextuálnej stratifikácie*. Treba zdôrazniť, že je projekt spoločný pre lingvistov a pre literátov.

Posledne sa oddelenie zapojilo do medzištátneho programu vedecko-technologickej spolupráce medzi Slovenskom a Srbskom v rokoch 2010-2011 s projektom pod názvom *Literatúra v kontaktoch* spolu s Ústavom slovenskej literatúry SAV.

Takýmito projektami sa zvyšuje úroveň vysokého vzdelania, lebo témy, ktoré sa prihlasujú sú nové, nepreskúmané a neskôr sú prakticky využité vo vzdelávacom procese. Aj takým spôsobom sa zvyšuje kvalita vzdelávacieho procesu, lebo sa dosiahnuté výsledky uplatňujú v praxi.

Knižnica, ktorou disponuje Oddelenie slovakistiky, vlastní 14 000 kníh a vyše 200 periodických publikácií.

Oddelenie slovakistiky zapisuje do 1. ročníka priemerne desať študentov. Okrem študentov, ktorí študujú slovenčinu, oddelenie poskytuje aj prednášky pre študentov z iných skupín, ktorým je slovenčina materinský jazyk. Navštevujú hodiny slovenského jazyka počas dvoch semestrov. Aj študenti, ktorým slovenčina nie je materinský jazyk z Oddelenia slavistiky a Oddelenia rusínskeho jazyka a literatúry, si môžu voľiť slovenský jazyk ako cudzí jazyk.

Napokon si študenti z Oddelenia srbského jazyka a literatúry z Katedry srbského jazyka ako nematerinského v rámci študijnej skupiny Srbská filológia v kontakte so slovenskou, alebo maďarskou môžu voľiť predmety, ktoré počúvajú po srbsky, ale nakoniec slovenčinu zvládnu na seminároch zo slovenského jazyka. Okrem jazykových predmetov majú voľiteľné predmety zo slovenskej vojvodinskej literatúry, zo vzájomných vzťahov slovenskej a srbskej literatúry, teórie a praxe prekladu. O niektoré predmety je stále väčší záujem, takže srbská katedra navrhla, aby sa niektoré predmety prednášali viacej semestrov. Oddelenie žurnalistiky tiež spolupracuje s Oddelením slovakistiky. Študenti, ktorým je slovenčina materinským jazykom a študujú žurnalistiku, navštevujú prednášky a semináre zo slovenského jazyka.

Študenti slovenského jazyka a literatúry končia štúdiá diplomovou prácou podľa voľby: z oblasti jazyka alebo literatúry. Dodnes slovenčinu absolvovalo vyše sto študentov. Je chvályhodné, že všetci diplomovaní slovenčinári ihneď dostanú zamestnanie ako učitelia na školách, v redakciách novín a časopisov, v rozhlase, televízii, divadle, v kultúrnych inštitútoch, ústavoch, vydavateľstvách, v orgánoch správy ako prekladatelia, atď. 3.decembra 2011 Oddelenie slovakistiky zaznamená 50 rokov jestvovania.

Pedagogická fakulta v Báčskom Petrovci

Po skončení Druhej svetovej vojny pre nedostatok učiteľov v tamomšom školstve vznikla potreba založiť Učiteľskú školu. Založená bola v Petrovci pri Slovenskom gymnázii a pracovala od r. 1947 do r. 1966.

Počas 19 rokov pôsobenia ju absolvovalo 216 mladých učiteľov. V rokoch 1973/74 – 1975/76 sa konalo doškoľovanie slovenských učiteľov, z ktorých asi 80 po dvojročnom školení dostali diplomy.

Na stredoškolskom stupni vzdelania v rokoch 1977/78 - 1978/79 boli otvorené špeciálne oddelenia na Pedagogickej akadémii v Petrovci.

Od roku 1998 pôsobí Učiteľská fakulta v Sombore a jej vysunuté oddelenie v slovenskom jazyku v Petrovci. V rokoch 1998 – 2003 sa na nej doškoľovali učelia, ktorí skončili Vyššiu pedagogickú školu a neskôr ukončili aj ďalšie dvojročné štúdiá, čím získali akademické vzdelanie *učiteľ triednej výuky*.

Oddelenie so slovenským vyučovacím jazykom nepracovalo kontinuálne. Ministerstvo pre vysoké školstvo vypisovalo každý rok súbeh na 15 študentov. V šk. roku 2002/2003, 2009/2010 a 2010/2011 sa zápis do prvého ročníka denného štúdiá nekonal. Znamená, že táto fakulta fakticky pracovala resp. zapisovala študentov do 1. ročníka desať rokov.

Pre nedostatok kádrov, na tejto fakulte prednášali odborníci z Oddelenia slovakistiky. Vyučovanie odborných predmetov prebieha po slovensky, prednášky sa konajú po srbsky vtedy, keď nie sú odborníci, ktorí by mohli predmet vyučovať po slovensky.

V šk. roku 1998/1999 do prvého ročníka boli zapísaní 14 študenti

V šk. roku 1999/2000 do prvého ročníka boli zapísaní 14 študenti

V šk. roku 2000/2001 do prvého ročníka boli zapísaní 6 študenti

V šk. roku 2001/2002 do prvého ročníka boli zapísaní 6 študenti

V šk. roku 2002/2003 sa nekonal zápis do 1. ročníka

V šk. roku 2003/2004 do prvého ročníka boli zapísaní 12 študenti (10 z rozpočtu a 2 samoplatcovia)

V šk. roku 2004/2005 do prvého ročníka boli zapísaní 13 študenti

V šk. roku 2005/2006 sa nekonal zápis do 1. ročníka

V šk. roku 2006/2007 do prvého ročníka boli zapísaní 11 študenti

V šk. roku 2007/2008 do prvého ročníka boli zapísaní 9 študenti

V šk. roku 2008/2009 do prvého ročníka boli zapísaní 10 študenti

V šk. roku 2009/2010 do prvého ročníka boli zapísaní 11 študenti

V šk. roku 2010/2011 sa nekonal zápis do 1. ročníka

Roku 2012 posledná generácia študentov Pedagogickej fakulty v Petrovci absolvuje fakultu a tak sa ukončí pôsobenie tejto fakulty v Báčskom Petrovci. K zániku došlo preto, že oddelenie v slovenskom

jazyku nemá podmienky na akreditáciu, ktorú schvaľuje Ministerstvo osvety, keďže nespĺnilo požiadavky, ktoré si akreditácia vyžaduje a to je zastúpenosť odborných predmetov s kádrmi s hodnotou, ktorí by mohli vyučovať predmety v slovenskom jazyku. Na konci šk. roku 2011 len traja pracovníci mali hodnotu a vyučovali predmety v slovenskom jazyku (Dr. J. Hodoličová, mimor. prof.: Literatúra pre deti a Metodika slovenského jazyka a literatúry, Dr. Anna Makišová, docentka: Slovenský jazyk a Metodická prax a Dr. Ján Babiak, riadny prof.: Telesná výchova).

V rokoch 1998/99 - 2009/2010 sa na Učiteľskú fakultu v Sombore - Vysunuté oddelenie v slovenskom jazyku v Báčskom Petrovci, teda za plných desať školských rokov zapísalo 106 študentov. Neexistuje presná evidencia koľkí študenti dodnes diplomovali. Väčšina tých, ktorí urobili diplomové skúšky, sa zamestnala na základných školách v slovenských obciach vo Vojvodine, ale väčšina nepracuje, lebo je učiteľských kádrov nateraz dosť.

Vysoká škola odborových štúdií pre vzdelávanie vychovávateľov

V šk.roku 2007/2008 bola založená Vysoká škola odborových štúdií pre vzdelávanie vychovávateľov v Novom Sade. Vychovávatelia dovtedy študovali na Vyššej pedagogickej škole - študijný odbor vychovávateľstvo, ale vyučovanie prebiehalo v srbčine a trvalo dva semetre. Od šk. roku 2008/2009 je na tejto škole otvorené osobitné oddelenie so slovenským jazykom. Študenti sledujú výuku po slovensky, slovenský jazyk im je materinským jazykom.

V šk. roku 2008/2009 boli zapísaní 5 študenti, ktorí už ukončili trojročnú školu v šk. roku 2009/2010 boli zapísaní 12 študenti. V šk. roku 2010/2011 sa na túto školu zapísalo 6 študentov. Študenti tejto vysokej školy pochádzajú z väčšiny slovenských vojvodiských osád, aj z tých najvzdialenejších.

V tomto školskom roku (2011/2012) sa na školu zapísalo 8 študentov do slovenského oddelenia. Riaditeľ tejto vysokej školy Mr. Stevan Divjaković sa veľmi pričínil, aby skupina v slovenskom jazyku bola otvorená a aby Ministerstvo osvety schválilo slovenské oddelenie. Záujem o túto vysokú školu je stále väčší takže sa iba polovica prihlásených dostane na školu a všetci Slováci, ktorí sa prihlásia, sú prijatí na rozpočet.

Prvé dva ročníky sa odborné predmety vyučujú po slovensky: materinský jazyk, kultúra vyjadrovania, literatúra pre deti a metodika rozvoja reči. Predmety v slovenskom jazyku vyučujú Dr. Anna Makišová - jazykové predmety, Dr. J. Hodoličová - literatúru pre deti a metodiku slovenského jazyka a literatúry a Dr. Ján Ďuras, matematiku s metódikou. Ostatné predmety sa pre nedostatok kádrov prednášajú po

srbsky. Študenti majú náčuvy v slovenských materských školách v slovenských osadách. Táto fakulta má dobré kontakty so Slovenskom. Študenti tejto vysokej školy ako aj Pedagogickej fakulty v Petrovci navštevujú kurzy na Slovensku, čo im sprostredkuje Výbor pre vzdelávanie Národnostnej rady Slovákov vo Vojvodine a takým spôsobom sa zvyšuje kvalita vzdelávacieho procesu.

Na tejto Vysokej škole sa konajú aj skúšky z metodickej praxe pre skončených vychovávateľov, ktorí absolvovali Vyššiu pedagogickú fakultu alebo Vysokú fakultu odborového štúdia po srbsky a sú zamestnaní v slovenských predškolských ustanovizniach. Takto získajú licenciu pre zamestnanie v predškolských ustanovizniach, kde sa aktivity s deťmi konajú v slovenskom jazyku.

Katedra slavistiky v Belehrade

Slovenčina ako cudzí jazyk sa vyučuje na Filologickej fakulte v Belehrade na Katedre slavistiky. Po dlhších prestávkach, v 80. rokoch sa táto katedra obnovila. Od roku 1988/89 honorárne tam prednášali viacerí profesori z Oddelenia slovakistiky v Novom Sade (Dr. Michal Harpáň, Dr. Michal Týr, Dr. Miroslav Dudok, Dr. Adam Svetlík). V prvých dvoch ročníkoch sa vyučuje po srbsky. Od tretieho ročníka sa prednáša po slovensky. Toho času je na fakulte zamestnaný jeden asistent, jeden spolupracovník, lektor zo Slovenska, domáci lektor a dvaja hosťujúci profesori z Oddelenia slovakistiky v Novom Sade. Titul diplomovaný filológ slovenského jazyka a literatury získalo dodnes približne 30 študentov. Od roku 1987 dodnes sa do Skupiny pre slovenský jazyk a literatúru ročne zapisovalo priemerne 10 študentov. Okrem možnosti štúdia slovenského jazyka ako hlavného predmetu, sa slovenský jazyk vyučuje ako vedľajší slovanský jazyk pre študentov ruského jazyka a literatury. Po ukončení štúdií študenti sa zamestnávajú najčastejšie ako tlmočníci vo firmách, ktoré zo Slovenskej republiky zakladajú podniky v Srbsku.

Na záver: pri interpretácii výsledkov a štatistických údajov o základných, stredných a vysokých školách v Srbsku možno uzavrieť, že súčasná situácia uspokojuje. Nedoriešený je status Pedagogickej fakulty v Báčskom Petrovci.

Stálu vysokú úroveň si zachováva Oddelenie slovakistiky aj v podobe vedeckej činnosti čo dokumentujú dosiahnuté výsledky vo forme publikovaných výstupov, odborných a vedeckých prezentácií na vedeckých podujatiach doma a v zahraničí, organizované vedecké konferencie s medzinárodnou účasťou, workshopy a akreditácia doktorandského štúdia na Oddelení slovakistiky. Prostredníctvom publikovaných prác z organizovaných vedeckých podujatí a výstupov na vedeckých konferenciách oddelenie zvýšilo počet kreditabilných

výstupov, akými sú vedecké monografie, odborné a vedecké články v domácich a zahraničných časopisoch a zborníkoch.

Pozitívom vedeckovýskumnej činnosti sú aj knižné vydania zamestnancov Oddelenia slovakistiky ako sú vedecké monografie, učebnice, učebné texty, a vlastné vedecko - odborné periodiká.

Kľúčové slová: vyučovanie v slovenskom jazyku vo Vojvodine – Srbsko, materské školy, základné školy, gymnáziá, Filozofická fakulta – Oddelenie slovakistiky v Novom Sade, Pedagogická fakulta v Sombore – Vysunuté oddelenie v slovenskom jazyku v Báčskom Petrovci, Vysoká škola odborových štúdií pre vychovávateľov v Novom Sade.

Literatúra:

1. DUDOK, D: Rozvoj vysokoškolskej a vedeckovýskumnej slovakistiky vo Vojvodine (1). In: Nový život, roč.40, 1998, č.9, s.584 - 589
2. MAKIŠOVÁ, A.: Slovenčina ako materinský a nematerinský jazyk v oblasti vysokého vzdelávania vo Vojvodine. In: Slovakistický zborník, 2009, č.5, s. 40 – 44
3. HODOLIČOVÁ, J.: Štúdium na Učiteľskej fakulte v Báčskom Petrovci v slovenskom jazyku v rokoch 1947 – 2007. In: Slovenčina v menšinovom prostredí. Békešská Čaba 2008, s. 608 – 615
5. Nastavni plan i program. Studijska grupa: Slovački jezik i književnost. Novi Sad: Filozofski fakultet, Odsek za slovakistiku, 2006/2007, 148 s.

Adresa autora

Prof. Jarmila Hodoličová, DrSc.

Filozofski fakultet

ul. Zorana Djindjića 4, 21 000 Novi Sad, Srbsko

tel.: +381-21-485-3892

e-mail: hodolic@slovaci.uns.ac.rs

hodolic@sbb.rs

Jarmila Hodoličová

Juraj Dolnozemský
Ondrej L. Áchim
z diaľavy storočia

Pokolenia sa hádajú
proti a za ?!
... bol a stal si sa vzorom!
Vedel si oslovíť masy
návaly chudobných!
Ako silák priebojný!
Vstúpil si úspešne
do dejín storočí!
Mal si mnoho priateľov,
žiaľ, aj nepriateľov!
Žil si v stálom boji,
jazvami trestaný
osudom vyzvaný!
Umrel si predčasne
...násilnou smrťou!
Češť tvojej pamiatke
- kráľ sedliakov.

Gregor Papuček
O márnom hľadaní

Nenašiel som
Pravdu v celom svete,
hľadal som ju
aj na internete.

Morálne sme
boli vždycky malí,
nuž sme si ju
kamsi zakutrali.

Človek myslieť
stále iba na lož,
svojské sú mu
pretvárinky a faloš.

Klamala už
v Raji naša pramať,
aj Adama
naučila klamať.

Falošníci
boli obidvaja,
a tak Pán Boh
dal ich vyhnať z Raja.

Keď sme takí,
nuž tak nám aj treba:
nepadá nám
mana ani z neba.

A to preto,
lebo v širom svete
kúsok Pravdy
nikde nenájdete.

Dodatok

Ak budeme
takí ako vždycky,
príde obraz
apokalyptický:

možno zajtra,
možno koncom leta
vyženie nás
Boh aj z tohto sveta.

Andrej Hankó

Hus na Mateja

Malý husiar pasie husy.
Keď sa pasú zadriema si.

Zadriema si, potom sníva.
Dobre vidím? On sa díva.

Kde sú husy, kde sú hahó!
Veľký hukot zobudí ho.

Gunár beží krížom-krážom,
Husiar beží za gunárom.

Rýchlo bežal, dobehal ho,
Silne chitil jeho hrdlo.

Doniesol ho do kuchine,
Kde už kuchár pec si hreje.

Husia pečeň v každej dobe,
Upečená pekne, dobre.

Môže letieť, už čakáme,
Lační sme už, ochutnáme.

Myslím, že to dobre padne,
Vypíme na vaše zdravie.

Hankó András

Márton napi liba

Libapásztor libát őriz.
Legelnek már, pihen ő is.

Elszunnyadt már, és álmodik.
Jól látom ezt? Csodálkozik.

Hol a liba, hol van hahó!
Zajra ébred, ez a való.

Gúnár szalad árkokon át,
Pásztor szalad bokrokon át.

Gyorsan szaladt el is kapta,
A nyakánál megragadta.

A konyhába behozta már,
Rá ott forró kemence vár.

Liba húsa, mája sültve,
Minden korban jó csemege.

Repülhet már, majd megvárjuk,
Megkóstoljuk, alig várjuk.

Gondolom, már jól is esne,
Üritsünk a mai estre!

Ivan Miroslav Ambruš

Podme sa opýtať

Podme sa opýtať slov či netúžia
 podme sa opýtať času
 či ešte vie
 kedy je deň
 a kedy noc prichádza
 Podme sa opýtať zeme
 či nás spozná
 či si ešte na nás pamätá
 veď ona je naším otčenášom
 Podme sa opýtať básnika
 či vie
 skadiaľ prichádzajú ženy
 ktoré sa hromadia v jeho básni

Musíme sa učiť

Musíme sa učiť
 stále sa musíme učiť
 byť tým čím sme
 ukázať sa sebe
 v pravom svetle
 čo aj pokľacícky
 Tam hlboko v duši každého
 sú skryté zamrznuté slová
 aj nárek ktorý zostal z detstva
 nevyplakané dávne prosby
 ktoré skrášľujú nebo
 aj do nás zasiate
 Ale upokojme všetkých
 ktorí veria
 veď každodenný scenár nášho
 života
 pozná len sám Boh
 a rozdávať sa iným
 to je len Božia vôľa

Básnik môže

Básnik môže všetko
 veď on je
 slovodarcom jazyka
 básnik môže všetko
 aj podeliť svoj život
 na polživoty
 na dni
 na chvíle
 Pre našu radosť
 môže napísať
 aj báseň

To všetko

To všetko musíš ešte raz
 premyslieť a prepísať
 tak z črepín rosy
 zložíš novú báseň
 pre radosť výživnej ženy
 len jedného použitia
 To všetko musíš ešte raz
 premyslieť a prepísať
 aby sme sa potom nezabudli
 hladni a nezmierení
 v smrteľných dávkach osudu
 To všetko musíš ešte raz
 premyslieť a prepísať
 aby sme ešte boli užitoční
 aby kvalita nášho ľaku bola pravá
 aby hluchota ktorá prehltáva slová
 nikdy nevykrikla

My vieme

My vieme Bože
 všetko prejde
 a zostanú nám hriechy
 Ale ty odpusť nám
 že všetky nepoznáme
 Keď nás vyslobodíš
 a pripočítaš do tichosti
 pochváľ nám telo
 ktoré už nie je naše
 a na tvoju slávu
 požehnaj túto zem
 do ktorej padáme
 ako do jedinej modlitby
 v ktorej sme nikdy
 nezhrešili

Odpusťme vinníkom

Poľutujeme vinníkov
 keď oni nevedia
 posuňme život ďalej
 čo aj o jeden deň smútku
 Jednohlasne odmietnime
 ponúknutú pokoru
 a nikdy si nepremeňme
 materinský jazyk
 na ozdoby
 Oživme úrodnosť zeme
 a nečakajme na vhodnejšie chvíle
 ktoré aj tak nikdy nebudú
 a naposledy odpusťme aj vinníkom
 ktorí nevedeli

Krištáľové kone

Krištáľové kone som objavila hneď v prvý deň môjho trojdňového kurzu. Sedela som na rozheganej lavičke na brehu Dunaja a kývala som sa naraz s ňou pri každom silnejšom závane vetra. Spolu s nami sa kývala aj veľká voda predo mnou. Za chrbtom som si cítila dlhán-sky tieň, stále dlhší a neformnejší, kedy-tedy som sa obzrela, aby som si to dosvedčila. Už sa vyšplhal aj na kríky za mnou, už-už ich pre-rásť. Ale unavená šija mi nedovoľovala vykrúcať sa za rastúcim tie-ňom, a tak som sa radšej tupo zadívala na veľkú vodu. Slnko sa k nej bojazlivo približovalo, kúsok po kúsku, akoby sa jej bálo. Pri každom sfúknutí som mala dojem, že sa splašene podvihlo, aby sa potom, nenápadne, dostalo zas trošilinku nižšie. A vietor mu zakaždým, ako na potvoru, zašplechol za hrsť mútnej vody.

Od celodennej chôdze, od tolkej námahy pri nosení cestovnej tašky a pátraní po správnej adrese mi už oťažievali nohy, rady by si boli pohoveli v teplom kúpeli. Nuž ale nedalo sa nič robiť, mala som dohovorené stretnutie s Katjou, kamarátkou z Ukrajiny, ktorú som nevidela toľké roky, až som sa bála, že ju nespoznám. Možno ma ani ona už nespozná... Možno aj prešla popri mne a nevšimla si ma. Nemala som sa toľko obracať za tým tieňom, možno práve vtedy prešla popri mne.

Voda vyšplechovala purpurové plamene a vietor jej vypiskoval do taktu. Sadal jej na ohnuté chrbty vín, zviľal ju, obracal na všetky strany. Purpur pomaly mizol a zo slnka už bolo vidno len zaokrúhleni-nu červeného svetielka, ale aj tá tenkla a nakoniec sa úplne skryla pod vodou. Vtedy som ich zbadala. Najprv sa vymrštil spod hladiny len jeden z nich, divo sa rozbehol, sotva sa dotýkajúc vody kopyta-mi, prebehol veľkým oblúkom a keď bol blízko pri brehu, na povrch vyleteli, ako oštep, ďalšie. Desať, možno pätnásť krištáľových koní. Ani na chvíľku nezastali, pružné priezračné telá prečesávali vzduch a kopytá cvendžali na rozbúrenom povrchu vody. Vyšvihli sa do výš-ky, aby sa potom nechali pomaly unášať vetrom, klesli a obehli okolo mojej lavičky, zacítila som im dych vo vlasoch i v tvári. Vzápätí sa zno-vu vzniesli a priesvitné telá im zmatneli, a či zosiveli. Už bolo rozoznať len vzdiaľujúce sa kontúry, a aj tie čoraz viac splývali s tmavnúcou oblohou. Dychtivo som obracala hlavu na všetky strany, ešte som na ne trošku dovidela, potom som ich ešte kedy-tedy zazrela prečesnúť nebo a potom som už len slabo začula vzdiaľujúce sa erdžanie.

- Tak ahoj, si to ty? - ozval sa hlas neďaleko mňa.

- Ahoj, ja som, ja... - potešila som sa kamarátke.

Katja sa za tie roky vôbec nezmenila, aspoň pri slabom svetle publických lúčov to vôbec nebolo vidno. Prisadla si ku mne na lavičku.

- Videla som krištáľové kone... - zašepkala som potichu, akoby som sa bála jej výsmechu. Vôbec na to nezareagovala, ale ani ja som vyhlásenie nezopakovala hlasnejšie. Načo aj? Lepšie tak, že ma nepočula, veď čo by som jej povedala ďalej, keby sa začala vypytovať? Začala klásť otázky ona. Ako sa mám, čo u nás nového, čo doma.

Blížilo sa k polnoci, keď sme sa zdvihli. Dohodli sme si stretnutie na druhý večer, na tom istom mieste, o tej istej hodine. Skôr sa nedalo, obidve sme mali celodenný program. Pobrali sme sa pomaly, len tak, z nohy na nohu, k autobusovej zastávke, keď mi naraz kamarátka pošepala tak potíšku, že som si nebola istá, či sa mi to len nezazdalo:

- Dnes by sme ich už darmo vyčkávali, vrátia sa až nadržanom.

Pozrela som na ňu vyjavene, ale skôr, než som jej stihla niečo odpovedať, mi prífrčal autobus.

*

Dlho do noci som z toho všetkého nemohla zaspáť a aj nasledujúci deň mi to neprestávalo vrtať v hlave. Čo mi je? Čo sa stalo s celou mojou kognitívnu a vnemovou mapou? Takéto synestetické predstavy som zatiaľ nikdy nemávala. Neprestávala som sa tomu čudovať, aj obávať sa. Všetky zmysly mi poblúdili, pomiešali sa. Ozaj to mi len hyperaktívna obrazotvornosť vystrája šibalské kúsky? Ale čo potom Katja? Aká je v tomto prelínaní sna a skutočnosti jej úloha a aká je moja? Na kurze som sotva sledovala, čo sa deje, leďva som sa mohla dočkať konca a potom rýchlo k brehu Dunaja. Prišla som hodne skorej, ale zamrzelo ma aj to, že lavička, na ktorej sme sedeli predtým, bola obsadená. Začala som sa prechádzať po nábrežnom korze, ale len tak, na krátke vzdialenosti, aby som vystrihla moment, keď sa uvoľní. Práve keď som zacítila, že už začínam byť podozrivá, vstala tetka zo susednej lavičky, tak som sa tam doslova rozbehla a rýchlo som si na ňu sadla. Tentoraz vietor ani nezavial. Voda sa jemne perlila, kde-tu sa zablysla, kde-tu sa prehodila vlnka. Slnko ešte bolo dosť vysoko, pripekalo mi neopálené plecia.

- Poď, ukážem ti niečo, - ozvala sa znenazdajky Katja za mojím chrbtom. Prišla potichunko, prefakla ma.

Hneď som vstala a bez slova som sa pobrala za ňou, hoci mi desiatky otázok búšili v spánkoch. Predierali sme sa v dave ľudí prechádzajúcich sa po širokom chodníku. Obchádzali sme malé deti na

drobných bicykloch, starčekov so psíkmi na povrázku, páriky mladých. Vzdialili sme sa od nábrežia a zabočili do prvej uličky. Nechápavo som obracala hlavu za Dunajom, ktorý sa mi pomaly strácal z dohľadu. Dúfala som, že sa mi vyjasní včerajší záhadný úkaz, že mi kamarátka prezradí, či som to včera naozaj videla, či som len od únavy snívala alebo blúznila. Ale ona ma len ťahala ďalej, kým ma dotiahla k cukrárni s terasou. Sadli sme si do prútených kresiel.

- Tu majú najlepšiu zmrzlinu.

Sklamane som na ňu pozrela. Tak kvôli zmrzline sme sem prišli? Už som začínala byť presvedčená, že všetko to včera bol naozaj len sen, práve som jej to chcela porozprávať ako žart, keď sa zjavil čašník a kamarátka mu bez otáľania nadiktovala akési francúzske slová, čašník nemo prikývol a vzdialil sa. O pár minút sa nám na stole zjavili po tri kôpky zmrzliny. A bola to veru tá najlepšia zmrzlina, akú som dovtedy jedla.

Kým sme medzi rečou maškrtili, cítila som, ako sa začína pohrávať vetrík, najprv skromne, ostýchavo, potom stále silnejšie a keď sme už dojedali, prevrhol aj veľký snečník nad susedným stolom.

- Je čas... - mihla na mňa Katja a ja som sa len zarazene poobzerala, pretože som nič nechápala. Medzičasom sa už celkom zvečeralo a tak sme sa k Dunaju vracali skoro potme, nebyť svetiel na stĺpoch.

Ani ona mi nič nevysvetľovala, ani ja som sa na nič nepýtala, jednak preto, lebo som ešte stále nechápala, čo sa vlastne deje, takže som ani nenachádzala tie najvhodnejšie slová, jednak preto, lebo som nechcela narušiť tajuplné mlčanie svojou všetečnosťou.

Zostúpili sme po miernom svahu až k Dunaju. Prekvapilo ma, že Katja nezamierila k vysvietenej prechádzkovej aleji, k lavičkám, ale k tmavému mostu. Kráčala som vedľa nej, bočný vietor nám ošľahoval tváre a sfukoval prstence vlasov priamo do úst, takže som sa veľmi nemohla vypytovať, aj keby som to bola mala v úmysle. Na moste bolo málo ľudí, dvaja-traja sa opierali o zábradlie, párti prichádzali z náprotivnej strany, ale počuť bolo len zavíjanie vetra a hukot áut nad nami. Napredovali sme k stredu, akosi ma to už začínalo znepokojovať, lebo vietor sa schytil silnejšie než na brehu a každý väčší nápor hlučne zalomcoval zábradlím. Ja som potajomky bojovala s pokúšením priblížiť sa až k okraju a vychutnať si výhľad, no zároveň som sa aj odľahovala od kraja, veď som sa cítila bezpečnejšie pri chladnej stene mosta. Dovtedy som si nikdy natoľko neuvedomovala mohutnosť a majestátnosť veltoku ako teraz. Vetrisko nám fičalo okolo uší a ja som sa už začínala starostiť, aj som sa nebadane obzerala, no ľavý breh už bol rovnako ďaleko ako pravý. Boli sme napros-

triedku a navôkol už nebolo skoro nikoho, až na zopár vzdialenejších tichých jednotlivcov čumiacich na vodu.

- Nepôjdeme radšej na nábrežie? - opýtala som sa neisto. - Mám taký nepríjemný pocit z tohto vetra a kývania mosta...

- Bojíš sa? - opýtala sa ma Katja, ale v otázke nebolo ani mak uštipačnosti, skôr akejsi ťažko skrytej ľútosti. Nad čím ozaj? - Počkaj, ešte chvíľku, neobanuješ...

A potom som si všimla, že tak na jednej, ako aj druhej strane sa za kratučký čas naschádzali ľudia - po jednom, po dvoch zapíňali jednu i druhú časť mosta, aj celkom k nám sa priblížili párti, preboha, čo je to za bandu, strhla som sa, veď my dve sme tam boli, v strede, úplne bezmocné. Ale vôbec si nás nevšímali, ani medzi sebou sa nerozprávali, len mĺkvo si vše kývli hlavou na pozdrav a opierali sa predlaktami o zábradlie, až mi napadlo, že sa to môže pod toľkou farchou vylomiť.

- Pozri, pozri, - vzrušene ma zrazu chytila Katja za ruku a bradou ukázala na vodu.

Pozrela som k Dunaju. Nečujne, ľahučko, akoby boli delfíny, sa krištáľové kone začali po jednom vymršťovať z vody. Ako naše netopiere, napadlo mi odrazu, hoci prirovnanie nebolo veľmi presné. Naše netopiere, to vlastne boli netopiere z pukliny medzi naším a susedným blokom. Každý večer, v súmráčnom šere, stovky netopierov šialenou rýchlosťou povyletujú jeden za druhým z užitého priestoru a vydajú sa na lov. Ibaže už pár minút pred vyletením počuť ich intenzívny piskot a keď už svižne vyletujú, o to prenikavejšie, piskľavejšie zvuky vydávajú.

Na rozdiel od nich krištáľové kone vyklzovali temer bezzvučne, len trošku vody rozšplechli navôkol, nie viac ako pri perfektných skokoch súťažiacich z pružného mostíka. Skoro som zabudla dýchať, alebo som sa bála nadýchnuť, aby som ich nebodaj nevyfakala? Kone krúžili nad nami, ich trajektórie, stále eliptickejšie, som vnímala čoraz hmlistejšie, jednak preto, že stúpali, jednak kvôli padajúcej nočnej čierňave. Od namáhania zraku a žmurkania sa mi nakoniec zaszli oči a už som ich ani nevidela, len som ich akosi podvedome cítila nado mnou, cítila som každé ich zakrúženie ako závan vetra, ale možno sa mi to len od zakloneného tela zakrútila hlava. Narovnala som si strpnutú šiju a obliadla som sa. Desiatky postáv naľavo i napravo od nás sa rozšýbali, poberali sa na jednu stranu, na druhú. Niektorí sa mĺčky, nečujne približovali k nám, po skupinkách i jednotlivo, ale už v tom nebolo nič desivé, vnímala som ich ako starých známych, dokonca som im kývla hlavou na pozdrav a oni kývnutie opätovali.

Katja bez slova vykročila k nábrežiu a ja som ju nasledovala. Možno sa očakávala, že ju teraz zasypem otázkami, ale ja som ani ne-

vedela, čo sa ju mám spýtať, aby to nevyzeralo hlúpe. Aj tak bola každá otázka zbytočná a aj tak by bola zostala bez odpovede. Zamierili sme do pustých ulíc, len pri križovatke som sa ju opýtala, kedy odchádza domov.

- Napozajtre, - šepla Katja.

- A ja zajtra napoludnie, - trpko som dodala ja. - Pôjdeš aj zajtra večer?

Prikývla a rozlúčili sme sa.

- Len dúfam, že bude fúkať vietor, inak sa nezjavia, - zakričala mi, keď som už bola na druhej strane ulice. Zakývala som jej.

*

Na druhý deň bolo hneď od rána veľa roboty, končil kurz, balila som si veci do cestovnej tašky a zrazu som si uvedomila, že som ani nestihla zbehnúť na nákupy, ani len do potravinárstva na neodmysliteľné drobné sladkosti. Ešte rýchlo obed, rozlúčka a už bolo času akurát len dostať sa na stanicu. Vydýchla som si, len keď som si vo vlaku vybrala knižku a okuliare, potrebné na také dlhé cestovanie, a pohodlne som sa usadila.

Až nadržanom, už doma, som si našla esemesku, ktorú som počas cestovania nezbadala: Bolo úplné bezvetrie :(

Anna Räu-Lehotská

Prví osadníci z Hontianskej stolice v Békešskej Čabe

Obyvateľstvo **Hontu**, historického územia v juhozápadnej časti stredného Slovenska, v období tureckých výbojov zažilo veľa utrpenia. Osud poddaných je v mnohom podobný ako v Novohradskej stolici a Malohontskom dištrikte. Koncom 16. storočia bolo v slovenskej časti stolice 166 sídel a z nich tri kráľovské mestá (Banská Štiavnica, Banská Belá, Pukanec) a štyri mestečká (Bátovce, Bzovík, Sebechleby a Šahy). Koncom 17. a začiatkom 18. storočia populáciu stolice značne ovplyvnila migrácia poddaných, ktorí opúšťali prevažne dediny ležiace na Krupinskej planine a v Štiavnických vrchoch a usádzali sa najskôr v južných častiach susednej Novohradskej stolice a z nej časť putovala do Peštianskej stolice až po Dolnú zem. Podľa stoličného súpisu z roku 1720, do Novohradskej stolice pred niekoľkými rokmi utieklo 222 poddanských rodín (J.Žudel). Historik Ján Gomboš zo súpisu utečených z koháryovských majetkov zo 4. mája 1724 uvádza mená 18 zbehov z Opavy, Čeloviec a Žibritova, ktorí z Hontu ušli do Békešskej stolice. Najčastejšie vyskytujúce sa priezviská Slovákov, ktorí ušli z obcí Hontianskej stolice: Baďan (Baďan), Baďínsky (Dolný a Horný Baďín), Bzovský (Bzovík), Cerovský (Cerovo), Čalomický (Malá Čalomija), Čankovský (Čankov), Čelovský (Čelovce), Dekický (Dekýš), Divičan (Devičie), Drieňovský (Drieňovo), Dvornický (Dvorníky), Huršan (Horša), Korponaj, Krupinský (Krupina), Lackovský (Lackov), Litavský (Litava), Medovarský (Medovarce), Mladonický (Dolné a Horné Mladonice), Moravský (Kostolné Moravce, teraz Hontianske Moravce), Opavský (Opava), Plachtinský (Stredné a Horné Plachtince), Príbeľ, Príbeľský (Príbelce), Sebechlebský (Sebechleby), Seleštiansky (Selešťany), Senohradský (Senohrad), Súdovský (Súdovce), Suchánsky (Sucháň), Šipický (Šipice), Trpínsky (Trpín), Uňatínsky (Uňatín), Vrbovský (Čabr.Vrbovok), Záhorec, Záhorský (Záhorce), Žemberi (Žemberovce) Žibrita, Žibrický, Žibritovský (Žibritov). Z mužských krstných mien bolo najviac zaužívané Juraj, Tomáš, Ondrej, Pavol a zo ženských Alžbeta, Katarína a Mária.

Evanjelický kostol v Príbelciach

Živelné úteky poddaných a vyľudnenosť Békešskej stolice, podnietili podnikavých novohradských a hontianskych predákov z radov poddaných so slobodným sťahovaním, aby pri náboře zaľudnenia Békešskej oblasti ponúkli svoje služby. Boli to Novohradčania *Ján Duna* z Mýtnej, *Ján Sekerka* z Hradišťa a ich súkmeňovec *Jakub*

Valent z Čeloviec v Honte, ktorí sa v roku 1717 prihlásili v Segedíne u kráľovského komorského prefekta a podľa historika Békešskej stolice Ľudovíta Haana „...*prosili o dovolenie, aby sa jak oni, tak aj ich ostatní evanjelickí súkmeňovci, čo za nima prísť majú, na Čabe osadiť mohli...*“.

Cesta týchto impopulátorov bola úspešná a domov sa vrátili s povolením osadiť v týchto vyľudnených priestoroch poddaných zo svojho okolia. Roku 1718 pod ich vedením prichádzajú do Békešskej Čaby prví osadníci z Novohradu, Malohontu a Veľkého Hontu. Už v prvom roku svojho príchodu do tejto osady tu evidujú 46 novohradsko-hontianskych rodín s 230 členmi. Keď v roku 1719 dostal bývalý zásobovací komisár cisárskych vojsk Ján Juraj Harruckern za vojenské zásluhy 70 tisíc jutár pôdy v Békešskej stolici, začal organizovať ďalší príchod slovenských osadníkov, ktorí už pochádzali aj z iných stolíc. Vtedajšia Čaba sa postupne rozrástla tak, že v polovici 19. storočia v nej žilo 34 tisíc Slovákov, takže v tom čase bola mestom s najväčším počtom Slovákov v Uhorsku. Tento počet prevýšilo na samom konci tohoto storočia hlavné mesto Uhorska – Budapešť, keď v ňom v roku 1900 žilo bezmála 38 tisíc Slovákov. Je zaujímavé, že jadro slovenských koreňov v tomto dnes už 70 tisícovom meste dodnes tvoria pôvodne prisťahovalci organizátorov J. Sekerku, J. Dunu a J. Valenta, čo prezrádzajú o nich nielen najstaršie matriky, ale aj zachované kultúrne dedičstvo (nárečie, architektúra, ľudová kultúra). Menovitý príchod prvých prisťahovalcov do Békešskej Čaby uviedol Ľ. Haan vo svojom po slovensky napísanom diele „*Pamietnosti Békeš – Čaban-ské*“, Pešť, 1866“. Z uvedených 320 priezvisk viac ako tretina (115) pochádza z Novohradu, 56 z Malohontu, 48 z Hontu, 36 z Pešti, niekoľko z Turca, Zvolena, Liptova a Tekova.

Kým Ľ. Haan vybral z matriky prvé priezviská zväčša po meči, po prvých prisťahovalcoch prichádzali sem do služby aj slobodné dievčatá, zväčša z tých obcí, z ktorých pochádzali prví prisťahovalci do Békešskej Čaby. Stalo sa pravidlom, že usadení Novohradčania si šli vyberať nevesty do kraja, z ktorého pochádzali. Podobne to bolo aj s pôvodnými Honťanmi. Z tohto hľadiska som načrel do zachovanej najstaršej evanjelickej matriky zomrelých v Čabe, ktorú v tom čase písal farár Ondrej Ďurček a vybral z nej mená a priezviská žien a mužov, ktoré Ľudovít Haan tak podrobne nezisťoval. Okrem mien uvádzam miesto a rok ich narodenia, krstné mená ich rodičov, podľa možnosti meno a priezvisko manžela - manželky, rok a príčinu smrti. Z mužských krstných mien bolo u Honťanov najviac zaužívané Juraj, Tomáš, Ondrej, Pavol a ženských Alžbeta, Katarína, Mária... Zub času a kyslý papier spôsobili, že niektoré strany sú ťažko čitateľné (niektoré aj poškodené). Z nich sa mi podarilo vybrať dole uvedené údaje viac ako štyridsiatich zomrelých pochádzajúcich z Hontu.

Meno osadníka	Miesto a rok narodenia	Rodičia	Meno manžela-manželky	Rok a príčina smrti	Poznámka
Alžbeta Urbanová	Badín, 1720	Matej, Alžbeta	Martin Čičeľ	1784, opuch, záduch	ďalší manžel Tomáš Hanko, Martin Baliga,
Marta Klimentová	Medovarce, 1725	Matej, Marta	Ján Valach	1784, zimnica	
Ondrej Badínsky	Badín, Devičie, 1712	Matej, Mária		1784, zrádnik	O.Badínsky-Števkov
Zuzana Jakubová	Žembovce, 1725	Pavol, Dorota	Juraj Strefan	1784, opuch	
Ilka Kršnjaková	Čelovce, 1707	Pavol, Alžbeta	Lukáš Marík	1784, porážka	
Ondrej Bohuš	Uňatín, 1718	Jakub, Mária	Dorota	1784	
Mária Korčoková	Medovarce, 1733	Pavol, Marta	Ján Medovarský	1784	
Ondrej Maruš	Uňatín, 1721	Michal, Katarína	Katarína	1784, suchoty	
Jakub Fabian	Vrbovok, 1717	Michal, Dorota	Katarína	1785	
Martin Valentín	Pukanec, 1725	Martin, Mária	Judita	1785, pokolvár	
Zuzana Liptáková	Čankov, 1714	Matej, Dorota		1786, suchoty	
Juraj Albert	Z lazov, 1720	Matej, Ružena	Dorota Vargová	1787	
Alžbeta Macáková	V.Hont, 1729	Matej, Mária	Matej Burian	1787, opuch	obec neuvedená, len stolica
Lukáš Marík	Č.Vrbovok, 1708	Jakub, Helena	Ilka	1787, staroba	
Ondrej Abafi	Čankov, 1754	Martin, Alžbeta	Katarína	1788, zlatá žila	
Helena Klimentová	Badín, 1715	Juraj, Estera	Juraj Krnáč	1789, záduch	
Alžbeta Korčoková	Medovarce, 1723	Pavol, Marta	Jakub Medovarský	1789, zimnica	
Helena Opavská	Čelovce, 1754	Jakub, Katarína	Juraj Gregorec	1789, porážka	
Šimon Valent	Čelovce, 1735	Juraj, Dorota	Anna Kyseľová	1790, vodnatieľka	manželka bola zo Sarvaša
Ondrej Čankovský	Čankov, 1712	Juraj, Sofia	Lucia Medovarská	1790, staroba	
Ján Antovský	V.Hont, 1722	Jakub, Sofia	Mária	1791, kamene	obec neuvedená
Mária Mlynárová	Horša, 1731	Juraj, Mária	Adam faraga	1791, zimnica	
Anna Kováčová	Čankov, 1744	Ondrej, Judita	Juraj Maxin	1791, zápal pľúc	
Ondrej Laco	H.Almás, 1747	Juraj, Katarína	Alžbeta	1791, zimnica	
Mária Krnišová	Krnišov, 1721	Matej, Mária	Pavol Duna	1792, staroba	
Ondrej Aradský	Čankov, 1728	Matej, Mária Liptáková	Mária		osvojený
Dorota Pastrnáková	Pliešovce, 1734	Štefan, Dorota	Ján Hibský	1794, záduch	
Pavol Dalog	Levice, 1733	Ján, Mária		1794, záduch	
Ondrej Huršan	Horša, 1731	Juraj, Mária	Ilka	1794, horúčka	

Alžbeta Bohušová	Uňatín, 1710	Ján, Mária	Ján Záhoran	1796, záduch	
Ján Stanko	Medovarce, 1721	Tomáš, Katarína	Mária	1795, staroba	
Ondrej Kliment	Badín, 1721	Juraj, Estera		1795, vodna- tieľka	
Jakub Jaki	Badín, 1708	Michal, Ilka	Helena Nováková	1795, suchoty	
Martin Benčík	Badín, 1728	Martin, Mária	Helena	1795, staroba	
Helena Stanková	Uňatín, 1736	Jakub, Helena	Tomáš Kešjar	1795, zimnica	
Ilka Molnárová	Vrbovok, 1727	Ján, Alžbeta	Martin Mazan	1795, staroba	
Ján Marík	Vrbovok, 1699	Jakub, Helena	Anna	1796, staroba	
Michal Janovský	H. Rykynčice, 1730	Ján, Dorota	Eva	1796	
Ján Urban,	Badín, 1720	Matej, Alžbeta	Helena	1797, porážka	
Michal Bartok	Čelovce, 1711	Juraj, Helena	Mária	1798, staroba	
Martin Baliga	S.Plachtince,1710	Tomáš, Dorota	Alžbeta	1790, staroba	
Martin Baliga	S.Plachtince,1710	Tomáš, Dorota	Alžbeta	1790, staroba	
Estera Krajčovičová	Banská Štiavnica, 1788	Ján, Zuzana	Juraj Sýkora	1788	
Katarína Ratajová	Soci ?, 1728	Martin, Mária	Jakub Bikiský	1795, staroba	Soci- obec v Honte neznáma

Pramene a literatúra:

Gomboš, J.: Prípady útekov poddaných v zrkadle prameňov zo 17. – 18. storočia. Národopis Slovákov v Maďarsku 2002, Magyar Néprajzi Társaság Budapest, 2002.

Žudel, J. : Stolice na Slovensku. Obzor Bratislava, 1984.

Halotti hirdetések 1781 – 1784 – 1799. Archív evanjelického cirkevného zboru v Békešskej Čabe.

Ján Jančovic

Slováci vo svete¹⁴

Odhaduje sa, že približne jedna štvrtina až jedna tretina Slovákov žije za hranicami Slovenskej republiky. Odhadovaný počet osôb slovenského pôvodu v zahraničí v roku 2008 bol napr. 2 236 730. Bez ohľadu na presnosť tohto odhadu, podstatná je skutočnosť, že život značnej časti Slovákov sa odvíja mimo územia Slovenska a v inonárodnom prostredí. Treba preto poznať okolnosti a príčiny odchodu Slovákov do cudzieho sveta, sledovať ich ďalšie osudy, ich vývin v podmienkach novej domoviny, zaznamenávať zmeny, ku ktorým dochádzalo v ich spôsobe života, v ich kultúrnom a psychickom prispôbení. Dokiaľ sa u vysťahovalcov uchováva vedomie etnickej či národnej príslušnosti, alebo aspoň vedomie slovenského pôvodu, sú chápaní ako organická súčasť národného spoločenstva Slovákov.

V jednotlivých krajinách jestvujú skôr odhady o počte Slovákov. Status národnostných menšín, zakotvený v zákonoch, majú len Slováci žijúci v krajinách strednej a juhovýchodnej Európy. Prevažne ide o menšiny s hlbokými kultúrnymi tradíciami, vlastnou národnostnou inteligenciou a rozvetveným systémom spolkového života. Slováci žijúci v západnej Európe a v zámorí nemajú takýto právny status menšiny podľa zákonov daných krajín.

Sťahovanie Slovákov

Migračné pohyby a procesy sú trvalou súčasťou vývoja každého etnického spoločenstva, vrátane Slovákov. Môžu prebiehať vo vnútri jednotlivých krajín/štátov, kedy dochádza k sťahovaniu obyvateľstva z jedného miesta, na druhé, prípadne ku kolonizovaniu (osídľovaniu) vyľudnených alebo neosídlených oblastí. Osobitnú formu migrácii predstavuje vysťahovanie za hranice domovskej krajiny/štátu. Môže mať podobu *exilu* (vyhnanstvu), čiže vyhnania prípadne dobrovoľného úteku, alebo podobu *emigrácie* (vysťahovalectva), čiže legálneho (zákonného) odchodu, ktorý je právne legitímnym (právoplatným) aktom pre krajinu odchodu aj príchodu. Hlavnou príčinou masového vysťahovalectva Slovákov boli ťaživé hospodárske a sociálne (spoločenské), v dávnejšom období aj náboženské pomery. Bola to hlavne veľká preľudnenosť a nedostatok existenčných možností (minimálneho súhrnu základných potrieb) v krajoch Slovenska . Drvivá väčšina Slovákov odchádzala do sveta za chlebom

¹⁴ Príspevok je úryvok z pripravovanej učebnice Slovenská vzdelanosť pre 9. -10. triedu

Hlavné obdobia a smerovania vysťahovalectva

V doterajšej, už tri storočia trvajúcej histórii masového slovenského vysťahovalectva, možno vyčleniť dve hlavné obdobia a dva základné prúdy smerovania:

Staršia vlna sťahovania Slovákov spadá do obdobia 18. - 19. storočia, keď uhorskí zemepáni a neskôr aj štátna správa organizovali osídľovanie viacerých oblastí niekdajšej Rakúsko - Uhorskej monarchie, ktoré po vytlačení Turkov z krajiny a uzavretí mieru v Satu Mare (1711) zostávali vyludnené a hospodársky nevyužívané. Keďže v tejto migračnej a kolonizačnej vlne sa najväčší počet slovenských vysťahovalcov usadzoval v priestranstve tzv. Dolnej zeme, rozprestierajúcej sa na rozhraní terajšieho Maďarska, Rumunska, Srbska a Chorvátska, pre týchto vysťahovalcov sa zaužívalo označenie *dolnozemskí Slováci*.

Novšia vlna sociálneho vysťahovalectva spadá do obdobia konca 19. a začiatku 20. storočia. Smerovala do rozvinutých priemyselných krajín západnej Európy (Francúzsko, Nemecko, Belgicko, Rakúsko,) a do zámoria (Spojené štáty americké, Kanada, Argentína, Uruguaj, Brazília, Austrália a ďalšie).

Po druhej svetovej vojne odišli zo Slovenska viaceré vlny politických emigrantov. Najskôr po zániku Slovenskej republiky a obnovení Československa (1945), potom po nástupe komunistického režimu (1948) a napokon po obsadení Československa vojskami Varšavskej zmluvy (1968). Najpočetnejšie skupiny politických emigrantov sa usadili v Spojených štátoch amerických, Kanade a Argentíne.

Charakteristika vysťahovalcov

Slovenskí vysťahovalci sa začlenili do odlišného jazykového prostredia, do rozdielných prírodných, hospodárskych a kultúrnych daností prijímajúcich krajín. Zákonitým dôsledkom dlhotrvajúceho pôsobenia odlišných podmienok boli rozmanité zmeny prakticky vo všetkých sférach každodenného života vysťahovalcov. Takéto zmeny v dôsledku dlhodobého kontaktu s inoetnickými spoločnosťami, ako aj v dôsledku ich intenzívneho jazykového a kultúrneho vplyvu označujú sa pojmom *akulturácia*. Je to proces kultúrnych zmien, v ktorom kontakty medzi rôznymi kultúrami vedú postupne k získavaniu a osvojovaniu nových kultúrnych prvkov a vzorov jednej kultúry od inej alebo navzájom medzi nimi. V multietnickom (viacnárodnostnom) prostredí hovoríme o *transkultúrácii*.

Slováci sa vo svojich nových domovoch postupne stali nositeľmi dvojakej kultúry. Takéto situácie obyčajne vyúsťovali aj do dvojitej

etnickej identity, alebo viedli k asimilácii. Na procesoch socializácie príslušníkov slovenských komunít sa podieľalo tak v minulosti ako aj súčasnosti podiela jednak rodinné prostredie a ustanovizne, organizácie Slovákov v zahraničí a zároveň pôsobia aj inštitúcie majoritnej (väčšinovej) spoločnosti.

Kultúru dolnozemsých Slovákov ovplyvňuje:

- kultúra materského etnika, Slovenska,
- kultúrny vplyv prostredia nových domovských krajín, väčšinového národa, resp. tu žijúcich ďalších menšín
- a vlastná kultúra, ktorá vznikla, resp. vzniká v novoutvorených slovenských komunitách.

Slovenská republika a zahraniční Slováci

„Slovenská republika podporuje národné povedomie a kultúrnu identitu Slovákov žijúcich v zahraničí, podporuje ich inštitúcie zriadené na dosiahnutie tohto účelu a vzťah s materskou krajinou“ (Ústava Slovenskej republiky, článok 7a). Slovensko poskytuje odbornú, metodickú, materiálnu, finančnú a morálnu pomoc Slovákom v zahraničí v oblasti kultúry a kultúrneho dedičstva, mediálnej i informačnej a v oblasti vzdelávania a školstva. Podporuje programy, aktivity, ktoré sú zamerané na udržiavanie slovenskej identity, kultúry a jazyka a kultúrneho dedičstva

Literatúra a zdroje

BIELIK, František -. SIRÁCKY, Ján - BALÁŽ, Claude: *Zahraniční Slováci a národné kultúrne dedičstvo*. Martin: Matica slovenská, 1984.

BOTÍK, Ján: *Etnická história Slovenska. K problematike etnicity, etnickej identity, multietnického Slovenska a zahraničných Slovákov*. Bratislava: Filozofická fakulta UKF Nitra, Slovenské národné múzeum Bratislava-Martin, Archeologický ústav SAV Nitra, 2007.

KMEŤ, Miroslav: *Historiografia dolnozemsých Slovákov v 19. storočí*. Békešská Čaba: Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, 2010.

www.uszz.sk

Alžbeta Uhrinová

Family Tehlár - Malé dejiny jednej rodiny

Keď som sa kedysi ako dievča pýtala svojho otca na pôvod jeho rodiny, o rodine svojej matky vedel veľa. O rodine svojho otca mi len povedal, že pôvodne to boli Nemci, ktorí kedysi dávno prišli na Slovensko, aby unikli pred náboženským prenasledovaním. Časom si brali za ženy slovenské dievčatá a vraj aj pôvodné priezvisko Ziegler si poslovenčili na Tehlár. Toto mi potvrdil aj môj bratranec, ktorému to tiež rozprával jeho otec - starší brat môjho otca. Dodal, že rodina mala pôvodne pochádzať z Pruska. Toto rozprávanie som považovala za akúsi rodinnú povesť, no od doby, keď som si prečítala monografiu Zamarovce, vydanú pri príležitosti 800. výročia prvej písomnej zmienky o obci, pripúšťam, že v ňom môže byť zrnko pravdy. Autor monografie, pán Rudolf Samuel, spomína niektoré priezviská, ako priezviská habánskych rodín. Habánmi na Slovensku volali exulantov, ktorých inde nazývali anabaptisti, či novokrstenci. Niekoľko rodín týchto exulantov našlo útočisko aj v Zamarovciach, kam sa údajne prisťahovali z Čiech okolo roku 1632. Mali to byť najmä rodiny s priezviskami Fárik, Hudec, Jakúbek, Kadlec, Kobzík, Mikuš, Sirotný. Posledné zo spomenutých priezvisk - Sirotný - je priezvisko otca našej prastarej matky Kataríny, ktorá sa narodila v roku 1671 v Zamarovciach. Pretože komunita anabaptistov držala spolu, je vysoko pravdepodobné, že aj Katarínin ženích Michal tiež patril k anabaptistom.

Rodiny s priezviskom Tehlár môžeme rozdeliť podľa konfesie, či podľa miesta prvého doloženého výskytu.

Podľa censuzu z roku 1715 žili Tehlárovci na piatich miestach na Slovensku: išlo o Sasinkovo, Doľany, Višňové, Haluzice a Zamarovce

V liste poddaných želiarov z dediny Podlužany (okr. Bánovce nad Bebravou) svojmu zemepánovi z 3. marca 1797 sa spomína aj Jano Tehlar, hoci v spomínanom censuse sa toto priezvisko nenachádza

Podľa toho, čo sa mi dosiaľ podarilo zistiť, Tehlárovci z Nitry a okolia sú katolíci, Tehlárovci z trenčianskeho kraja sú evanjelici a. v. Táto stránka (internetová) je venovaná rodu Tehlar, pôvodne zo Zamaroviec, evanjelikom a. v.

Prvý písomný záznam je z roku 1664: je to záznam o sobáši Michala Tehlara a vdovy Doroty.

Samotné priezvisko sa časom písalo rôzne. Niekedy to možno záviselo aj od stavu sluchu píšuceho - myslím, že iba tým sa dá vysvetliť zápis v censuse z roku 1715 v Zamarovciach, kde z Tehlára sa stal Tilar. V súčasnom prepise sa „vlúdila“ ďalšia chybička a z Tilara sa stal Filar.

Priezvisko Tehlár sa v Zamarovciach vyskytovalo do konca 3. štvrtiny 19. storočia. V tej dobe členovia rodu žili aj v Trenčíne, v dnešných Trenčianskych Stankovciach, vo Velčiciach, Púchove, i Bratislave.

V súčasnosti sa v Zamarovciach vyskytuje priezvisko Tehlárík. Jeho nositelia sú potomkami Tehlárovcov. Tehlárikovcami sa stali v prvej tretine 19. storočia, podľa všetkého pre odlišenie vierovyznania. Táto časť rodu konvertovala začiatkom 19. storočia.

*

Tak, ako väčšina obyvateľstva Uhorska v 18. storočí, aj zamarovskí Tehlárovci boli roľníci, hoci ich priezvisko nás presvedča o opaku. Prvý z nich, ktorý sa stal remeselníkom, bol Ondrej Tehlár. V roku 1819 sa stal kováčskym majstrom a občanom mesta Trenčín. Asi bol šikovným remeselníkom, pretože 27 rokov (len s malými prestávkami) bol cechmajstrom cechu kováčskeho a kolárskeho v slobodnom kráľovskom meste Trenčín.

Ondrej sa oženil dvakrát. S oboma ženami mal dovedna 9 detí: 4 chlapcov a 5 dievčat. Potomkov mali iba dvaja z nich – najstarší syn z prvého manželstva (tiež) Ondrej a najmladší syn z druhého manželstva Karol. (*1851)

Medzi oboma bratmi bol 30-ročný vekový rozdiel: keď sa Karol narodil, jeho brat Ondrej (majster pekár v Púchove) sa práve stal otcom tretieho dieťaťa.

V čase Karolovho narodenia mal jeho otec už 58 rokov a o dva roky náhle zomrel. Karol s matkou ostal bývať v Trenčíne.

V Slovenskej národnej knižnici v Martine sa nachádza list mladého Karola, ktorý písal keď bol v roku 1870 žiakom sarvaškého gymnázia.

(Vid. SNK ALU B 378) Jeho matka Anna zomrela rok predtým.

Ďalším známym miestom Karolovho pobytu na Dolnej zemi je Malý Kereš (Kiskőrös). Tu pôsobil ako pomocný učiteľ a odtiaľto na jeseň roku 1874 žiadal o voľné miesto učiteľa v Čabe. Školská rada zvážila jeho žiadosť a toto miesto dostal. Spočiatku bol pomocným učiteľom v maďarskej evanjelickej škole, no onedlho sa stal riadnym učiteľom.

V roku 1876 sa oženil s Hermínou Bajcsi, dcérou miestneho veterinára. Narodili sa im štyri deti, no iba dve sa dožili dospelosti:

Najstarší syn Endre (Ondrej) *1878 sa nikdy neoženil. Zomrel v Békéši vo veku 84 rokov.

Dcéra Mária *1889 sa v roku 1907 vydala za evanjelického kňaza z rodiny Czinkóczy, hojne zastúpenej v békéščabianskom regióne. Hoci pôsobisko kňaza Jánosa Czinkóczy bolo v Székely Zsombor (Rumunsku), dve ich deti sa narodili v Békéscsabe: v roku 1908 Endre (Andor, László) a v roku 1910 Mártha. O ich ďalšom osude v súčasnosti viac známe nie je.

Potomkovia Karolovho brata Ondreja žijú v Bratislave a bolo by úžasné, keby sa podarilo zistiť niečo viac aj o potomkoch Karolovej dcéry Márie. (Záznamy Viery Pištěkovej rod Tehlárovej)

O učiteľskom pôsobení Karola Tehlára (podľa maďarskej gramatiky Tyehlára) sa dozvedáme z niekoľkých krátkych zápisov, ktoré sa nachádzajú v „Zápisniciach presbyteriálneho zhromaždenia“ evanjelickej cirkvi a.v. v Békéscsabe. (Pátranie v matrikách je tiež hotové s pomocou P. Kováča)

Karol Tyehlár ako evanjelický učiteľ pochádzajúci zo slovenského prostredia, no pri tótsky rozprávajúcich žiakoch dosiahol v maďar-

skom jazyku a vo vyučovaní dejepisu značné úspechy. V roku 1911 ho stoličný výbor ohodnotil peňažnou odmenou (300 korún) „za dokázaný pekný výsledok vo vyučovaní reči maďarskej“ (každý rok vybrali jedného učiteľa, ktorý mal významné zásluhy. viď (Békésmegyei Közlemény online – 1876. jún. 16.)

V roku 1910 sa Karol stal riaditeľom školy. Svoje učiteľské pôsobenie ukončil po štyridsiatich rokoch práce koncom roka 1914, keď požiadal o penzionovanie. Presbyteriálne zhromaždenie jeho žiadosť odobrilo, vrelo mu poďakovali za jeho prácu “žiadajúc, aby ho Pán Boh v poslednej dobe života ešte dlho živil. (Viď. Archív ev. cirkv. a Pamätnica slovenskej školy s. 16. Molnár –Tyehlár škola na u. Lepény Pál č. 11.)

V dobe, keď Karol odišiel do penzie, jeden z jeho synovcov – Emil Tehlár, ktorý žil v Chicagu - sa ako tajomník spolku slovenských evanjelických krajanov Tatran zúčastňoval jednaní, ktoré nakoniec vyústilo do dohody o vzniku Československa v roku 1918.

V rode Tehlárovcov nájdeme rôzne profesie, no krásne povolanie učiteľa si zvolili iba dvaja:

prvým bol Karol a druhým je dnes 86-ročný pán Michal Tehlár, bývalý učiteľ v Trenčianskych Stankovciach.

Pán učiteľ Karol Tyehlár zomrel 11. marca 1918. Pochovaný je v Békéscsabe na cintoríne pri železnici spolu so svojou manželkou Herminou a synom Endrem.

Slávna redakcia Orla!

Ponevác my na príklad bratov našich maďarov, žiadnych žiackych časopisov kde by mládež naša svoje prvotiny k posúdeniu poslať mohla, nemáme, a tak tí ktorým jejich ťažké osobné okolostojíčnosti vtakom gymnasiуме: kde by sa vtom vyučiť môhli, študovať nedovolila su ztohoto dobrodenia celkom vytvorení a toho následkom jesli by i boli maličkými ducha darmi obdarení. čo by skrz cvičenia na väčší stupeň vyvieť mohli, pre národ náš slovenský stanú sa mrtvými. Pred očami však držiac že: „od mladi sa tón ostří“ ponevác, ale tu na Sarvaši slovakov vyjmúc mňa neštuduje, teda i já chodím len do maďarského spolku, a jestli sa chcem v svojej materinskej reči vzdelávať, to privátne robím mosím, čo je dosť ťažka vec. Z tejto príčiny chcel by som predci vyrok dáky počuť nad mojimi prvotinami, som tak smeli ač práve časopisu Orla úlohou je celkom užšie k posúdeniu poslať. Sú to samostatné, a i prekladi čo som i poznačil z ktorej reči su preložené a i původca.

Ufajúc sa, že Slávna Redakcia prosbe mojej vyhovie, s tou sladkou nádejou zostávam

Slávnej Redaktii Orla

v Sarvaši dňa 20. Octobr. 1870

ponížený sluha

Karol Tehlár

VI. clasi žiak

K vrstovníkom

Kto by hojné papršťečky,
Smel od rannej zori čakať?
Abo príjemnejšie teplo,
Chcel by vtú chvíľu požívať?

Bo však plné papršťečky
A veľkú teplotu
Nie zora dá, – ale slnce
Všelikemu telu

Čo je treba pučko-ruži
Aby velebno rozkvitla?
A aby príjemnu vôňu,
Zo seba vydávala?

Čo žiada svorná fialka
V susedstve žihľavy zlostnej?
Aby radosť spôsobila
Dcere- panej zemskej!

Nenili to slnce bozie
A jeho teplota ?
S ktorou ono všetkým životom
na jar život podá.

Ufňosť teda bratia drahí!
Čo nebolo môže byť.
Môžu sa naše zlé chvíle
Ešte v radostné zmeniť.

Bo mladosti našej jaro
Môže skrývať slnce vsebe
Ktoré tie studené tváre
V našom rodu rozehreje.

Stojí ako hojad'und'a

Túto „poviecku“ som ako dieťa počula od mamy. Trošku som sa čudovala, aj by ma bolo zaujímalo, čo môže byť tá *hojad'und'a*, keď som dovtedy nevidela niččo také, čo by sa bolo takto volalo. Bola som akiste veľmi zaujatá hrou, tak som sa neopýtala, potom sa mi vytratila z pamäti. Spomenula som si na ňu ako študentka univerzity, keď sme sa učili z literatúry o Národných spievankách Jána Kollára, ktorý na základe typu detskej hry na mosty, *Hoja, Ďund'a, hoja*, predpokladal, že v slovanskej mytológii bola kedysi bohyňa Dinda. Naša profesorka literatúry, ktorá sa zaoberala etymológiou, lúštením významu slov, nám vyložila toto ustálené prirovnanie tak, že má pôvod v maďarskej detskej hre na mosty *Haja, gyöngyöm, haja* (jej obmenou je *Héja, gyöngyöm, héja*). Neskôr, keď som už prednášala na univerzite aj ja a mala som vybrať úlohy pre svojich študentov na precvičovanie frazeológie, zalistovala som do zbierky Adolfa Petra Zátureckého. Medzi početnými prirovnaniami, ktoré majú komponent so slovesom stáť, som našla aj toto: *Stojí ako Hoja Ďund'a*. Keďže Záturecký začal zbierať príslovia a porekadlá v roku založenia Matice slovenskej, t.j. v roku 1863, uvedomila som si, že mamina „poviecka“ korení v dávnejšej minulosti. Až neskôr, keď som sa začala zaoberať národopisom, som konečne našla súvislosti „poviecky“ s detskou hrou *Hoja, d'und'a, hoja* a miesto tejto hry na mosty v našej tradičnej kultúre. Patrí k jarným obyčajom vynášania Kyselice alebo Moreny, Mareje. Zvyk vynášania Kyselice inde Moreny, Mareje, sa zachoval v Novohradských slovenských lokalitách, Štefan Lami ho zaznamenal v Bošodskej župe, dlhšie sa držal aj v Zadunajsku – v dolnozemských slovenských lokalitách do päťdesiatych rokov 20. storočia, kedy sa začali zapisovať materiály našej tradičnej kultúry, zanikol. Anna Divičanová v Atlase ľudovej kultúry Slovákov v Maďarsku píše medzi iným o tom, že niektoré archaické vrstvy slovenskej tradičnej kultúry práve Dolná zem neuchováva a snaží sa tento jav aj zdôvodniť.

Čo sa týka samotného zvyku vynášania symbolu zimy, Kyselice (Moreny, Mareje), pozostával z dvoch častí. Najprv dievčatá a mladé ženy poobliekajú slamenú bábku do ženských šiat, spevom ju vynesú za dedinu a utopia v potoku, alebo spália. Potom sa tiež spevom vracajú do dediny, menšie dievčatá sa hrajú na mosty. Miestami si vyberú spomedzi seba kráľovnú a chodia z domu do domu a vyberajú vajcia, ktoré si potom dajú pripraviť a spoločne zjedia pripravené jedlo. Samozrejme, kde sa zvyk drží, má rôzne obmeny a tam, kde zanikol neskôr ako na Dolnej zemi, si ešte starší ľudia naň pamätajú. Na ilustráciu uvediem jeden variant textu piesne z Boršodskej župy

podľa záznamov Štefana Lamiho, ktorý odkazuje jednak na súvislosti s maďarskou detskou hrou na mosty a môžeme si domyslieť aj to ako *hojad'ušďa* stála.

Ej, hoja d'önd'öm, hoja,
poslala nas to kraľovna,
ej, hoja d'önd'öm, hoja.

Ej, hoja d'önd'öm, hoja,
zlate mosti stavjec,
ej, hoja d'önd'öm, hoja.

Ej, hoja d'önd'öm, hoja,
načo vas poslala,
ej, hoja d'önd'öm, hoja.

Ej, hoja d'önd'öm, hoja,
uš su postavene,
ej, hoja d'önd'öm, hoja.

Mária Žiláková

Dvojazyčné humorné historky – nedorozumenia

Život ľudu je tak popretkávaný, prepletený humorom ako je telo pretkané žilami. V ľudovej kultúre nie je takého prejavu, v ktorom by sa humor neuplatňoval.

Pri zbežnom pohľade na obsah je nápadná rôznorodnosť a rozvrstvenosť ľudového humoru skúmaných Slovákov.

Možno nájsť temer každý jeho druh: riekanky, príslovia, porekadlá, hádanky a rozprávania práve tak na mená, dediny, náboženstvo prípadne národnosť, ďalej žartovné a lascívne veršiky, piesne. Osobitnú vrstvu predstavujú špecifiká každodenného jazykového styku, humorné historky vytvorené *dvojazyčnosťou*.

Keďže žartovné texty a piesne pochádzajú zo všetkých krajov Maďarska obývaných Slovákmí (dovedna zo 45 obcí), každý variant v slovenskom jazyku je uvedený v nárečí príslušného rozprávača, čiže z tohto hľadiska sú odlišné. Ich ďalším jazykovým špecifikom je, že časť z nich je v maďarčine, prípadne sú dvojazyčné. Dvojazyčnosť Slovákov v Maďarsku dosiahla taký stupeň, že historky v oboch jazykoch – či už sú v slovenčine alebo v maďarčine – sú pre nich rovnako hodnotné: rozumejú a chápu najskrytejšie odtiene oboch jazykov. Z toho vyplýva, že v súčasnosti nie je potrebné prekladať alebo tlmočiť polovicu z nich. Z tohto dôvodu sú príbehy v maďarčine prijímané s práve takou bezprostrednou samozrejmou, akoby ich počúvali v materinskom jazyku. Pri tom sa len zriedkavo stáva, že niektorý príbeh vyrozprávajú po maďarsky, aj po slovensky, toto závisí od zloženia obcenstva (napr. časť mladých ľudí slovenskej verzie už nerozumie atď.) Toto je jedna z charakteristík dvojazyčnosti.

Druhá – prameniaca práve z prirodzenej dvojazyčnosti – je, že rozprávači prechádzajú počas rozprávania príbehov raz do slovenčiny a často vznikajú najspietitejšie jazykovo zmiešané rozprávania, ktoré cudzieho poslucháča alebo čitateľa očividne rušia, ale pre rozprávača a pre svojich poslucháčov nie je tento fakt žiadnym problémom – je to prirodzený jav.

Osobitný žáner predstavovali smiešne príbehy hrdinov, ktorým sa dávnejšie pre malú znalosť maďarského jazyka povodilo zle. Tieto jazykové hračky založené na rečových nedorozumeniach a z toho prameniacy humor takisto skutočne vychutnajú iba tí, ktorí dostatočne ovládajú oba jazyky.

Z toho všetkého vyplýva, že žarty a im príbuzné žánre odzrkadľujú silné vzájomné interetnické vzťahy. Vzájomné spoznávanie sa

a preberanie folklórnych prvkov (medzi nimi žartov) vyplývalo zo spoločných pracovných príležitostí Slovákov a Maďarov: Dávnejšie v procese nádenníckej a sezónnej práce na veľkostatkoch, novšie v poľnohospodárskych družstvách, najmä v počiatočnom období, keď sa obrábanie pôdy a pestovanie rastlín vykonávalo ešte ručne, v spoločenských veľkých etnicky zmiešaných pracovných skupinách družstevníkov.

Keď to zhrnieme – aj keď tak krátko – viacero variantov anekdot a humorných rozprávaní Slovákov v Maďarsku, publikovaných v tomto príspevku, spolu s význačnejšími zbierkami anekdot v maďarskom a slovenskom jazyku, otvára v oblasti vzájomných vplyvov a putovania príbehov pred očami neskúseného človeka prekvapivý systém vzťahov. Toto nielen umocňuje skutočnosť, že žánre humoru majú medzinárodný charakter, ale konkrétne to poukazuje na slovensko-maďarskú reciprocitu aj v tejto oblasti. Dáva na vedomie, že v záujme dosiahnutia dobrej nálady a radosti ľud čerpá z nespočetných prameňov, bez ohľadu na ich pôvod.

Mimoriadne dôležitým zdrojom ľudového humoru je používanie sexuality, telesnosti, príp. pohlavia, fekálíí ako činiteľov humoru. Sem možno zaradiť značnú časť zozbieraných a publikovaných žartov, anekdot, iných humorných historiek. Tento činiteľ môže pôsobiť prekvapivo, ba navyše môže vzbudiť podozrenie, či výskumník – autor – tendenčne neuprednostnil tento typ humoru na úkor humoru miernejšieho. Ale ktovie prečo by to robil? Ak mu len nepripíšeme za chybu, že chce čo najvernejšie, čo najmnohostrannejšie a v čo najširšom spektre odhaliť skutočné komponenty, témy, špecifiká používania slov v ľudovom humore!

Autor aj touto cestou ďakuje svojim respondentom z Békešskej Čaby, Černi (Bakonycsernye), Novej Huty (Bükkszentkereszt), Horných Petian (Felső Petény), Kétsoproňu, Malého Kereša (Kiskőrös), Veľkého Bánhedeša (Nagybánhegyes) a Nadlaku. Väčšinu textov rozprávali v Békešskej Čabe, preto sú v poradí na prvom mieste. Potom nasledujú tie, ktoré pochádzajú z iných lokalít.

Ondrej Krupa

Čaro starých pohľadníc

Pre nás, priamych a nepriamych potomkov presídlencov z Dolnej zeme, z Békešskej stolice i blízkeho rumunského pohraničia, majú osobitný význam predmety, ktoré pripomínajú dávny život v slovenských enklávach, dnes už žiaľ väčšinou strácajúcich sa v prachu minulosti. Nejde tu pritom iba o nostalgické spomínanie a pripomínanie si miest, kde žili naši rodičia, starí rodičia a vo viacerých prípadoch aj my sami. Je v tom prirodzená túžba po poznaní, záujem o osady našich blízkych a najbližších, ich radosť a starosť, spôsob života zachytený vo veciach, ktoré po nich zostali. Boli to predmety v domácnostiach našich rodičov a iných príbuzných, napr. maľované drevené truhlice, niekedy aj s miestnym krojom uloženým v nich spolu s vyšívateľmi obrusmi, rôznymi dečkami, vankúšmi, uterákmi, džbány, krčahy, taniere, starobylé kuchynské potreby, rôzne kusy dedinského nábytku, staré knihy, časopisy, kalendáre, fotografie, listy a pohľadnice. Niečo sa z toho, čo si naši predkovia priniesli uchovalo až doteraz, ale mnohé vzácne staré veci skončili svoju dlhú púť v odpade, rozpadli sa, poškodili sa. V lepšom prípade sa hodnotnejšie kusy starého dolnozemskeho slovenského ľudového umenia uchovali v príslušných inštitúciách a sú uložené akoby v pamäti národa.

Z tohto hľadiska osobitné miesto zaujímajú v hierarchii spomenutých pamiatok pohľadnice. Možno ich nespočetne často brať do rúk, obdivovať, študovať na nich každý detail a skúmať zo všetkých možných hľadísk a uhlov pohľadu. Zvlášť sú nám blízke, keď na nich spoznáваме objekty, ktoré sme dôverne poznali, alebo sme ich aspoň raz v živote navštívili, alebo nejako s nimi súvisia. Všímame si, čo pohľadnice zobrazujú, akou technikou ich vyrobili, aké známky sú na nich, kto, komu, čo na nich napísal, ako - tak zrozumiteľnou, ale často aj veľmi chybnou slovenčinou, napríklad komlóšskym či čabianskym nárečím a charakteristickým zamieňaním maďarských výrazov. Niekedy ich Slováci napísali po maďarsky - domov, rodičom, príbuzným z maďarskej školy, z mesta na vidiek. Sú aj také, ktoré napísali účastníci prvej svetovej vojny po slovensky z územia dnešného Maďarska, Rakúska, Rumunska, Česka, Poľska... Iné si posielali príbuzní, ktorých rozdelila hranica po rozpade Rakúsko-Uhorska, napríklad z Nadlaku na Komlós a opačne. Medzi obrazmi sú také, ktoré zobrazujú bývalé významné centrá Slovákov v Nadlaku (rok 1914), v Komlóši (1915, 1929), v Békešskej Čabe (1923), hlavné sídlo Békešskej stolice Gyulu (1924), Orosházu (1924, 1926). Nájdú sa aj tlačové chyby. Napríklad na komlóšskej pohľadnici z roku 1929 je po maďarsky pod evanjelickým chrámom text: Tótkomlós, ref. templom (kalvínsky kostol). Napriek tejto chybe krásy je pre mňa táto pohľadnica mimoriadne vzácna. Obsahuje totiž písomné blahoželanie krstných rodičov k Novému roku môjmu nebohému otcovi Michalovi Franciscimu do Cinkoty (pri Budapešti), kde pôsobil v tom čase ako pomocný farár krátko po ukončení teologického štúdia v Šoproni. Komlóšania v tom čase písali takto:

Mili krsni sin náš,
Prajemeti Blaho Slavení
a ščasni novi rok,
a rada bisme boli
Keť bisi vtomto Chrame
Božom Služil bohu.

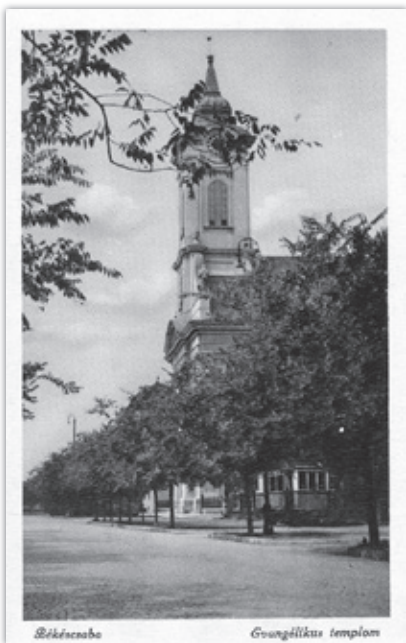
Tvoji mili rodičovja
Lehoczky

Toto želanie sa krstným rodičom celkom nesplnilo, lebo Komlóšan M. Francisci sa nestal tamajším farárom, ale rozhodujúce bolo, že kázal slovo božie po slovensky v čabianskom cirkevnom zbore, keď do jeho pôsobnosti spadala diaspóra, široký okruh sálašanov a dedinčanov v okolí Békešskej Čaby.

Podobná tlačová chyba je aj na pohľadnici z Nadlaku, kde sa v texte pod evanjelickým kostolom píše, že ide o gréckokatolícky kostol a zrejme pod školou má byť uvedená evanjelická a nie gréckokatolícka škola. Túto kartu písala príbuzná mojej nevlastnej starej matky z Nadlaku na Komlós z roku 1915 vidíme na nej budovu Maďarskej kráľovskej štátnej základnej školy – v ktorej sa údajne ešte aj dnes vyučujú niektoré predmety v slovenčine – s postavičkami ľudí, žiakov i dospelých, postávajúcimi pred ňou v čiapkach, baraniciach i kloúbkoch. Pozdrav píše po maďarsky mojej matke Zuzke Mófovskej na Nadlak jej priateľka z Komlóša, kde bola na návšteve.

Bývalí Čabania a ich potomkovia pookrejú pri pohľade na starú Békešskú Čabu, na výjav z trhoviska s kočmi a zapriahnutými koňmi, množstvom predávajúcich a kupujúcich pred vtedajšími hlavnými budovami mesta. Po maďarsky napísanú kartu poslali známi a priatelia mojej matke, slečne Zuzke Mófovskej na Komlós. Namiesto presnej adresy stačilo napísať „pri kostole“. Gyula bola hlavným sídlom Békešskej stolice a vidieť to aj podľa – na to obdobie – majestátnych budov ústredných inštitúcií, ako boli kostol, súd, nemocnica, stoličný dom, kino a iné. Slováci tam nebývali, ale ju určite občas navštívili, keď vybavovali vážne úradné záležitosti. Pozdrav poslali na Komlós slečne Z. Mófovskej známi po maďarsky. Orosháza bola tiež maďarská ako Gyula ale bola Komlóšanom po každej strane známejšia a bližšia ako spomenuté stoličné sídlo. Chodili tam vybavovať úradné záležitosti, navštevovali veľké trhy i kúpele Gyopárosfürdő. Aj na týchto pohľadniach z 20 - tých rokov minulého storočia možno vidieť veľa typického pre dané obdobie. Pred kostolom sú ľudia

Békecsaba

Evangelikus templom

v dobovom oblečení – žena so zásterou, muži s klobúkmi. Na trhu v popredí je typický jav – muž s taligou“, fúrikom, ktorým sa prevážalo na jednom kolese všetko s veľkým rachotom a využitím ľudskej sily. Z filatelistického hľadiska si možno všimnúť rast cien známok v rokoch 1914 - 1929. Zo začiatku známka stála 5 filierov, potom 10 korún, 500 korún, 800 korún, 1000 korún a napokon opäť 8 filierov.

Archivovanie a príležitostné literárne využitie starých pohľadníc je pútavá záľuba. Pomocou nich je možné priblížiť súčasníkom významných činiteľov národa, cirkvi, umenia a vedy. Ako príklad môžem uviesť môj skromný, malý príspevok pri vzniku pozoruhodného literárneho diela o poprednom

čabianskom rodákovi farárovi Ladislavovi Lehotskom, prenasledovanom maďarskými úradmi a vrchnosťou. Na túto tému vydala PaedDr. Slavomíra Očenášová -Štrbová roku 2000 vo Vydavateľstve DOMA, Mošovce, útlu (120 s.), fotografiami ilustrovanú publikáciu S OTVORENOU NÁRUČOU – Cesty osudu a naplnenie poslania slovenského evanjelického farára a jeho manželky. Úvodné slovo má Mgr. Ivan Osuský, biskup Západného dištriktu ECAV na Slovensku, doslov PhDr. Jolana Darulová, CSc. (Škoda, že L. Lehotský, vynikajúci predstaviteľ Slovákov doma i v zahraničí, nie je uverejnený pod samostatným heslom v evanjelickej encyklopédii Slovenska.) Spomenutá pedagogická a cirkevná pracovníčka S. Očenášová-Štrbová ma pred časom vyzvala, aby som priblížil vzťahy jej starého otca L. Lehotského a môjho otca M. Francisciho formou stručných podkladov pre uvedenú publikáciu. Takto som využil korešpondenciu z archívu a urobil som malú obsahovú analýzu pohľadníc L. Lehotského napísaných M. Franciscimu v rokoch 1930 - 1976.

Ak som týmito kusými reminiscenciami vzbudil záujem rodákov a ich potomkov z Dolnej zeme o zberateľstvo a tým aj o našu národnú históriu, môžem dúfať, že tieto riadky nie sú neužitočné a zbytočné.

Pravý, falošný a meškajúci mesiáš

Kresťania čakajú už na druhý príchod Krista, židovský mesiáš sa nezjavil ešte vôbec.

Pre kresťanov je Žid z Nazaretu menom Ježiš Božím synom a spasiteľom. Pre židov falošným mesiášom, dokonca úplne najhorším zo stoviek tých, čo sa zaňho vyhlasovali. To preto, že sa mu podarilo rozšíriť jeho učenie a vytvoriť úplne nový náboženský koncept.

Veľký židovský učenec *Maimonides* videl v Ježišovom učení Boží zámer. Jeho názor je však skôr ojedinelý.

Kresťania verzus židia

Židovská vízia mesiáša (presný preklad z hebrejčiny pre slovo mesiáš nie je spasiteľ, ale pomazaný) je úplne odlišná od kresťanskej. A nielen preto, že na rozdiel od kresťanskej vierouky, ktorá za mesiáša považuje Krista a čaká na jeho druhý príchod, židovský mesiáš ešte stále neprišiel. Hoci sa židia za jeho príchod stále modlia.

Kresťanov asi okrem nikdy celkom nezodpovedanej otázky, či Ježiša zabili jeho krajanovia, alebo Rimania, bude zaujímať, prečo tesár z Nazaretu nemôže byť podľa židov mesiášom. Nuž pre to, že podľa židov nevykonával to, čo sa od mesiáša očakáva.

Navyše nebol pomazaným židovským kráľom pochádzajúcim z Dávidovho rodu. Podľa Nového zákona Ježiš pochádza z rodu Dávidovho, zaiste však nebol kráľom v pravom slova zmysle.

Žil tiež zrejme v nesprávnom čase. Židia od mesiáša očakávajú, že ich navráti do zaslúbenej zeme, nastolí vládu mieru a pokoja a postaví nový chrám. V Ježišových časoch však židia v Izraeli žili, aj keď pod rímskou nadvládou, a ich jeruzalemský chrám stál. Zničili ho v roku 70, takmer 40 rokov po Ježišovej smrti. A v dejinách židov ani zďaleka nenastalo obdobie mieru a pokoja. Práve naopak.

Ježiš nie je mesiáš

Židovskému konceptu mesiáša sa absolútne vymyká aj to, že Ježiš bol človekom a označovali ho za Boha. Židia veria, že Boh je jediný (nie Svätá trojica) a neviditeľný (aj preto napríklad zakazujú zobrazovať Boha vo výtvarnom umení, čo je zase, naopak, úplne bežné v kresťanstve).

Židia tiež nechápu, ako mohol mesiáš zomrieť a nedokončiť svoje dielo. Nemal tiež mužského potomka, čo judaizmus od mesiáša vyža-

duje. Židia spochybňujú aj to, že vstal z mŕtvych, narodil sa z panny, a aj to, že robil zázraky a vyslovoval proroctvá. Ježiš bol podľa niektorých rabínov síce spravodlivým mužom, ktorý sa pokúšal vniesť viac morálky do náboženstva, ale väčšinový názor ho odsúva medzi tých, čo sa na mesiáša „nekválikovali“.

Osoba Ježiša je okrem iných vecí to, čo židov a kresťanov rozdeľuje. Teologické dišputy o tom, kto skutočne syn Márie a Jozefa bol, viedli duchovní oboch náboženstiev stáročia. A židovská neochota uznať kresťanský názor sa podpísala aj pod protizidovské postoje, ktoré často s náboženstvom nemali nič spoločné.

Spor rabína a katolíka

V roku 1263 sa na dvore kráľa Jakuba I. Aragonského odohrala dišputa medzi slávnym rabínom Rambanom a dominikánskym fráterom Pablom Christianom o mesiášovi. Christiani sa narodil ako žid, svoje deti vychovával podľa židovskej náuky a neskôr konvertoval na katolicizmus. Ako to občas býva s konvertitami, Christiani bol pápežskejší ako pápež a keďže židovskú náuku dobre poznal, začal ju spochybňovať argumentmi svojej novej viery.

Hoci rabín debatu o tom, či už prišiel mesiáš a či mal ľudskú, či Božiu podobu, vyhral, víťazstvo sa mu vypomstilo. Christiani sa postaral o to, aby rabína vyhostili. Rabín odišiel do dnešného Izraela. Synagóga, ktorú tam založil, funguje dodnes a vraj je úplne najstaršou zachovanou v Jeruzaleme.

Barcelonskú debatu, po ktorej začali v Španielsku cenzurovať Tal-mud a neskôr nariadili židom, aby počúvali kázne dominikánov, židia často spomínajú ako príklad toho, že ich odmietanie mesiáša sa im vždy len vypomstilo. A nielen v stredovekom Španielsku.

Kedy príde?

Falošných mesiášov ich dejinami prešlo mnoho. Kedy však príde ten pravý mesiáš? Jeden z laických názorov hovorí, že až vtedy, keď budú židia skutočne načúvať Bohu, teda správať sa podľa jeho ustanovení. V ich vyznaní viery je viera v príchod mesiáša jedným z trinástich pilierov. Tvrdí sa tiež, že mesiáš sa môže objaviť v ktorejkoľvek generácii.

Židovská encyklopédia Encyclopedia Judaica uvádza, že medzi židmi existuje predstava, že mesiáš príde, keď ho bude skutočne treba, alebo vtedy, ak sa židom podarí dodržať šábesové pravidlá dvakrát za sebou, ak sa deti postaví proti rodičom, ak budú deti totálne bez nádeje.

Zhoda existuje v tom, že mesiáš príde po vojne alebo veľkej kata-

strofe a ustanoví olam ha-ba - svet, ktorý príde. V tomto svete nebudú vojny, intolerancia a nenávisť, dravce prestanú loviť slabšie zvieratá a zem vydá dostatok jedla pre všetkých. Židovskí učitelia vysvetľujú, že to všetko je alegória na mier a prosperitu.

Znamená a pochybnosti

Sú židia, ktorí sa pýtajú, prečo mesiáš neprišiel, keď ich súpercov hnali do plynových komôr. A sú židia, čo im odpovedajú, že ich skutočne nábožní bratia a sestry sa ešte v hale pred plynovou komorou modlili za príchod mesiáša, hoci aj za oneskorený.

Medzi židmi sú aj skupiny, čo záblesk mesiáša vidia v politických a spoločenských udalostiach. Niektorí americkí rabíni napríklad tvrdili, že jeho príchod sa blíži, lebo do Izraela sa začína sťahovať čoraz viac židov z diaspóry. Iní zase čakali, že mesiáš sa objaví po tom, čo padol komunizmus a ruským židom už nikto nebránil emigrovať do židovského štátu.

Z toho všetkého vyplýva, že židia vidia mesiáša ako silného vodcu, zrejme muža z mäsa a kostí a preto je pre nich neprijateľný Ježiš z Nazaretu, ktorý potupne zomrel na kríži. To, že podľa kresťanskej viery vstal z mŕtvych, u židov neobstojí. A tak sa tí, čo sa modlia, budú naďalej modliť. „Nepochvejne verím v príchod mesiáša, a hoci sa aj zdržiava, čakám na jeho príchod každý deň.“

Z výberu Pavla Beňa,

Čítajte viac: <http://www.sme.sk/c/6078301/pravy-falosny-a-mes-kajuci-mesias.html#ixzz1Zn1dhsWR>

Poklad krstného otca Magdalény Laczovej

prepis zo starej knihy do mojej 1915

Roke príbehi Csaszóv

- 1715 *Jeszt pocsjatok Csabi*
1736 *Bov Kurucsak*
1737 *Bov Mor*
1745 *Bov poszveczenyi sztariho chrámu*
1755 *Csaba horela*
1771 *Meralyi zeme*
1804 *Ked sza novi kosztov zalozsiv*
1814 *Bola velyika povogyen*
1816 *Bov velyki ferget*
1818 *Prisov Pán Hán farár*
1824 *Noví chrám poszvjeczalyi*
1830 *Bov velyki sznyech na dva súhe*
1831 *Bolya kolyera – 2019 lyudu zomre*
1834 *Bolo velykvó zemetraszenyja*
1836 *V. Komlosi 500 domov z horelo*
1840 *Prisov Pán Brozman farár*
1841 *Robila sza skola dovnyiczka a tabánska*
1845 *Nyebola zima mohov oraty czelu zimu*
1847 *Bola velyka drahota zsito kebel za 40 zl.*
1848 *Bov Magyarszky foradalom*
1863 *Bov bjedni rok na seczko*
1865 *Bolo velya húszanyicz cso seczko zedle*
 Vinicu jacsmen konope dohán kukuricz –
 A seczko iba zsito nyebantovale
1867 *Korunovalyi ferencz Jovsku za králya*
1871 *Szme dosztályi kár pótlás*
1873 *Bola velyká kolyera csosza kazsdi bál mrhe*
1874 *Novje zvone na sztari kosztov tyahalyi a bov bjedni rok.*
1874 *Zme poszvjeczalyi novje zvone na Zelyeni stvrtok*
1875 *26 Januára bolo velykvo hrmenyja aj blískanyja*
-

- 1875 27 Mája na bozje tyelo sza zalozsiv Fundement vinyicznimu chrámu
- 1876 Prvá adventnya nyedelya Dec.
Sza poszvetiv vinyicsni chrám
- 1882 Czelu zimu szucho bolo
- 1887 Vjeszen napadov sznyech na 4 súchov
- 1888 Trvala zima do 3 Marca a najar od
Marcza 21 pocsjacz od noviho keresa
Gella Maraszty velyká bogárháze
Mála Maraszt aj pod számi Szarvas
Seczko bolo zalyjato voda ato tak
Na 10 súchov zvise sztavenyja na 100 aj na 100 zrútyilo a trvalo azy do lyeta aj vten cas na zelyeni stvrtok
V Csabe do eno 80 chíz zhorelo
- 1890 avg 19 Pán Dúsztojní zomrelyi
Pochovalyi zmeho Avg 21 ho
A kázalyi mu vkosztolye 3 knyazi
Prvi bów Bachát
Druhi Želyenka biszkup na kanczle
Tretyi Baltjik
4 Czinterinye kázav magyarszky
Hendl biszkup 5 ti czinternye Áchim szlovenszky.
- 1891 Aug. 12 Velebni Pán Hán zomrelyi
A pochovalyi szme jich Aug 14
A kazali na kanczlyi pán Áchim
A pred oltáron magyarszky Sárkany biszkup
A v czinterenye kázav K. Jeszenszky z berincsoku
- 1891 Prisov mladi Szeberinyi na Csabu
Na tabánszku faru Deczembra 19 ho
Za knyaza meszto Otcza
- 1892 Prisov Pavel Koren na Csabu za knyaza
Januara 7 ho na trhanszku faru
Meszto Pána Hána
- 1894 Bola rižda zatyiszla zsita na gerendási
Čo anyi nyetlacsilyi
- 1900 Bola taká horucsoszt csesz kozbe cso aj
-

- Mrelyi lyudja na ratku
- 1900 Prisov Pán Csepregi na Csabu zaknyaza
- 1904 Prisov Knyihár z Otlaku na Csabu zaknyaza
- 1905 Sza kukuricz nyenarogyila
- 1906 Bov hojni rok
- 1907 Jul 9 Bóv velyki príval
- 1908 Založili fundament katolyickimu Kosztola Oktobra 15
- 1908 Bónov gyár robilyi
- 1908 Bola velyká búrka taká cso seczko zbila
Csosza nyics nyenarogyilo
- 1909 Katolyicky kosztov poszvječzalyi vjeszen
- 1909 Robilyi moszt csesz zelyeznyiczu
- 1909 Meralyi porte za kereson
- 1909 Meralyi porte Mátejove
- 1911 Robilyi kosztov Kalvinsky
- 1913 Bolo velya dazsgya a cso aj obilyja
Hnyilo od jari do jeszeny a vjeszen
Zasztupila suchota taká cso nyem lyi anyi orat szjat aj za
Zaszjalai nyevislo iba najar
Aj bov bjedni rok taki csoiba po 2 cente dav uvjer
- 1914 juli 26 Sza zacsala vojna
- 1914 Jul 26 Vipukla svetová vojna a tá vojna
bola na Ruszkon na Szrbszkon
na Olaszkon na Románskon
na Montenegrovzskon aj na Albán
szkon aj na Franczurszkon aj na
Anglyiczkon frontye a sznami
bolyi Szövecsigesi Nyemecz Bulgár
Tyurek, Osztrak Magyar a trvala
za 4 roke aj za 3 Meszace tojeszt
szkoncsila sza 1918 Oktobra 30 ho
a szkoncsila sza na nasz zlye
lyebo szme prehralyi vojnu, a na
tej vojnye účasť bralyi seczi chlapov
od 18 ho roku pod 60 ti cso na zsiť
ja bov cslovek szúczy a popri ton
-

aj taki csoneybov na to szúczy lyebo
 zobralyi kocse konye tak tajslyi
 skocsmá skonma bolo to ukrut
 nvó trápenyja zobralyi secko cso
 na to szucze bolo chleba omaszt zvone organe kotlyéko aj
 seczko cso na to súce bolo a zahinulo milyione chlapov a
 milione ranyenich aj milione zajatich kazsdá vecsja
 skola bów spitály aj hosztyinecz a po ton zasztreljyli Miniszter
 elnöke Tisza
 Pistu 30 ho oktobra 1918 ho poton vi pukov foradalom zac-
 salyi rabovaf z Domov vihanyaty gyilkolovaty túszov chitalyi
 pre ukrutnvo trápenyja trvalo za 6 meszaczov a poton nász
 megszálóvalyi Rományi ti zaszyem mucsilyi bilyi a rabovalyi
 narod a tubolyi do roka a nasztúpila ukrutná drahotá ena
 posva svibavkov bola 1000 korena tucsna husz 30.000 korún
 edon cent zsita za 600, 000 korun a poton penya
 bijegezovalyi tak cso jich na pole ze
 zpravilyi, po roku prislyi velya mene
 kúltlyi tak cso nász povitiszkaly i aj
 z chížov 1925 valorizálovalyi penyaze
 na arany pengő tak zse z kazsdej
 1000ki na 8 pengovov aj poton zdr
 vilyi czenu seczkímu dov tak zse
 nyebolo zsito iba za 6 pengovov aj
 3 boleta do vena 9 pengovov preuk
 rutnye zahubilyi národ lyebo plá
 cze bole velykje a nyebolo zcsoho pla
 tyity zobralyi od narodu penya
 ze na krajinszku pozsicsku kto
 mav banku penyaze tan mu za
 hinule a kto mav 50 uvjerov cisz
 tu zen a prikúpiv szí knyey 10
 uvjerov tak mu tje 10 uvjerov zedla
 tje 50 cso osecko prisov platilyi
 zme vagyon válcság kén szerből
 csőkeaség adó atak dályi vselyicso
 takvoto.

1

Prepísať zo staršej knihy do novej 1915

29

Roke príbehi časov

1715	Text proroctiev Csabi
1736	Bor Thurcsak
1737	Bor Mor
1745	Bor posväcenýi starého chrámu
1755	Csaba horela
1756	Meralgi xeme
1804	Red sa novi koštor kalossiv
1811	Bola veľká poroggyen
1816	Bor veľký fergel
1818	Prisov Pán Hán farár
1824	Novi chrám posväcovanýi
1830	Bor veľký smyech na dva siki
1831	Bolya kolyera - 2019-ly udai romm
1834	Bolo veľké xeme trassenyja
1836	l. Komlosi 500 domov a koreto
1840	Prisov Pán Broxman farár
1841	Novila sa škola doprnycka a tabanok
1845	Nebola xima mohov oraty cedu nimu
1847	Bola veľká drachota xito kibel na 40 xl
1848	Bor Magyarok faradabom
1863	Bor byjani rok na secxko
1865	Bolo veľká hiszanyiox čo secxko xedle vinicu jecomen konope dohán kukuricu i secxko iba xito nyebantovale
1867	Korunovaly: Ferencz Eötvös a kolya
1871	Lme dosťalya kár pötlés
1873	Bola veľká kolyera čo sa kaxsdi moh ^{bať}
1874	Novje xwane na xitari koštor tyahalyi a bor byjani rok
1874	Lme posväcovanýi novje xwane na xelyni starok

S dolnozemskými Slovákmí vo vinohradoch pri Bordeaux

Keď som v jeseni roku 1967 prišiel študovať do Bratislavy, mal som možnosť zúčastniť sa na oberočkách v susediacich vinohradoch Materákovcov a Forgáčovcov, pôvodom Pazovčanov. Bola to úplne posledná oberočka, ktorá prebiehala v týchto vinohradoch v Karlovej Vsi, lebo ich o rok štát zobral a začal tam stavať paneláky. Dnes bývam na Dlhých dieloch, len o niečo vyššie, než stáli tie vinohrady.

Vtedy som ani netušil, že s Forgáčovcami sa budem raz prechádzať po najkrajších vinohradoch a pritom aj ochutnávať tie najznámejšie svetové vína. Vedel som síce, že Jozef, otec švagra Karola Forgáča (manžel maminej sesternice Zuzany, rodenej Materákovovej), pred druhou svetovou vojnou odišiel do Francúzska a to s dvomi synmi. Vedel som, že tam tí synovia (Rudo a. Vlado) natrvalo zostali a že tam majú aj potomkov, ale nikdy som sa s nimi nestretol. Dokonca aj keď môj druhostupňový bratanec Karol Forgáč mladší, syn Karola a Zuzany, odišiel koncom šesťdesiatych rokov do Francúzska, o jeho bratrancoch z Francúzska som vedel len veľmi málo.

Pazovčania na železničnej stanici v Bordeaux

Všetko sa zmenilo, keď sa Karolol Forgáč mladší po odchode do dôchodku rozhodol tráviť zimy v Bratislave a letá vo Francúzsku, na pobreží Atlantického oceánu. V mestečku Gujan Mestras pri Arkachonskom zálive (na mape ho ľahko nájdete, lebo je to jediný veľký záliv na juhu Francúzska) si postavil dom, do ktorého už dva roky pozýva členov výboru Staropazovčanov žijúcich na Slovensku. Toto mesto si vybral jednak pre dobré letecké spojenie z Bordeaux s Parížom, ale aj Bruselom, kde mu žije dcéra Alica s vnukmi Alexandrom a Julianom a s Viedňou, kam prilieťa, keď ide do Bratislavy. Okrem toho tu žije aj jeho bratranec Michel Forgáč (Rudov syn) rodinou.

A nielenže Karol do Gujan Mestras pozýva členov výboru Pazovčanov žijúcich na Slovensku, ale nám tam aj všetko zabezpečuje – od výletov po južnom Francúzsku (vrátane „odskočenia do Španielska“), cez bývanie až po vychutnávanie skvostov francúzskej kuchyne a degustácie svetoznámych vín z oblasti Bordeaux – a to priamo na mieste, kde vznikajú. Rád by som vašej pozornosti ponúkol niektoré priame zážitky z týchto svetoznámych vinogradov.

Ešte od čias starého Ríma bolo známe, že v okolí mesta Bordeaux sa vínu darí, ako len málokde na svete. Nestačí to však iba vedieť. Treba na tom cieľavedome pracovať. A pri Bordeaux na tom tvrdo pracujú už niekoľko storočí. Na miestach, kde sa vinohradom najlepšie darí by ste márne hľadali niečo iné. Nenájdete tam ani slivku, ani jablňu, ani hrušku či broskyňu. Všade sú iba vinohrady, uprostred ktorých je zámok (po francúzsky chateau), na konci vinohradu je

Chateau Pichon

cesta a za cestou sa rozprestiera ďalší vinohrad. Pri každom chateau je park s cyprusmi, borovicami alebo platanmi. Vo vinohrade nájdete však ešte jednu rastlinu. Na začiatku každého riadku je zasadená ruža. Vyzerá to veľmi pekne, ale má to aj svoju praktickú stránku. Na ružu útočia choroby, ktoré postihnú aj vínnu révu. Ruža však skôr ukáže príznaky choroby a tak vinohradníci môžu zasiahnuť a postrekmi predísť jej rozšíreniu na réve.

Aby ste si uvedomili, ako seriózne sa k vinohradom a vínu pristupuje v oblasti Bordeaux, treba vedieť nasledovné: ešte v roku 1855 bola urobená klasifikácia veľkých vinohradov oblasti Médoc. Len štyri sa dostali do prvej triedy, tzv. PREMIER CRU. Boli to Chateau Lafite – Rothschild, Chateau Latour, Chateau Margaux a Chateau Haut – Brion. Až o stodvadsať rokov neskôr, v roku 1972 sa aj Chateau Mouton Rothschild dostal z druhej do prvej triedy.

Ďalších jedenásť vinohradov bolo označených ako SECOND CRUS. Nasledujú ešte TROISIEMES CRUS, QUATRIEMES CRUS a CINQU- IEMES CRUS. Netreba sa však myliť, to nie sú trefo až piatotriedne vinohrady. Naopak, je to päť úrovní tých absolútne najlepších vinohradov. Podľa tohto zaradenia majú dnes vína z nich inú hodnotu vyjadrenú aj v cene, ako vína z ostatných vinohradov.

Obaja Forgáčovci z Gujan Mestras majú veľmi blízko k vinohradníkom a k vínu. Michel bol inšpektorom colnice, a nakoľko sa vína z Bordeaux vyvážajú do celého sveta, preclieval vína prakticky vo všetkých tamojších chateau. Karol bol zasa podnikateľom v stavebníctve. Jeho firma stavala skutočne veľké stavby (napríklad aj budovy automobilky Peugeot-Citroen pri Trnave), takže na pracovných cestách mal možnosť vychutnávať skutočné skvosty z francúzskej gastronómie, ktorú si nemožno ani predstaviť bez vína. Tak sa stal znalcom a zberateľom vín z Bordeaux. Orientuje sa pritom predovšetkým na ročníky, ktoré Francúzi nazývajú *millésin*, čiže víno tisícročia (i keď sa toto označenie používa aj niekoľkokrát v storočí).

V tomto roku nás náš hosťiteľ Karol zaviedol do troch chateau, ktoré dobre pozná a kde sme si aj my šiesti z výboru mohli pozrieť samotné zámky, v nich sklady vína a ochutnať tento kráľovský nápoj. Fotili sme sa pred Chateau Lafite, chateau Latour, Chateau Margaux. Ochutnávky vína sme mali v troch chateau: Lagrange, Branaire – Ducru a Pichon. Rád by som opísal návštevu v jednom z týchto troch chateau.

Je to Chateau Pichon Longueville Comtesse de Lalande. Jeho história sa začala písať ešte v roku 1689. Vtedy sa Therese de Rauzan vydala za Jacquesa de Pichon Longuevilla. Svojmu manželovi priniesla do vena vinohrad. Ich potomok, barón Joseph rozdelil svoj vinohrad (vtedy 87 hektárov) synovi a dcére. Oba chateau, ktoré vtedy syn a dcéra postavili, stoja dodnes.

Autor cestopisu M.Demák pred jedným z najznámejších vinogradov sveta

Dcéra Virginie sa tesne predtým - sobášom - stala Comtessa de Lalande, takže toto meno má chateau dodnes vo svojom erbe. Virgínia bola známa svojou rozhodnosťou a húževnatosťou a tak už roku 1852 vypeštovala svoje prvé víno. Vinohrady brata a sestry boli ohodnotené (spolu s ďalšími jedenástimi vinohradmi) ako SECOND CRUS. Toto chateau má dnes 89 hektárov a vyrába 200 000 fliaš ročne. Vrcholné víno sa dopestuje v presne stanovenom pomere jednotlivých odrôd viniča: Cabernet Sauvignonu je spravidla 45%, Merlotu 35%, Cabernet franca 12% a farbiarky odrody Petit Verdot je 8%. Ich vína dozrievajú 18 mesiacov v nových barikových sudoch. Tie možno použiť iba dvakrát, takže sa každý rok využíva 50% nových sudov.

Povšimnutia hodný pre oblasť Bordeaux je fakt, že tu sa vo vinohrade nepoužívajú žiadne hnojivá. Čaká sa však až 15 rokov, aby korene viniča vrástli do hĺbky 9 metrov. Pretože sú bez hnojiva, tieto vinohrady dávajú menšiu úrodu, ale z tej hĺbky načerpajú také látky, ktoré tunajším vínam dávajú neopakovateľnú chuť. Víno urobené z révy mladšej než 15 rokov sa považuje za druhotriedne a predáva sa za podstatne nižšiu cenu.

Počas obračiek, dnešní majitelia (rodina Fréderika Rouzauda) Cateau Pichon - Comtessa Lelande zamestnávajú až 150 obračov. Na rozdiel od iných vinohradníkov, medzi obračmi sú aj triediči, skúsení znalci, ktorí priamo na stoloch vo vinohrade triedia hrozno. Ostatní majitelia vinogradov toto triedenie robia až po prevezení hrozna do pivníc.

Someliérka Astrid nám ukázala vinohrad, moderné zariadenia na spracovanie hrozna, nerezové cisterny, pivnice s barikovými sudmi a nakoniec nás zaviedla do miestnosti, v ktorej odborníci z ich firmy, doplnení znalcami vín, robia ochutnávky a kde sa rozhodujú o konečnom zložení couvé. Tu sme ho ochutnávali aj my zo Združenia Pazovčanov na Slovensku. Astrid pritom preukázala nevšedné znalosti o Slovensku, predovšetkým o Bratislave. Trochu nás pritom nechala, aby sme sa pýtali ako je to možné, ale nakoniec sa priznala, že je vlastne z Viedne. Do Francúzska prišla študovať vinárstvo a tak sa do Medocu zamilovala, že tam aj natrvalo zostala. Do Viedne však chodí dvakrát za rok, a podľa jej tvrdenia, vždy zájde aj do Bratislavy. My by sme jej radi ukázali aj naše vinohrady na Dolnej zemi.

Miroslav Demák

Potulky po Sarvaši

Poznávať je prirodzenou túžbou každého človeka. Zaujímať sa o okolie, o miesto, kde sme sa narodili a kde žijeme, je súčasťou výchovno-vzdelávacieho plánu sarvašskej slovenskej základnej školy. Najtrvalejšie je zážitkové poznanie a preto naše mimoškolské aktivity upriamujeme na návštevy niektorých pamätihodností a inštitúcií v meste. Zabezpečujeme rôzne exkurzie, návštevy múzeí, výstav, kultúrnych podujatí v slovenskom jazyku, alebo aktívne prispievame našim vlastným programom. Využívame tak medzipredmetové vzťahy a prehľbujeme vedomosti zo slovenčiny, literatúry, národopisu, dejepisu a zemepisu.

Naša Slovenská základná škola, materská škola a žiacky domov v Sarvaši (1) sa nachádza v historickom centre mesta neďaleko Hlavného námestia. Svoju činnosť začala v roku 1949 a nedávno oslávila 60. výročie svojho založenia. Pri tejto príležitosti bola slávnostne odhalená pamätná tabuľa všetkým riaditeľom, učiteľom, žiakom a sponzorom inštitúcie. Pred vchodom do budovy je od roku 1991 nainštalovaná malá **letecká socha Milana Rastislava Štefánika**, ktorý v rokoch 1894-1898 študoval a maturoval na gymnáziu v Sarvaši. Je to zmenšenina originálnej parížskej sochy akademického sochára Bohumila Kafku. Štefánik stojí mierne rozkročený pravou nohou vpred a v ruke nesie zvinutú dobrú správu. Smelo hľadá do budúcnosti. Ďalšie dve sochy nadživotnej veľkosti sú v Prahe a v Bratislave.

Významnú úlohu v živote školy zohráva **Kultúrny dom Petra Vajdu v Sarvaši (2)**, ktorý stojí neďaleko našej inštitúcie. V ňom oficiálne slávnostne začína aj končí každý školský rok, konajú sa tam oslavy Mikuláša, vianočný program, fašiangy, záver školského roka a iné. Každoročne sa tam koná aj medzinárodná prehliadka slovenských ochotníckych divadelných súborov Spolu na javisku. Hlavným organizátorom podujatia je Slovenské divadlo Vertigo pri CSS pod vedením Daniely Ónodiovej. Spoluorganizátormi sú slovenská samospráva v Sarvaši s predsedom Tíborom Mótýanom a samozrejme naša škola pod vedením riaditeľky Zuzany Medveďovej, ktorá poskytuje pre účastníkov v žiakom domove ubytovanie a stravu v aule školy. Naše deti zo žiackeho divadelného súboru každý rok vystupujú s dramatickými, ktoré s nimi réžijne našťudujú naše učiteľky Mária Mravíková a Marta Dekrétová. Toto medzinárodné podujatie umožňuje spoznať divadelnú tvorbu slovenských ochotníkov i profesionálov z Budapešti, Bratislavy, Popradu, Nadlaku, Sarvaša, Slovenského Komlóša, Kulpiňa, a iných divadiel a súborov. Vo vstupnej hale kultúrneho strediska

sa konajú rôzne zaujímavé vernisáže a stretnutia.

Na mierovej ulici (Béke u.) v Sarvaši je **sídlo miestnej Slovenskej samosprávy a Slovenského spolku Vernosť (3)**. Naše deti navštevujú túto slovenskú inštitúciu pri príležitosti rôznych sviatkov, ako sú: Vianoce, Deň žien, Veľká noc, Deň učiteľov. Rady potešia členov spolku a samosprávy kultúrnymi pásmami, na ktorých sa podieľajú aj hosťujúce učiteľky zo Slovenska. Predsedníčkou spolku je naša kolegyňa Anna Franková. Tým sa snažíme o kontinuitu generácií, chceme vypestovať v deťoch pozitívny vzťah k slovenským koreňom.

Veľmi obľúbeným miestom je **Slovenský pamiatkový dom (4)**. Bol postavený v roku 1885. Nachádza sa na Hoffmanovej ulici a je to vzácna architektonická pamiatka, ktorá návštevníkom približuje život slovenských prisťahovalcov na Dolnej zemi. Dom patril Rodine Gajdošovej. Bola to zámožná gazdovská rodina, ktorá dom s pôvodným zariadením a príslušenstvom darovala mestu. Teraz slúži návštevníkom ako miniskanzen. Dom má trstinovú strechu. Drevenou brávkou sa po pavlačí vchádza do pivára a malej kuchyne s otvoreným komínom, v ktorom sa kedysi údili klobásy a slanina. Odtiaľ sa prechádza do čistej izby zariadenej honosnejším nábytkom. V zadnej izbe sa spalo aj pracovalo. Za touto izbou bola vnútorná komora. K domu patria aj hospodárske budovy, dvor a záhrada. Pamiatkový dom, ktorý slúži našim žiakom, úspešne prezentuje naša učiteľka dejepisu Zuzana Csicselyová. Každý rok sa tam organizujú za pomoci spolku

Kuchársky výcvik v Slovenskom pamiatkovom dome

Vernosť kukuričné dni, Dni učiteľov, výroba brdovcov, priadky a iné. Naši citaristi tam spievajú a hrajú pôvodné slovenské ľudové piesne z Dolnej zeme. Deti rady poznávajú ručné práce s kolovrátkom a krosnami a iné remeslá.

Múzeum Samuela Tešedíka (5) sa nachádza v bývalej budove hospodárskej školy, ktorú Samuel Tešedík založil v roku 1791. Budova bola prestavovaná, ale jej prízemie má stále svoj pôvodný pôdorys. Po reštaurovaní sa budova múzea stala významnou umeleckou pamiatkou mesta. V múzeu je stála expozícia histórie mesta. Budova slúži aj na rôzne spoločenské akcie – výstavy, prednášky, tvorivé dielne, koncerty a pod. Na mnohých akciách sa zúčastňujú aj žiaci a učitelia našej školy. Pre deti sú atraktívne tvorivé dielne, na ktorých sa zhotovujú prekrásne veci, ako napríklad veľkonočné kraslice. Veľký úspech mala zaujímavá a objavná prednáška o zabudnutom slovenskom štúrovcovi, evanjelickom farárovi a autorovi prvého moderného prekladového slovensko-maďarského slovníka Štefanovi Jankovičovi. V polovici 19. storočia úspešne pôsobil v Sarvaši a svojou pedagogickou činnosťou a národno-buditeľskou prácou nadväzoval na odkaz Samuela Tešedíka.

Starý evanjelický kostol (6) bol postavený v rokoch 1786-1788 v ranoklasicistickom štýle. Výstavbu inicioval a organizoval evanjelický farár Samuel Tešedík (1742- 1820). Kostol sa stal dominantou mesta Sarvaš. Má kapacitu 3 500 miest. Zachovali sa v ňom pôvodné zariadenia z obdobia výstavby kostola: kazateľnica a pozlátený oltár z dreva. Vzácnosťou je aj pneumatický orgán, ktorý má 2484 píšťal. Okrem maďarských aj slovenských bohoslužieb sa využíva aj na rôzne koncerty, slávnosti a vystúpenia. Pred kostolom je postavený

Mapa

pomník – pamätná žula prvým slovenským prisťahovalcom, ktorí prišli do Sarvaša v roku 1722. Pomník bol odhalený v roku 2002 pri príležitosti 280. výročia založenia novodobého mesta Sarvaš. Táto časť mesta je obľúbené miesto našich žiakov, ktorí tam chodia na vlastivedné vychádzky v rámci národopisu a dejepisu. S vďakou sme k pamätníku neraz položili kvety ako spomienku na našich odvážnych slovenských predkov.

Suchý mlyn (7) je zaujímavou technickou pamiatkou z roku 1838. Ukazuje, ako šikovne s fortieľom vedeli naši predkovia pomlieť múku na chlieb. Nepoužívali pri tom vodnú ani veternú energiu, ale kone. Deti boli také nadšené, že na mestskú súťaž o pamätihodnostiach Sarvaša, si vybrali práve toto miesto a zhotovili jeho maketu.

Ruzičkayho dom a ateliér (8) sa nachádza v Alžbetinom háji. György Ruzicskay (1897-1993) bol významný sarvašský maliar, pôsobiaci aj v Budapešti a Paríži. Za svoju tvorbu získal mnohé svetové ocenenia a uznania. Jeho dom a ateliér sa stali múzeom, ktoré navštevujeme aj my. Je veľkou motiváciou pre naše talentované deti pokračovať v jeho umeleckom odkaze, a preto sa zúčastňujeme rôznych výtvarných súťaží.

Aj v tomto školskom roku v našich plánoch počítame aj s odbornými exkurziami na tieto miesta.

Nech sa aj všedné dni zmenia na dni sviatočné. Rozvíjame tým fantáziu detí a hrdosť na Sarvaš a tradície Dolnej zeme. Spolupráca s kultúrnymi inštitúciami je plodná, vzájomne prospešná a veľmi atraktívna. Tým sa snažíme deťom ukázať, aké bolo umelecké cítenie slovenského ľudu, vyzdvihujeme jeho pracovitosť a ľudské hodnoty, ktoré im určite pomôžu v budúcnosti v našej uponáhľanej, pretechnizovanej a vystresovanej dobe.

Deti v suchom mlyne

Podujatia usporiadané pri príležitosti pamätného roka Ondreja L. Áchima

V roku 2011 sme si pripomenuli dvojnásobné výročie týkajúce sa sedliackeho politika, parlamentného poslanca Békešskej Čaby, vodcu agrárno-socialistického hnutia Ondreja L. Áchima a to: 140. výročie jeho narodenia a 100. výročie jeho smrti.

Táto výnimočná osobnosť a jej neobyčajná životná púť vzrušovala fantáziu výskumníkov, historikov aj počas uplynulých desaťročí... Niekoľko desiatok rokov trvajúce výskumy týkajúce sa osobnosti Áchima majú bohatú politickú a literárno-vedeckú bibliografiu. Patrí sem aj činnosť Spolku kruhu priateľov Békešskej Čaby, 36 rokov pôsobiaceho v Budapešti, ktorý zachovávajúc tradície rodného mesta uchováva pamiatku známych osobností ktorých život je spiatý s Čabou, medzi nimi so zvláštnym dôrazom na Ondreja L. Áchima. V pracovnej náplni Kruhu priateľov po desaťročia figuruje aj uchovávanie pamiatky Ondrej L. Áchim, pozorne je sledované a sprístupňované verejnosti jeho životné dielo. Pod vedením bývalých vedúcich Kruhu, medzičasom zosnulými dr. Andrásom Terpitkom, dr. Endre Sztanekom, dr. Istvánom Petrovským sa aj členovia Spolku kruhu priateľov Békešskej Čaby (BBK) zapojili do činnosti zameranej na zachovávanie a budovanie tradície, udržiavali kontakty s členmi rodiny Áchimovcov a pri príležitosti jubilejných výročí usporadúvali spomienkové podujatia.

O úspešnosť tejto činnosti sa vo veľkej miere pričínala pedagogička-bádatelka Eszter M. Molnárová, zaoberajúca sa výskumom života Ondreja L. Áchima, ktorá sa stala členkou Kruhu priateľov Békešskej Čaby, a ktorá od roku 1985 publikuje a viac ako 25 rokov skúma životnú dráhu Áchima. V mnohých svojich dielach spracovala postavu Áchima a svojim výskumom vo veľkej miere prispela k obohateniu aktivít Kruhu priateľov. Eszter M. Molnárová sa zaujíma hlavne o výskum politického a ideového významu pôsobenia Áchima, respektíve o zastúpenie jeho osoby v literárnej vede.

Podpredseda Kruhu priateľov Juraj Viczián, ktorý popri predsedoch dlhé roky organizoval činnosť tohto združenia, sa venoval organizovaniu výročí Áchima. Juraj Viczián, ktorý na začiatku novembra tohto roka zomrel, bol počas jedného volebného cyklu podpredsedom Kruhu priateľov Békešskej Čaby ako aj predsedom Slovenskej menšinovej samosprávy v XII. obvode Budapešti. Vďaka tejto šťastnej kumulácii funkcií sa podarilo zorganizovať konferencie venované Áchimovi za spolupráce týchto dvoch organizácií. V roku 2001 sa v Budapešti za účasti významných vedcov-akademikov uskutočnilo

pamätná konferencia pri príležitosti deväťdesiateho výročia smrti tohto dolnozemského politika. Na konferencii sa zúčastnili takí uznávaní vedci ako historik Dr. Ferenc Pölöskei, minister poľnohospodárstva na dôchodku, predseda Agrárno-historickej komisie Maďarskej akadémie vied, akademik Dr. Pál Romány, Dr. Ferenc Szabó historik, penzionovaný riaditeľ Archívu Békešskej župy, pedagogička-bádatelka a publicistka Eszter M. Molnárová, atď. Z prednášok, ktoré odzneli na tejto konferencii sa zrodila aj dvojazyčná publikácia. Mnohí zo spomenutých vedeckých pracovníkov sa zúčastňovali aj na ďalších vedeckých zasadaniach venovaných životu a dielu Áchima a činia tak aj v súčasnosti... Jednou z významných udalostí tohoročného stého výročia smrti Ondreja L. Áchima bolo dvojdnové pamätné vedecké zasadanie, ktoré sa uskutočnilo 9. a 10. novembra v mestečku Gödöllő a v Budapešti, zrealizované 31 členným Výborom založenom pre uctievanie pamiatky Ondreja L. Áchima.

Hostiteľom prvého dňa konferencie bola Univerzita Svätého Štefana v Gödöllő. Na pamiatku niekdajšieho Ľudového kolégia Ondreja L. Áchima bola vo vestibule Fakulty spoločensko-politických vied odhalená pamätná tabuľa s reliéfom Áchima. Tento pamätník sa zrodil vďaka finančnej podpore poskytnutej Slovenskou menšinou samosprávou v XII. obvode Budapešti. Umiestnenie tabule na tomto mieste vyjadruje, že – ako to sformuloval vo svojom prejave agrárny historik, akademik Dr. Pál Romány, ktorý tabuľu odhaľoval – týmto sa „Áchim vrátil domov“ do spoločnosti poľnohospodárov. Program druhého dňa (10. novembra) sa začínal v Maďarskom múzeu poľnohospodárstva odhalením busty Ondreja L. Áchima, diela akademického sochára Attilu Mészárosa z Békešskej Čaby. Busta mohla byť zhotovená vďaka veľkorysému finančnému príspevku zo strany Celoštátnej slovenskej samosprávy. Spomienkové podujatie potom ďalej pokračovalo sympóziom v budapeštianskom Slovenskom inštitúte. Na podujatí sa zúčastnili známi vedeckí pracovníci ako aj bádatelia lokálnej histórie. Prednášajúci zdôrazňovali dodnes pretrvávajúci a zároveň pre budúcnosť aktuálny odkaz sedliackeho politika slovenského pôvodu s dvojakou identitou, udržiavajúceho dobré styky s príslušníkmi rôznych národností, obyvateľmi Dolnej zemi.

Prítomné početné obecenstvo sledovalo s veľkým záujmom prednášku Ing. Márie Kadlečíkovej, profesorky na Nitrianskej univerzite s názvom „Odkaz diela Ondreja L. Áchima a výzvy súčasnej doby v poľnohospodárstve našich krajín“. Docent na banskobystrickej Univerzite Mateja Bela, Dr. Miroslav Kmeť predstavil poslucháčku doktorandského štúdia, Mgr. Bernadettu Ottmárovú, ktorá upútala obecenstvo prednáškou s názvom „Ondrej L. Áchim – „sedliacky kráľ“ z dolnej zeme“. Obidve dámy prekvapili prítomných nielen cenným obsahom svojich prednášok, ale vydobyli si uznanie aj tým, že vystu-

povali v obidvoch rečiach, po slovensky a po maďarsky.

Vlastivedný bádatelia z rôznych obcí Békešskej župy obohatili konferenciu rôznymi podrobnosťami týkajúcimi sa rozvetvenej dolnozemskej rodiny Áchimovcov.

Spolok ochranárov a skrášľovateľov mesta Békéská Čaba podaroval účastníkom zasadania brožúru, v ktorej sú uverejnené redigované materiály z pamätného zasadania, ktoré sa konalo v máji 2011 v Békéšskej Čabe.

Organizátori považujú za vysokú poctu, že na konferencii ako aj na odhalení busty Ondreja L. Áchima sa zúčastnil aj mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec Slovenskej republiky v Budapešti, pán Peter Weiss.

Sériu podujatí usporiadaných v rámci pamätného roka Ondreja L. Áchima uzatvorí regionálna konferencia, ktorá sa bude konať 26. novembra v mestečku Újkígyós. Hostiteľom tohto zasadania bude ľudová akadémia vzdelávania Arnolda Ipolyiho. Záverečné podujatie ale neznamená koniec historického výskumu zameraného na život a dielo Ondreja L. Áchima. Práca bude pokračovať ďalej...

Na základe poznatkov prezentovaných účastníkmi konferencií sa dá s istotou vyhlásiť, že odkaz Ondreja L. Áchima je aktuálny aj v súčasnosti a to nielen v živote Maďarov, ale aj v príslušníkov slovenskej menšiny v Maďarsku a preto jeho výskum presahuje rámec lokálnych historických súvislostí. Zasluguje si pozornosť maďarskej historickej sociológie tak aj štrukturálneho výskumu, a jeho význam postupom času bude ďalej zvyšovať.

Napísala: Ilona Szászová

členka Spolku kruhu priateľov Békešskej Čaby a Výboru založeného pre uctievanie pamiatky Ondreja L. Áchima

Preložil: Pavol Beňo

Páračky

Slovenskí dôchodcovia sa v Slovenskom Komlóši nenudia. Svoj voľný čas si už dlhé roky spestrujú hraním divadla. Vo svojom ochotníckom krúžku v tomto roku nacvičili novú divadelnú hru „Páračky.“ Vystúpili s ňou najprv doma v Osvetovom stredisku Jozefa Gregora Tajovského. Organizátorkou a režisérkou bola Erna Lauková Benczúrová, scénu vytvorili Alžbeta Medovarská Lopušniová, Pavel Farkaš a Štefan Slauko. Predstavenie doprevádzal Michal Lóczy hrou na citare. Páračky boli kedysi neodmysliteľnou súčasťou života na dedine. 12 hercov - ochotníkov vytvorilo na scéne pásmo ľudových piesní spolu s hovoreným slovom v úsmevných príhodách, ktoré ľudia zažili kedysi na páračkách. Na premiére bola v sále skvelá atmosféra. Vyše 200 divákov ocenilo výkony hercov búrlivým potleskom. Ako sme aj predpokladali, tento skvelý divadelný kúsok nezostal len doma. Herci prijali jednu ponuku za druhou nielen z okolia, ale aj spoza hraníc. Blahoželáme a prajeme veľa tvorivých síl do našťudovania ďalších nových divadelných hier.

Ľubomíra Rollová

Komlóšske dni

Slovenský Komláš získal titul mesta v roku 1993 a odvtedy utužuje priateľské vzťahy s viacerými obcami z okolia, aj spoza hraníc. Tých potom pozývajú na rôzne kultúrno-spoločenské akcie. Jednou z nich sú aj Komlóšske dni, ktoré sa konajú 20. augusta. Tento rok celej akcii predchádza množstvo podujatí už v piatok, 19. augusta. Vedenie mesta privítalo hostí z okolia aj zo zahraničia. Ich prvou zastávkou bol Dom prírody, kde bola inštalovaná výstava s názvom Bez hraníc, zastavili sa aj v Dome remesiel, kde sa predstavili zástupcovia spriatelnených miest: Jelšavy, Zvolena, Galanty, Berecku, Nadlaku a Kanjiže. Prezreli si aj výstavu na slovenskú ľudovú tému Jánošík. V popoludňajších hodinách vystúpil tanečný súbor Komláš, s hudbou Kolovrat a detská dychovka. Večer všetkým prítomným spríjemnila posedenie skupina RH DUO z Galanty.

V sobotu už od ôsmej hodiny začali tvorivé dielne v Dome remesiel, kde si mohli návštevníci sami vyskúšať činnosti, ktoré už vymizli z dnešného moderného života. O deviatej bola omša v katolíckom kostole a o desiatej sa konali bohoslužby v evanjelickom kostole. O jedenástej sa všetci zhromaždili na Námestí hrdinov, kde zástupcovia jednotlivých organizácií položili vence k soche sv. Štefana a aj k Pomníku Slovákov.

Komlósanky vyprážajú škvarky

Podľa tradícií našich predkov je 20. august Dňom mesta, kde sa konajú Komlóšske dni a v rámci nich aj Komlóšske hody. V týchto dňoch spomíname na zakladateľa štátu, Svätého Štefana, oslavujeme nový chlieb a pestrým programom víťame domácich a hostí, povedala vo svojom slávnostnom príhovore Tuska Pálné, predsedníčka školského a kultúrneho výboru mestskej samosprávy. Z radnice sa delegácie presunuli do Slovenského regionálneho osvetového strediska, kde ich už čakal bohatý kultúrny program, na ktorom sa zúčastnil aj generálny konzul SR Štefan Daňo. Pre všetkých prítomných pripravili komlóšske gazdinky tradičné slovenské jedlá, nezabudnuteľné kvasienke a špricke. Veľmi chutili aj znamenité komlóšske klobásky a perkelt, ktorý hostia zapíjali chladným čapovaným pivom. Po dobrej zábave sa niektorí o 18. hodine pobrali do evanjelického kostola na tradičný koncert Mládežníckej dychovky. Vláčik Dotto pre turistov, nočný oddych na kúpalisku Ruža, výstava holubov, súťaž na crossovej dráhe, divadlo pre deti a koncerty populárnej hudby v Alžbetinom sade pre mládež, sprijemnili a spestrili tohtoročné Komlóšske dni, ktoré sa skončili polnočným ohňostrojom.

Ľubomíra Rollová

Súbor Tremolo

To je názov mandolínovej skupiny zo Slovenského Komlóša, ktorá sa už druhý rok teší zo svojej práce. Oduševnení hudobníci pod vedením Pavla Karasza sa po tridsiatich rokoch stretli, aby si oprášili hru na skoro zabudnutom hudobnom nástroji – mandolíne. Jej umeleckou vedúcou sa stala Mária Gyurkovicsová Krčsmériová. Každý utorok sa stretávajú na pôde slovenskej školy, aby si zdokonalili svoje umenie. Prvýkrát vystupovali na Klobásovom festivale v Slovenskom Komlóši, potom si zaspievali a zahrali v Poľnom Berinčoku na súťaži slovenských národnostných speváckych a hudobných skupín, odkiaľ si hneď priniesli najvyššie ocenenie - Zlatého škovránka. Odvtedy už vystupovali viackrát. Do svojho súboru zapájajú aj deti. Momentálne s nimi pripravujú nový vianočný program, na ktorý sa už teraz tešíme. Prajeme veľa úspechov a radosti z hudby, ktorú okolo seba šírite.

Ľubomíra Rollová

Dvadsiate výročie Harmónie

V znovuotvorenom Osvetovom stredisku J.G.Tajovského bolo 14. mája veselo. Slovenská základná škola tu usporiadala veľký gala-program pri príležitosti 20. výročia založenia detského súboru Harmónia. Hľadisko sa zaplnilo do posledného miesta a program sa mohol začať.

Na úvod moderátorka večera Marianna Bajczerová Melegová privítala všetkých prítomných, osobitne pozdravila generálneho konzula SR Štefana Daňa, Štefana Kraslána z Ministerstva národných zdrojov MR, predsedu CSS Jána Fuzika, podpredsedov CSS Csabu Aszódiho a Františka Zelmana, primátorku mesta Ritu Garajovú, viceprimátora Františka Takácsa a ďalších hostí.

Po slávnostných príhovoroch sa mohli všetci v sále dozvedieť, že súbor Harmónia vznikol v roku 1991 z iniciatívy vtedajšej riaditeľky školy Anny Lehoczkej. Zastrešil všetky kultúrne telesá fungujúce v škole. Takmer každý žiak školy sa stal jeho členom a zapojil sa do jeho aktivity. Súbor je až dodnes obsahovo zameraný na slovenský a maďarský zvykoslovný a tanečný folklór, má aj svoju dramatickú zložku a spevácky zbor. V roku 2001 získal ocenenie Za komlőšských Slovákov, za vynikajúcu činnosť v oblasti zachovávaní kultúry a tradícií svojich predkov.

Ako prvý zaspieval spevácky zbor pieseň *Aká si krásna moja reč*, potom zaznela oslavná báseň od Juraja Dolnozemskeho *Pozeráme sa späť*, ktorú zarecitovala Ľubomíra Rollová, hosťujúca učiteľka, prvý blok ukončili tanečníci z 2. stupňa. V druhom bloku sa predstavili prváci s tancom *Pinochio*, divadelníci zahrali moderne spracované divadlo *Kozliatka*, palicový tanec zatancovali chlapci z tretej triedy.

Druhú časť uzavrel spevokol modernými detskými piesňami a moderným tancom bývalých členov súboru. V treťom bloku mladšie deti zatancovali detské hry, vystúpila aj mandolínová skupina so slovenskými ľudovkami, s tančekom *Vítanie jari* vystúpili dievčatá z tretej a štvrtej triedy.. Spolu s chlapcami si pripomenuli aj inscenáciu *Kradnutie gregov*. Piataci a šiestaci vyšli na pódium s rezkým tancom *Kozi polka*. Vo štvrtom bloku sa na javisku roztancovali starší tanečníci s horehronskými tancami, ku ktorým sa pridali aj bývalí členovia Harmónie, ktorí pokračujú v súbore Komlôš. Piataci a šiestaci vystúpili s tancom od Debrecína a siemaci a ôsmaci s tancom *Veje vieťor*. Posledný blok sa ukončil typickými dolnozemskými tancami.

Po nádhernom dvojhodinovom vystúpení žiakov prišla tá chvíľa, keď sa patrilo spomenúť na všetkých tých, ktorí pracovali preto, aby tento súbor dosiahol výborné výsledky a úspešne reprezentoval našu školu, našu kultúru pred širokou verejnosťou. Spomenuli sme si na zkladateľov súboru, na bývalú riaditeľku školy Annu Lehotskú, Miroslava Brnu, Pali báčiho Ištivána, samozrejme, aj na súčasných vedúcich jednotlivých umeleckých zložiek Zuzanu Laukovú, Dagmar Kotelešovú, Ľubomíru Rollovú, Annu Ištvánovú Račkovú, Máriu Gyurkovicsovú Krcsmériovú, Zuzanu Kočišovú Antalovú, Annu Ondrejovú, Mariannu Bajczarovú Melegovú. Poďakovanie patrí aj hudobníkom skupiny Kolovrat na čele so Zuzanou Bartošovou. Slávnostný galaprogram ukončili všetci účinkujúci komlôšskymi tancami od najmladších po najstarších. Veľkým prekvapením pre všetkých bola veľká čokoládová torta. Z kultúrneho domu sa väčšina dospelých a detí presunula do školy, kde ich čakala chuťná večera a zábava, ktorá trvala do neskorých nočných hodín.

Ľubomíra Rollová

VII. stretnutie slovenských dolnozemsých študentov

V dňoch 14. – 16. októbra 2011 sa uskutočnilo na pôde čabianskej slovenskej školy podujatie, ktoré si vo svojom názve píše už VII. Keď sa na ňom pre štyrmi rokmi zúčastnili študenti našej školy po prvýkrát, získalo toto podujatie nový rozmer. Z Olympiády v slovenskom jazyku sa stala Putovná súťaž zo slovenských dolnozemsých reálií, ktorá priťahla nielen stredoškolákov slovenských škôl z Rumunska a Srbska, ale i z Maďarska. Najprv mladých bádateľov z Čaby a v tomto roku i zo severu, zo slovenských lokalít v okolí Budapešti. Už by si človek myslel, že po toľkých rokoch sa bude počet účastníkov znižovať, témy sa budú opakovať a nadšenie mladých „prieskumníkov kultúrou a dejinami“ bude opadať. No čuduj sa svete, nič z toho sa nenaplnilo. Tá Dolná zem je vari nevyčerpatelnou studňou zaujímavostí?!

Odhodlanie mladých zveľaďovať dedičstvo svojich predkov, pomáhať uchovať jedinečný kolorit Dolnej zeme a zabezpečiť, aby slovenčina znela aj v tejto časti sveta, ocenili vo svojich príhovoroch Štefan Daňo, generálny konzul SR v Békešskej Čabe a Edita Pečeňová, riaditeľka slovenskej školy. Práve na jej pleciach ležala príprava akcie, ktorá dala účastníkom pocítiť radosť z úspechu, poskytla im

Prechádzka loďou po mýtvm ramene Kereša v Sarvaši

Skladanie kvetov na pomník znovuosídlenia mesta Sarvaš

veľa podnetov, pomohla im nadviazať priateľstvá a spoznať nové prostredie. Vďaka technicky zdatným učiteľkám si mohli hostia vychutnať atmosféru bežného roka v našej škole. Prezentácia bola mozaikou všetkého, obyčajného i sviatočného, výchovného i vzdelávacieho, radostného i smutného... Veď predsa taký je život dnešného študenta, dôležité je, aby sa dokázal nad všetkým aspoň pousmiať. Privítanie ďalších vzácných hostí, poďakovanie sponzorom, bez ktorých by sa súťaž len veľmi ťažko uskutočnila, a vymenovanie členov poroty uzavrelo slávnostný otvárací ceremoniál. Pomaly sa začala prebúdať tréma, školský notebook sa začal zaplňať prezentáciami, slova sa ujali tí najpovolanejší. Z dvadsiatich prezentácií sme sa dozvedeli o živote a diele Štefana Dováľa, Júliusa Dedinského, Ivana Bujnu, Samuela Tešedíka, Jána Valašfana Dolinského, Ondreja Lopušného; spoznali sme stavebné pamätihodnosti v Alkári a v Mlynkoch, cirkevné evanjelické budovy v Nadlaku, dedinské múzeum v Kestúci či prvú tehelnú stavbu v Békešskej Čabe. Vďaka videu sme sa preniesli na vystúpenie aradáckych meškárov, postavili i zvalili sme máje a prežili sme všetky sviatočné dni celého roka. Nadlacké študentky zhodnotili prácu zostavovateľiek Antológie slovenskej literatúry I. – IV., ktorá je neoceniteľnou učebnou pomôckou a dievčatá z Bodonoša uzavreli vystúpenia priznaním Takí sme my. Aj porota musela uznať, že sa netreba obávať o budúcnosť Dolnej zeme, ak týchto mladých neopustí entuziazmus. Rodí sa budúca inteligencia tohto priestoru. Odbornú časť uzavrela prednáška doc. RNDr. Petra Chrastinu, PhD.

z UKF v Nitre o vnímaní krajiny Békešskej Čaby.

Ani večer študenti neoddychovali, posilňovali svojho súťaživého ducha v telocvični pri rôznych športových aktivitách. Nasledujúce ráno sa nieslo v znamení hodnotenia a odmeňovania. Predsedníčka poroty Mária Katarína Hrkľová neskrývala obdiv nad erudíciou súťažných prác. Po odovzdaní odmien odišli všetci účastníci spoznávať ďalšiu lokalitu Dolnej zeme, Sarvaš, kde ich čakal bohatý program. Cestu nám skrátil svojím rozprávaním pán učiteľ Michal Lásik. V Sarvaši nás už čakal predseda Slovenskej menšinovej samosprávy Tibor Móřan, predstavil nám aktivity sarvašskej samosprávy a povodil nás po pamätných miestach mesta. Ale ako sa hovorí, nielen ducha treba živiť, no i telo, hladní sme zasadli k bohato prestretému stolu v sarvašskej slovenskej škole. Tu bola našou hositeľkou temperamentná pani riaditeľka Zuzana Medveďová. Poobede prišlo na rad avizované prekvapenie. Plavba loďou po Kereši sa sprievodným slovom samotného kapitána. Niektoré dievčatá si vyskúšali náročný prekladateľský chlebiček. Plný dojemov sme sa podvečer vrátili späť do Čaby a zapadli do večerného kultúrneho života tejto dolnozemskej metropoly.

Nedeľa bola dňom lúčenia. Hostia odchádzali s presvedčením, že sa takto o rok opäť niekde na Dolnej zemi stretneme. Kto už raz pričuchol k bádateľskému chlebičku, ten už skúmať svet okolo seba neprestane. Milí študenti, prajeme vám veľa inšpirácie.

Zuzana Benková

Slovenská škola v Békešskej Čabe v novom šate

Začiatkom októbra sa na stoloch mnohých jednotlivcov i organizácií objavila pozvánka, ktorá pozývala adresátov dňa 18. októb-

Obnovený vchod

ra 2011 do čabianskej slovenskej školy. V tento deň bola slávnostne odovzdaná investičná stavba projektu Moderné poslanie národnostnej inštitúcie – obnova infraštruktúry a obsahu békeščabianskej slovenskej školy v znamení zachovania konkurenčnej schopnosti a rovnosti šancí. Ak sa medzi pozvanými náhodou nachádzal niekto, kto videl areál školy naposledy pred letnými prázdninami, asi ostal v nemom úžase, ako sa zmenila. Nedošlo len k obnove budovy, ale rekonštrukcia prispela aj k modernizácii výchovy a vzdelávania škôlkarov, žiakov i študentov. Celý priebeh rekonštrukčných prác zachytili realizátori projektu na fotografiách, ktoré

Obnovený dvor

školy Edity Pečeňovej na projekte. O technickej a finančnej stránke projektu informoval prítomných manažér István Borbola. Na rekonštrukčné práce bola využitá podpora vo výške 95,5 milióna forintov a vlastné zdroje vo výške 10,6 milióna forintov. Celý projekt zhltoľ i množstvo papiera, mailových príloh, ľudskej energie a času. Už začiatok roka ukázal, že ani jedna investícia nebola zbytočná.

si mohli účastníci pozrieť formou prezentácie.

Význam modernizácie národnostnej inštitúcie zdôraznili vo svojich príhovoroch Ján Fuzik, predseda Celoštátnej slovenskej samosprávy, ktorá je prevádzkovateľom školy, a Štefan Daňo, generálny konzul SR v Békešskej Čabe. Obidvaja vyzdvihli výrazný podiel riaditeľky

Starý vchod od dvoru

Zuzana Benková

Cezhraničné priateľstvo, alebo „Konferencia mladých slovakistov zo Strednej Európy“

Leto....Bratislava, hlavné mesto Slovenska...SAS...

Vtedy začínalo všetko? Neviem, že ako, neviem že kedy ale sa začalo...165 ľudí z 37 krajín sa počas ôsmich týždňov zhováralo len po slovensky o Slovensku, slovenskej kultúre, o slovenčine, deň čo deň. Lebo večer všetci hovorili o svojej vlasti, kultúre a jazyku. Bol tam jeden mladý pán z Maďarska, ktorý nebol Maďarom...bol Slovákom...ba Dolnozemčanom. No s touto vecou najprv stredoeurópski účastníci 47. ročníka. SAS- u si nevedeli čo počať. Potom Dolnozemčan každý večer niečo rozprával o svojej Dolnej zemi...o svojej vlasti, kultúre, jazyku.

Zároveň tí stredoeurópski „Sasisti“ stále viac sa zaujímali o našu dolnozemskú slovenskú kultúru. Na konci SAS-u sa dohodli, že ešte jedenkrát sa stretnú niekde v Európe...

Koniec leta...vlak...cesta na Dolnú zem

Rozmýšľam...rozmýšľam o tom, že čo som dostal od tej letnej školy...lepšie hovorím po slovensky alebo viac viem o pravlasti mojich predkov? Asi pre mňa nie tieto veci sú najdôležitejšie. Oveľa viac tí ľudia, tí mladí slovakisti, ktorých som mohol spoznať tam...v lete...na SAS-e. „A teraz?“ - som sa opýtal seba samého: – „Tak tol'ko?...po troch týždňoch skončil náš vzťah?...asi nie.....nemôže sa stať takto...

Jeseň...Békešská Čaba, hlavné mesto dolnozemských Slovákov... „Sasisti“ zase spolu ...

Z Budapešti v každej hodine príde vlak do hlavného mesta dolnozemských Slovákov. Ale nie v každej hodine prídu tými mladými ľuďmi, ktorí dobre vedia a radi hovoria po slovensky. Áno:! V jeden zimný novembrový piatok prichádzali slovakisti z rôznych, nie len európskych štátov do Békešskej Čaby a týmto začala „Konferencia mladých slovakistov strednej Európy“.

Toto boli sasisti a už aj prvý večer sa mohli stretnúť so živou mladou dolnozemskou slovenskou kultúrou, kým mali možnosť spolu spievať a tancovať, tj. maršovať s našimi Komlóšanmi "od večera, do rána..."

Sobota bola dňom vedeckých prednášok, keď slovakisti mohli získať už aj oficiálne poznatky o Dolnej zemi a činnosti Slovákov. Od riaditeľky Domu slovenskej kultúry Anny Istvánovej sa dozvedeli, ako je organizovaný civilný život dolnozemskej Slovákov. Pani profesorka Mária Žiláková vysvetlila dolnozemské nárečia ako používané dorozumievacie prostriedky, ktoré sa vytvorili pred Štúrom. Editá Pecsenyová ako riaditeľka békeščabianskej slovenskej školy prednášala o naozaj užitočnej a zaujímavej téme, o minulosti a súčasnosti školstva Slovákov v Maďarsku. Alžbeta Račková Hollerová predstavila Ľudové noviny, ako prvý kultúrno-spoločenský týždenník nášho národa. Posledná prednáška dňa sa konala v znamení modernej pedagogie, lebo bola interaktívna. Predseda Čabianskej organizácie Slovákov Michal Lásik a kostolník Juraj Bohuš predstavili minulosť Čabánov pomocou našich kostolov. Keď sme boli hore „na túrni“ Malého evanjelického kostola, dlho som videl tváre našich asistentov/slovakistov a akoby som cítil, že áno už trochu vedia, cítia, že o čo hovoríme.

Po dlhšej noci a zábave všetci odišli domov, pokračovať vo svojom každodennom živote. Myslím si, že niečo dostali, niečo dôležité, čo my Slováci tu na Dolnej zemi vieme pomaly už takmer 300 rokov...to, že naša Dolná zem vždy čaká späť každého, aj toho, ktorý tu bol len jedenkrát a položil nohu na ňu. Tuším, že nie poslednýkrát prišli na Dolnú zem.

Ondriš Kiszely

Slovenským srdcom v Segedíne

Že aký je život na univerzite v Segedíne? Dúfam že to posúдите z môjho článku.

Do Segedínu som prišiel zo Slovenského gymnázia z Békešskej Čaby. Keď som začal študovať, nemyslel som, že aký veľký poklad je to.

Najprv o univerzite.

Teraz študujem na Zdravotníckej a sociálnej katedre (ETSZK) na Segedínskej univerzite, na odbore starostlivosti o pacientsa, zdravotná sestra. Ja by som sa chcel stať ambulantným dôstojníkom a odrazovým mostíkom je tento odbor. Najprv musím absolvovať ako ošetrovateľ s diplomom a potom je postgraduálny odbor ambulancia. Celé štúdium bude trvať 6 rokov.

Na začiatku je viac odborov spolu: ošetrovateľ, fyzyoterapeut, opatrovateľ, sociálny pracovník. Z toho vyplýva, že najviac kurzov máme spolu my a som obklopený mnohými poslucháčmi. Najprv to bolo nezvyčajné, ale po čase som si na to zvykol. Nebolo to ľahké...

Mám veľapredmetov. Od rána, do noci som na hodinách. Začínam o 08:00 a skončím okolo 19:00. Niekedy aj večer o ôsmej. Seminára, cvičenia, výkony...

Skupina poslucháčov pred fakultou

Zsolt Bereczky sám medzi dievčatami

Paralelne mám iný odbor. Študujem aj na Zdravotnej katedre doškoľovacieho inštitútu v Budapešti. Tam študujem alternatívnu medicínu. Na ťažkosti som si už zvykol. Teraz sa mám prihlásiť na špeciálny odbor. Chcel by som sa učiť fitoterapiu a reflexológiu. Podľa mojej mienky liečenia je efektívne vtedy, aby liečiteľ má proti chorobe viac zbraní. Kol'ko pacientov, toľko chorôb. Možno, že jedna forma liečby pomáha jednému človeku a iným nepomôže. Liečenie by mohlo byť osobné, individuálne. Veľmi dôležité je sa zaoberať aj s dušou človeka. Choroby majú aj psychologické príčiny. A človek je zdravý len tak, ak sú duša a telo v harmónii.

Napíňa ma šťastím, že v mojom odbore nielen spolužiaci, ale aj učitelia zdieľajú moje názory a myšlienky. Máme aj kurz tzv. autogénneho tréningu. To je jedna z foriem alternatívnej medicíny. Každý tu platí za pacienta. Veľmi rád tu študujem. Aj učitelia povzbudzujú každého a sú láskaví.

Predtým som študoval 3 roky ako medik, na lekárskej fakulte. Bohužiaľ tam sú veľmi konzervatívne názory. Prednášajúci učitelia aj na prednáškach zdôrazňujú, že alternatívna medicína je mastičkárstvo. Teda majú vplyv na poslucháčov, že naturálna medicína je len na posmech a nie je efektívna. Forma liečby, v ktorej ide o psychológiu o staranie sa o dušu pacienta, alebo o komunikáciu s pacientom, je podľa väčšiny poslucháčov a učiteľov zbytočná hlúposť.

Chvála Bohu, v mojej škole na ETSZK je to naopak. Viac učiteľov

sleduje prírodnú medicínu a niekoľkí ju aj používajú.

Ako sa ukázalo, mám veľmi málo voľného času. Že ako iní trávia voľno so slovenským srdcom? Napríklad pomáhať a žiť v slovenskom národnostnom živote. Každý rok sa snažím venovať čas aj čabianskemu slovenskému životu. Som aktívnym členom MASZFISZ (*Organizácia Slovenskej mládeže v Maďarsku*). Pomáham na Jarmoku ako organizátor a ako usilovný mravec. V jednom momente prinesiem kávu predavačkám, iným staviam šiator, a ďalším rozprávam históriu Békešskej Čaby alebo o slovenskej národnosti ktorá žije tu. Vždy získam nové skúsenosti. Veľmi rád vidím, že Slováci žijú, a cítia to, že naši predkovia aké veľké veci vykonali. Založili mestá a stvorili svoju svojráznu kultúru.

Keď som začínal prvý školský rok, prvý semester, prišiel som do cudzieho mesta. Nepoznal som nikoho, nemal som kontakt s rodinou, len veľmi malý. Len toho som mal, ktorého som nosil v srdci. V celom bytí som pocítil, že mám korene. Korene také silné, ako som ešte nezažil. A to nebol len slovenský jazyk. Cítil som že som z časti slovenskej národnosti. A to, že hovorím po slovensky, mám slovenské korene je veľmi špeciálne. Som pyšný, že som Slovák!

Minulý týždeň som znovu videl filmovú adaptáciu Rysavej jalovice Marína Kukučina. V minulom semestri som ju videl, ale ešte raz som si chcel pozrieť ten film. Našťastie som ho ľahko našiel na internete. Podľa mňa, je veľmi zdravý príbeh, a atmosféra filmu je výnimočná. Znovu mal som myšlienky, nostalgiu a city z hodín slovenskej literatúry. Keď Báčik z Chocholova umrie, Maco Mlieč, Nox et solitudo, Marína, Hájnikova žena, Krvavé sonety, Dom v stráni... Pani profesorka Pecsenyová vo mne prebudila lásku k slovenskej literatúre.

To, že som dolnozemský Slovák, je taký pocit, ktorý je veľmi špeciálny. Mám korene. Vždy mám v srdci vedľa tých vecí, ktoré som dostal v slovenskej škole. O tie veci ma nikto nevie obrať. Majú vplyv na celý môj život, dovtedy kým žijem. A som veľmi šťastný, že je mojou časťou.

Zsolt Bereczky

Civilné spolky

Spoločnosť pozostáva z troch sfér:

štátna sféra

ekonomická sféra

civilná sféra

Civilná spoločnosť

videoprezentácia

Vládou žiadnym spôsobom nekontrolovaná mnohoraká farebná sieť interpersonálnych vzťahov, spoločenských dobrovoľníckych, hospodárskych a duchovných možností.

Civilnou spoločnosťou sa nazýva všetko, čo je mimo štátnej sféry: rodina, priateľské kontakty, cirkev, neformálne spolky atď. Kontaktovanie sa je dobrovoľné, iniciatíva pochádza od jednotlivcov a činnosť prebieha v malých spolkoch.

Čo je demokracia? Farebná miestna spoločnosť, spolky, skupiny uplatňujúce rôzne záujmy, sebedovedomie občania.

Zákony, riadiace civilné spolky a spoločnosti:

1987 – Právna rehabilitácia nadácií

1989 – Zákon o práve spolčovania sa

– Zákon o verejnoprospešnosti

Charakteristické črty civilných spolkov:

- Z právnického hľadiska existujúce, inštitucionalizované, súdom zaregistrované spolky.
- Zakladajú sa na princípe dobrovoľnosti a sú zvolané osobnou iniciatívou jednotlivcov.
- Ich vedenie je od štátu nezávislé.
- Medzi cieľmi spolku nefigurujú politické ciele, nesnaží sa o získanie moci.
- Zisk ekonomickej činnosti nerozdeľuje medzi svojimi členmi.
- Ponúka alternatívu voči bohatstvu jednotlivých osôb, výrobného v ekonomickom sektore.

Z histórie civilného sektoru:

- Zakladanie dedinských zamestnaneckých spolkov, pred rokom 1945 sektor je už vyvinutý.
- Úloha spolkov je v kruhu služieb minimálna.
- Nadácie napomáhajú činnosť inštitúcií podporovaných štátom.
- Značná časť členstva spolkov po roku 1945 sa stratilo, zahynulo...
- S nariadením č. 29/1981 zakázali už aj organizovanie spolkov a skupín.
- Zákon je prísny ale v praxi je povoľujúci.
- Iniciatíva ľudí sa nedá úplne hatiť. (1956)
- „Mäkkšie“ formy odbojov.
- Mentálna sloboda a voľnosť názorov.
- Roky 1970-1980: spolky voľného času, kultúrne spolky, uplatňovanie záujmov, nezávislosť, nesúhlas s oficiálnymi postojmi.
- Mládežnícke kluby, kruhy inteligencie, tanečné večere – sú podozrivé, ale nie sú zakázané.
- Po roku 1980 funguje opozícia na zmenu spoločenského zriadenia, vznikajú organizácie, ľudové vysoké školy.
- Zmeny: školstvo, zdravotníctvo, sociálne služby už nie sú bezplatné.
- Utopistické sľuby štátu.
- 1987 – právna rehabilitácia nadácií (György Soros)
- 1989 II. zákon o spolčovaní sa

Počet spolkov celoštátne

1932: 14.365

1970: 8.886

1983: 8.517

2009: takmer 60.000, z nich takmer 24 tisíc vo forme nadácií, 38,5 tisíc vo forme neziskových organizácií.

Počet spolkov v Dolnozemskom regióne:

Békešská župa 2154

Čongrádska župa 2449

Báč – Kiškunská župa 2550

Podpory:

- v roku 2000 pochádzalo 28 % príjmov celého sektoru zo štátnej alebo samosprávnej podpory. V roku 2007 podpora bola už 41 %.
- Podpora súkromných osôb klesla zo 16 % na 13 %, čo sa dá odôvodniť aj zánikom podpôr zo zahraničia.
- 62% z 390 miliardovej štátnej podpory dostali verejnoprospešné združenia a verejné nadácie, pričom zastupujú iba 5 % organizácií tretieho sektoru.
- 57 % štátom rozdelenej podpory zostala v hlavnom meste a iba 7 % sumy sa dostalo do malých dedín a obcí.

Zoznam spolkov podľa činnosti:

1. Šport a voľný čas
2. Školstvo
3. Sociálna oblasť
4. Zdravotníctvo
5. Kultúra
6. Rozvoj osady a regiónu
7. Zastupovanie záujmov

Siete a zásady:

- Rovnocenné partnerstvo
- Spoločné ciele, spoločný vývoj
- Otvorenosť
- Spoločne vypracované a jednoznačné zásady
- Spoločné znášanie zodpovednosti
- Diferencovanosť kontaktov a stykov

Regionalita: osada, malý región, región
(Békés, Gyula, Békešská Čaba, Sarkad, Szeghalom)

Odbornosť: zdravotníctvo, kultúra, šport, ochrana prostredia atď.

Regionalita a odbornosť: ľudové výtvarníctvo, civilné služobné centrá, mládežnícke skupiny, kultúra, dobrovoľníci...

Spracovali: Pocsajiné Fábián Magdolna

Anna Istvánová

Taká malá poviečka...

Po odchode Ľurov začali Čabu znova osídľovať Slováci. Najdrjousen prišli iba samí evanjelici a keď pozdĕjše prišli aj Slováci- katolíci, tag ich „tí naši“ ňechceli prijať pomedzi seba. Vrchnosť, kerá sa bála, že budu medzi ňimi ustavičnje zvade, usídlila katolíkov na mesto, keruo Čabánia zvali Siksave...no toto son ja zavela ňevedev.

Kvaka Mišo zo Siksave

Moji rodičia sa narodili na Čabe dávno pred vojnou. Otec sa dokonca narodiv v devetnástom stázade. V štridsiatomstjedmon sa presídlili a ja son už prišov na tento svet v Slovákii (v „Českej“). Preto sa stálo, že son Čabu opoznav iba oveľa pozdĕjše. Ale ako to už býva, je šecko eno dĕ sa človek narodí. Ďeti sa rovnje na celon sveťe a aj rodičia sa ponášaju. Keď sa dĕti planje, tag ich rodičia zviku mátať kadĕčin alebo ich aj nabiju. Aspoň voľakody dávno tag bolo. Tag bou vichovaní môj otec a tag vichováva aj mňa....

Už son pomali ňugdíjaš, ale ešte aj ňeska mi zvyknu vravieť akí son planí. Tag si vien pohútať, akí son misev biť, keď son bou malí faťúch. Ničudo, že ma otec naveki s voľachin mátať, alebo aj nabiv. Nigda nezabudnen, ako son sa večer v posťeli báť, že príde po mňa „Kvaka Mišo zo Siksave“ a odnesie ma. Nik mi ňevedev povjĕdať, čo je zač ten Kvaka Mišo a ako vyzerá, ani to, dĕ je tá Siksave. Šecke strige, čerti a mátohe mi ňenahaňale takje zimovrjavke, ako ten tajomni Kvaka Mišo a môj otec - ten veľkí beľár - to veľmej dobre vedĕv. Ako prechodile roke, prestáv son sa báť a na Kvaka Miša aj Siksavu son docista zabudóv. Aj tag son vedĕv, že tag ako tie šecke strige v povieckach, aj Kvaka Miša si môj otec vihútať iba nato, aby son sa báť a bou poslušný.

Odtodi prejšlo veľa rokov, a mňa osud zavial senka - do Čaby- dĕ sa narodili a dlhje roke žili moji rodičia. Bou son tu hádan rok - dva, keď ván iba edoraz v enej krčme znenazdajki počujen to slovo, kervuo ma v mladosti našťelko mátať - Siksave! Iba son tag uši našťahoval! A reku Kvaka Miša nepoznáte? Vraj dávno predvojnou živ na Siksave edon s takin menom, čo bivav naveki takí zafúľaní, dotrhaní, opití a smradľaví, že sa šecke dĕti bále čo len pozrieť naňho. Istotne misev biť katolík, keď dospeli v evanjelickich rodinách zošňin máťali svoje dĕti, že keď budu planie, odnesie ich Kvaka Mišo zo Siksave.

Taktohát po viactich ako päťdesiatich rokoch visvitlo, že ten moj otec si nič nevihútať, ale šecko bola pravda. Siksave jesto aj ňeska, iba toho Kvaka Miša tan už nenájdete...

Memento o jednej čabianskej salašskej škole

V čabianskom chotári už od 19. storočia bolo mnoho dobre zaradené salaše, v nich gazdovali a bývali približne štvrtina Čabanov. Podľa štatistiky v roku 1910 žili asi 12376 ľudí. V tých časoch bolo aj mnoho detí, vtedy treba bolo zabezpečiť výchovu a výučbu salašských detí a postaviť tam školy. Prvá škola bola zriadená v roku 1853 v Malom Gerendáši, potom v roku 1855 na Furiši a v roku 1878 v Malom Mederi (Kismegyer- Milyó iskola).

Na Furiši som chodila aj ja do I. klase, tam ma naučili čítať, písať, aj na maďarský jazyk. Vtedy ešte po salašoch sa po slovensky zhovárali, aj nás tak naučili naši rodičia – chvála im za to. Na začiatku ma to mrzelo, že som vše nerozumela čo nám hovorili pani rektorky (Linder Ilona aj Gácsi Gizella), bole dve učiteľky v celej škole. Tak jeden raz volač nám vravela, a deti sa tomu radovali, tak som ja si myslela, že zajtra netreba ísť do školy. Aj rodičom som taniesla dobrý chýr, ale môj otecko zbadal, že ráno druhé deti idú do školy, tak aj mňa vypravili. Prešov krátky čas, asi 2-3 mesiace, a ja som už hovorila pekne aj po maďarsky, koncom prvej klasi som dostala aj darček. Do druhej klasi som sa dostala do Milyovej – tože na Malý Meder do školy, ktorá mala na streche postavenú drevenú túrňu, a v nej s pekným hlasom zvon. Vtedy – v roku 1950 – sme sa museli prevážať – že prečo to je iná história – a škola mi bola blízko, iba na pár minút. Škola bola väčšia, bole dve veľké učovne aj dve obývačky pre učiteľov, aj veľké športové ihrisko na futbal a volejbal, aj veľký dvor. Pred školou tri krásne osiky rástle do neba.

Škola bola ako centrum na salaši. Tam sa nielen deti chodile učiť, ale aj iné veci sa končile. Popri tom po nedeľách sa držala bohoslužba, prišli pán velebný z Čaby, a pán učiteľ hrali na harmónium. Pred bohoslužbou pán kurátor zazvonili na zvone. Aj každé ráno, pred 8 hodín zazvonili nám, že sa začína učba, vtedy ešte nebol čengő.

V škole sa konal dobrý športový život, aj z druhej školy prišli hrať deti, bole „versenye“, kde naša škola bola prvá. A v nedeľu zase veľké futbalové mečče končile aj medzi deťmi, aj medzi dospelých aj s pani učiteľkami dovena. Učitelia mali dobré kontakty s rodičmi, a naopak. Rodičia ich veľmi uctili, a boli jim na pomoc vo všetkom. Každú zimu deťom, rodičom i mládeže vyučili a spolu hrali nejaké dobré zábavy (napr. Liliomfi, a Bor, Két úr szolgája). Tie potom hrali aj na okolie v kultúrnych domoch a pozatým sa bavili až do rána, bol ples. Hudci boli, aj do baľuška sa dostalo niečo. Veď v zime šade bole zabíjačke, a pánov rektorov aj pani rektoriek pozvali do veľa

domov rodičia k večeri. A oni sa tam dobre cítili medzi salaškými ľuďmi. Pripravili nám nejeden raz aj výlet na Balaton, na Péc a okolia, to nám bovo veľký zážitok. Dobrých učiteľov sme mali, vo všetkom nám boli na pomoc. Ja som napríklad v VI. klase ochorela, že som nemohla chodiť do školy, lebo mi pán lekár zachránil. Tak že by som nemeškala rok, pani učiteľky ma chodili domov učiť za pol rok. Za to som im aj teraz veľmi vďačná a ďakujem jim. V škole bola dobrá studňa, tam sme chodili na pitnú vodu. Bol telefón, villany, TV. Po večeroch bola učovňa plná ľuďmi a vyzerali sme TV - napr. Princ a derék katona -, ktoré aj teraz dávali, hrali v televízore.

Veľa detí sme chodili do Maďarskej školy, a z nich asi 90% hovorili aj po maďarsky, aj po slovensky, bo nám bolo zapísané, že „anyanyelve: magyar“, ale najviac to tak bolo, že nám materinský jazyk bol slovenský. Vtedy ešte po salašoch sa aj deti ta zhovárale po slovensky, ale už pozdejšie, keď sa zrodili vnučky, aj starým rodičom bolo treba zhovárať sa s vnučkami po maďarsky. My sme také šťastia mali, že nám vyučovali aj slovenčinu, tak sme sa volač naučili aj z gramatiky. Veľa detí po všeobecnej škole šle do stredných škôl a aj z druhých sa stali dobrí remeselníci, robotníci v poľnohospodárstve, fabrikách a ktorí kde. Aj na vysoké školy sa dostali z nich mnoho, ktorí sa stali inžinierom, doktorom, lekárom, učiteľom, fiškálom atď.

Ďakujeme našim učiteľom a učiteľkám za tú veľa prácu a lásku, za čo nás dobre pustili do života, ktorá cesta je veľaráz s veľkými kameňmi vykladená. Malú Mderskú školu zatvorili ač dobre viem v roku 1974. Pozatým salašské deti šli do internátu na Čabu, a učítelia najviac do školy č. X, v kerej ostal vedúci z našej školy: pán Orosz György. Žiaľ už nie je medzi nami, tabuľu má v škole č. X na ulici Kazinczy. Nech žije jeho pamiatka! Našej triede sme držali 50 ročné stretnutie v roku 2007. Bolo nás v roku 1957 11 žiakov, dvaja umreli. Jedna učiteľka bola na stretnutí, pani Oroszova Marika. Našu školu pred stretnutím sme iba navštívili, ale sme sa báli aj kročiť do nej, bo je veľmi opustená, zvon preložili na Čabasabady, tam zvoní ľuďom ďalej. Nám iba slzy padali keď sme videli tú našu školu, ktorá voľakedy aj krajšie veky prežila. V salašských školách veľa dokumentov a pamiatok bole, veď fungovale až za 100 rokov. Ešte iste sa nájdu dokumenty a pamiatky zo života tých učiteľov a žiakov, ktorí tam vyučovali a sa učili. Aj iné veci. Dobre by bolo tieto veci pozbierať, čo ešte voľade vo skriňách sa nájdu, a jedno salašské museum zariadiť – čo aj v mederskej škole – ako sa to už aj donieslo do slova niekoľkoráz, kým sa nezapozdĺ. Učiteľom sa už aspoň postavil tehlový múr s tabuľami v Čabasabady, to je už pekná pamiatka. Ďakujeme za to aj vedúcim Čabianskej organizácie Slovákov.

Tu napíšem mená pánov učiteľov a pani učiteliek našej triedy, dúfam, že jim neublížim.

Vedúci:

† Orosz György

Pani učitelky:

Orosz Györgyné (Iba ona sama bola na 50. stretnutí)

† Zsíros Andrásné

Lajkó Ágnes

Kiss Györgyné

Kató Ilona

† Köpösdí Rozália

† Váci Györgyné

† Ács Margit

Pánovia učiteľia:

† Kaszai pól

† Csicsely Pál

Oláh István

Ďakujeme Vám Pani rehtorky a Páni rehtori.

S úctou a láskou

Alžbeta Kelemenová Tadanajová

Mladé letá v Sarvaši alebo

Ármin Hruška
Čo mi povedala socha

Miesto úvodu:

O bronzovej soche Milana Rastislava Štefánika v leteckej uniforme na budove Slovenskej základnej školy v Sarvaši

Pred hlavným vchodom do budovy Slovenskej základnej školy v Sarvaši na Szabadság ulici č. 29 je bronzová socha v skromnej leteckej uniforme. Občas pod ňou vidím vence a kvety, ale väčšinou je osirelá. A tak som sa rozhodol, že tam položím kvety ja, Ármin Hruška. Opýtal som sa tej sochy, kto je a čo tam robí. Povedala mi, že je to socha slovenského politika, legendárneho francúzskeho generála, vynikajúceho astronóma a diplomata. Položil som jej otázku: „Prečo si nainštalovaná práve na stene našej školy? Kto ňu zhotovil a aký je tvoj osud?“ Socha na prvú otázku odpovedala logicky. „Lebo som Slovak, toto je slovenská škola a študoval som v Sarvaši.“ A potom sa odmlčala. Viac som sa o generálovi Milanovi Rastislavovi Štefánikovi dozvedel z knihy Jána Jurčika: *Milan Rastislav Štefánik*, ktorú mi venovala moja školiaca pani učiteľka. V prvej kapitole autor píše, že Štefánik strávil v Sarvaši roky svojho dospievania (1894 - 1898). A tak som sa pustil do pátrania. Prv ako opíšem Štefánikovo detstvo a mladosť, hľadám odpoveď na otázku: Kto je autorom sochy? V článku *Petra Gettinga: Boj o Štefánika* som sa dozvedel, že autorom sochy tohto politika, astronóma, vojenského letca, diplomata, francúzskeho generála a spoluzakladateľa Československa, bol jeho osobný priateľ z parížskych štúdií *Bohumil Kafka*. Socha sa nachádza nielen v Paríži, ale aj v Prahe na Petříně. Kópia tejto sochy v nadživotnej veľkosti, ktorá bola neskôr odstránená v dôsledku politicko - spoločenských udalostí, stála po 1. svetovej vojne aj v Bratislave na dunajskom Fajnorovom nábreží neďaleko Reduty, na mieste jazdeckej sochy Márie Terézie. Dnes je tam súsošie Štúrovcov. V súčasnosti najnovšia replika, vysoká 7,40 metra s hmotnosťou 5,5 tony, stojí v zóne Pribinova pri Euroveí pred novou budovou Slovenského národného divadla. Za ňou na vysokom pylóne je nainštalovaná socha leva ako symbolu československej štátnosti. Naša sarvašská soška Štefánika bola nainštalovaná v roku 1991, ako dar vtedy ešte existujúcej Českej a Slovenskej federatívnej republiky. Je vysoká 85cm.

V Maďarsku aj na Slovensku sa viedol medzi verejnosťou dlhodo-
bo boj o Štefánika, lebo jeho osobnosť aj po rokoch ľudí rozdeľuje.

Pre maďarských nacionalistov bol Štefánik rozvracačom Uhorského štátu. Pre slovenských nacionalistov bol príliš čechoslovakistický. Tí navrhli nahradíť leva na pylóne tatranským orlom. To by však bolo porušením autorských práv a zároveň aj falzifikáciou dejín. Toľko slovenská tlač. Pre bežného Slováka je Štefánik morálnou autoritou a historickou osobnosťou, na ktorú sú Slováci právom hrdí. Na oficiálnom odhalení sochy v Sarvaši sa zúčastnila 26. októbra 1991 aj vládna delegácia zo Slovenska pod vedením Mariána Čalfu a Jána Čarnogurského.

Čo vieme o Štefánikovom živote?

O Štefánikovom živote som sa nedozvedel nič v žiadnej učebnici dejepisu, ktorú používame na základnej škole. Niet o ňom zmienky ani v učebnici slovenskej konverzácie pre druhý stupeň slovenských základných škôl v Maďarsku od autorky Eriky Kraslánovej, ani v učebnici národopisu s názvom Slovenská vzdelanosť od autoriek: Dr. Anna Kondacsová, Monika Szabová, Erika Kraslánová. V spomínanej učebnici národopisu pre 7.- 8. ročník ZŠ je síce kapitola o dejinách Slovákov, ale tie končia 18. storočím, obdobím migrácie Slovákov na Dolnú zem. Od tohto momentu sa kniha sústreďuje na národopis Slovákov v Maďarsku a na ľudovú slovesnosť. Posledná štvrtá kapitola má názov Stáročia v spoločnej vlasti. V tejto časti sa autorky venujú osobnostiam našich dejín, literatúry a umenia, ale vzhľadom na citlivosť slovensko - maďarských vzťahov si vyberajú skôr „osobnosti spájajúce národy“ (tamže str. 131-147). Milan Rastislav Štefánik takým človekom nebol. Bol slovenský národne uvedomelý politik, ktorý po historických a osobných skúsenostiach so situáciou v Rakúsko - Uhorsku, prestal budúcnosť Slovenska spájať s Maďarskom. Bolo to v období 1. svetovej vojny: *„Od prvého stretnutia ohromila ma jeho hlboká viera, ktorá naplňovala vnútro veľkého vlastenca, viera, ktorá ho viedla k tomu, že už vtedy pokladal existenciu československého štátu za istú, hoci rakúsko-uhorské mocnárstvo bolo ešte celistvé a vojensky silné, najmä po vyradení Ruska zo svetovej vojny.“* (Generál V. Zupelli) Urobil vo svojom živote závažnú kariéru, za čo vďaka nielen svojej inteligencii, ale aj pevnej vôli a odvahe. Svedčí o tom jeho heslo: *„Ja sa prebijem, lebo sa prebiť chcem.“* (M. R. Štefánik)

Detstvo a študentské roky Milana Rastislava Štefánika

Milan Rastislav Štefánik sa narodil v Košariskách 21. júla roku 1880 v rodine evanjelického farára Pavla Štefánika ako v poradí šieste dieťa. Spolu mal jedenásť súrodencov, z toho traja zomreli.

Jeho otec Pavel sa narodil v roku 1844 v starej slovenskej vzdelaneckej rodine zemianskeho pôvodu. Starý otec Milana Rastislava Štefánika si zobral za ženu *Ľudovítu Šulekovú*, sestru *Vilka Šuleka*, ktorý bol v revolučných meruôsmych rokoch popravený. Druhého brata *Ľudovíta Šulekovej* zabili Košútovci v Komárne. Krstným otcom mlad-

Socha Štefánika a Ármin Hruška

1886 prekonal ovčie kiahne, na ktoré zomrel jeho mladší brat, začal chodiť do *ľudovej školy*, kde učil absolvent slovenského revúckeho gymnázia. V roku 1889 odišiel do *gymnázia* v *Šamoríne*, kde sa naučil po maďarsky. Štefánikovci nepodľahli silnému maďarizačnému tlaku, nemali privilégiá maďarskej vzdelaneckej vrstvy a vystavili sa tak celoživotnej biede. Aby mohli deti chodiť do školy, musel otec predať včelín, prestal fajčiť a musel zháňať ručiteľov na zmenku.

V rokoch 1890-1893 študoval Milan na *gymnázii* v *Prešporku* (*Bratislave*), kde dostával ako chudobný žiak obеды zadarmo. V druhom a treťom ročníku dostal skromné štipendium z nadácie M. Institoris Mošovského. Štvrtú triedu skončil v *Šoproni* (1893 - 1894), kde bolo štúdium ešte lacnejšie. Ako dôkaz predkladám jeho vysvedčenie z pozostalosti M. R. Štefánika v Slovenskom národnom archíve v Bratislave. Pokúsil som sa ho preložiť do slovenčiny.

šiemu bratovi Pavlovi Svätoplukovi Štefánikovi bol štúrovec a národný buditeľ *Jozef Miloslav Hurban*. Milanovi Rastislavovi (Rastislav - veľkomoravský knieža), bol krstný otec brezovský rodák *Štefan Fajnor*, advokát, ktorý pred maďarskou justíciou obhajoval slovenských bojovníkov za slobodu. A práve na Fajnorovom nábreží v Bratislave stála taká istá socha Štefánika v leteckej uniforme, aká je pred našou školou. O týchto okolnostiach píšem preto, lebo mali veľký vplyv na formovanie jeho osobnosti. A teraz naspäť k školským rokom M. R. Štefánika. Keď v roku

I. cena súťaže „Živý odkaz osobností zašlých čias“

Pripravujúca učiteľka Dagmar Králiková

Sarvaš

Peter Bobor

Úryvok

Stavba kostola

Stavba kostola sa začala 6. júna 1792. Jeho dĺžka je 42 m, šírka 19 m a výška 22 m. Primúraná bola k nemu aj veža - turňa, ktorá dosahovala výšku 57 m. Bolo ju vidieť široko - ďaleko. Hovorilo sa, že Komlóš má najkrajšiu vežu na širokej maďarskej Veľkej nížine. Na stavbu použili tisíc pálených tehál. Drevo plavili po rieke Maroš a z mesta Arad, ho priviezli konským povozom. Stavba sa skončila v roku 1795. Kostol bol postavený v barokovom štýle za tri roky.

Exteriér

Zvonka a zvnútra je celý biely. Strecha bola pokrytá najprv šindľom, neskôr v roku 1922 eternitovou škridľou. 23. júla 1871 bol najvyšší bod tejto veže ozdobený pozlátenou guľou a hviezdou.

Guľa a hviezda

Vo veži kedysi fungovala strážnica, v ktorej bol vždy jeden človek, ktorý dával pozor na oheň. Pod hodinami vo výške 25 siah celú vežu obkolesuje mrežou ohradená chodba. Keď vstúpime na túto chodbu a rozhlíadneme sa, môžeme vidieť celé okolie. Na veži visia 4 zvony, ktorými sa zvoní na služby Božie tri razy.

Najväčší zvon

Najväčší zvon zvoní o ôsmej hodine, o pol deviatej zaznie druhý zvon a o deviatej zvoní všetky štyri zvony. Zatiaľ sa veriaci zhromažďujú v kostole

Interiér kostola

Keď vstúpime do kostola, prekvapí nás očividný protiklad medzi bohatým oltárom a chudobnou jednoduchosťou ostatných častí. Oltár je mramorový, zdobia ho dve alabastrové sochy. Obraz nad oltárom predstavuje Nanebovstúpenie Ježiša Krista. Nad oltárom je kazateľnica, naproti oltáru je organ, ktorý zhotovil Benedek Komorný-ik. Organ dodnes funguje. Galéria obieha vnútorné strany kostola v podobe podkovy.

Vpravo a vľavo od oltára si kedysi sadali starší chlapi, pred oltár staršie ženy. V uličkách a pred oltárom stáli alebo sedeli dievčatá a nevesty. Na galérii, na chóre pri organe si sadali muži stredného veku a na konce galérie mládeň. Dnes už tieto pravidlá neplatia.

Kazateľnica

Evanjelická cirkev

Komlóšska evanjelická cirkev, ako aj osada, boli vyše sto rokov čisto slovenské. Maďarské bohoslužby sa konali od roku 1862. Cirkev mala vždy svojich duchovných. Do 2. svetovej vojny mal Slovenský Komlós 18 farárov, ktorí slúžili cirkevným zborom najmä slovom Božím,

Najväčší zvon v komlóšskej veži

sviatosťami. Svojich veriacich utešovali v obdobiach epidémií, požiarov, povodní alebo sucha. Náboženský život po 2. svetovej vojne upadol. Opäť začal ožívať v roku 1990. Kostol je posvätný chrám, ktorý pomáha ľuďom spolu sa schádzať, číť si svojich predkov a dôverovať potomkom. Za veľa rokov nebola na Komlóši

slovenská bohoslužba. Ale teraz, keď máme aktívneho farára Attilu Spišáka, bohoslužby sú dvojjazyčné. V meste sa vydávajú Evanjelické listy - časopis Evanjelického cirkevného zboru. Do nášho cirkevného zhromaždenia patrí aj cirkevná materská škôlka, dom starostlivosti o starých ľudí - Dom dôchodcov. V apríli tento rok otvorili Dom remesiel. Náš pán farár sa zaoberá aj s mládežou. Robí letné tábory. Týždenne sa stretáva na rôznych aktivitách spolu s rodičmi a ich deťmi. Som rád, že sem patrí aj naša rodina.

II. cena súťaže „Živý odkaz osobností zašlých čias“

Pripravujúca učiteľka Ľubomíra Rollová

Slovenský Komlós

Michaela Gálová
Oblasťný dom zemplínskych Slovákov

Úvod

Volám sa Michaela Gálová a chodím do ôsmej triedy Maďarsko-slovenskej dvojazyčnej ZŠ a internátu v Novom Meste pod Siatrom.

Spracovať tému oblasťného domu zemplínskych Slovákov, ktorý je podľa informačnej tabuľky v jeho prednej záhradke zároveň národopisnou zbierkou zemplínskych Slovákov v Baňačke, som sa rozhodla preto, lebo informátorka, aj obec boli „po ruke“, teda celkom blízko.

História

Opisovaný objekt je celkom nový, ak zoberieme do úvahy jeho funkciu oblasťného domu. Slávnostne bol otvorený 16. septembra 2006. Anna Bacskaiová, rodáčka z obce Baňačka, predsedníčka miestnej menšinovej samosprávy a realizátorka zbierky národopisného materiálu a zariadenia domu, mi však pri našej návšteve prezradila, že pôvodnou funkciou objektu bol rodinný dom. Podľa prameňov ho postavili okolo roku 1880. Hovoríme teda o viac ako storočnom objekte. Teta Annuška nám rozprávala o historickom období po 1. svetovej vojne, kedy sa jeho majiteľ do obce dostal ako vojak. Ako šikovný stolár, Lajos Sesták, svojim šiestim potomkom, z ktorých päť bolo chlapcov a jedno dievča, počas neskorších rokov zanechal nielen kvalitný útulok, ale aj zlaté remeslo. Stolárčením sa totiž neskôr živili traja synovia. Traja z jeho detí sa usadili v Amerike. Literatúra uvádza i veľký požiar, ktorý zasiahol obec. Jeho neblahým dôsledkom sa nevyhol ani dom Šestákovcov, preto ho v roku 1936 majiteľ vlastnoručne prestaval. Jeho základ bol o 30 cm vyvýšený. Teta Annuška nám tiež prezradila, že domu chýba veranda, ktorá je pre tieto typy domov typická. Na priečelí rodinného domu však určite nechýba gréckokatolícky kríž. V celej osade totiž sa s týmto znakom medzi dvoma prednými oknami na starších domoch stretneme. Gréckokatolícke náboženstvo určite pochádza ešte z čias, kedy vyludnené miesto dnešnej obce v 18. storočí zaľudnili ukrajinskí obyvatelia zo severnejších kútov Zemplína. Naša informátorka nám prezradila aj to, že tento kríž bol za predošlého politického systému zakrytý maľovkou, alebo odstránený.

Popis jednotlivých miestností Dom je postavený pozdĺžne na pozemok. Všetkých jeho päť miestností sa nachádza pod jednou strechou. Strecha domu je vysunutá nad pavlač, ktorá nie je podopretá. Na obrázku, ktorý mi nakreslila moja spolužiačka Luca Zámová, som

sa pokúsila „vystrieť“ jednotlivé miestnosti. Ich popis, tak ako som sa o tom pri návšteve domu presvedčila, začnem od ulice.

Predná izba (Predná hiža)

Jej strop je pokrytý pôvodnými hranolmi. Po vstupe do miestnosti pred čelnou stenou stojí kredenc, alebo etažér. Komoda a dvojkrídlová skriňa sa nachádza vľavo. Táto masívna skriňa je to prvým výrob-

kom stolára Sestáka. Priestory v komode ukrývajú starostlivo zrolované plisované sukne. Niektoré sú farebné, no teta Annuška hovorila, že vydaté ženy po svadbe nosili už len tmavé odtiene. Bolo to riešením majetkového stavu rodiny. Takýmto spôsobom obliekanie stálo rodinu menej. Na komode pod oknom sú vystavené sošky Ježiša, Márie a anjelov. O gréckokatolíkoch je totiž známe, že Panne Márii vzdávajú veľkú úctu. Hlbokú nábožnosť dokazujú i ďalšie sväté obrázky na stenách. Oproti tejto izbe, ktorá nimi disponuje v o čosi väčšej miere, ostatné staré domy ich v Baňačke mali menej (1-2), ako sa nám teta Annuška priznala. Na malom stolčeku si môžeme siahnuť i na staručíčku bibliu, z ktorej toho času rodičia deťom prečítali každý večer určitú časť.

III. cena súťaže „Živý odkaz osobností zašlých čias“

Prípravujúca učiteľka Júlia Kucziková

Nové Mesto pod Šiatrom

Rita Hornoková
**Prvá tehelná budova v Békešskej Čabe
a jej staviteľ'**

Malý evanjelický kostol v Békešskej Čabe

Na konci 18. storočia počet evanjelických veriacich v Čabe pre-
vyšoval už 10.000, čabiansky evanjelický zbor bol najväčším v celom
Uhorsku. Rastom počtu účastníkov bohoslužieb potrebovali väčší kos-
tol, starý chrám sa už rúcal, preto ho bolo treba zbúrať a postaviť
nový. Jeho staviteľom bol Samuel Tešedík starší.

Pred Tolerančným patentom Jozefa II. (1783) protestantský kostol
nesmel mať vežu, ale ani hlavný vchod z ulice. Ani kostolná budo-
va nesmela byť stavaná z trvalého materiálu (z kamenia, tehál). Ča-
biansky malý chrám, ktorý bol postavený za pol roka, sa pokladá za
výnimku.

Pavol Kováč proces stavby Malého evanjelického kostola v Ča-
bianskom kalendári¹⁵ opíše podľa Haana nasledovne:

*„A tu bola aj tá dôležitá úloha, ktorú tiež šikovne previedol: posta-
venie nového chrámu. To už dnes nepochopíme, aké prekážky boli.*

*Starý kostol, ktorý zdedil, bol už 22 ročný. Dnes je to nie je veľ'a,
ale vtedy evanjelici len zo surových tehál (z válkoch) mohli stavať, ani
základ nemohol byť pevnejší, tak sa tento už pukal, obávali sa že sa
zrúti. Keď staveli nový chrám, vlastne drienk dnešnému malému kosto-
lu, treba bolo trovu vyhodiť na tu bývajúcich evanjelikov. Spočítali sa
a boli 2740 duší evanjelici. Vyrátali potrebné výdavky okrem robote,
za každú dušu 10 grošov bolo potrebné platiť. Nemali patrónov, zá-
možných zemanov.*

*Cirkev už prv oddala prosbu stoličnému úradu na dovolenia z pev-
nejšej matérie postaviť nový chrám. Prosbu zostavil fiškál pánstva,
oddal stolici, aby ju odporúčali kráľ'ovskej kancelárii. Keď to nikto
nesúril, nedostali nijakú odpoveď. Keď Tešedík prišiel, koncom júla už
v septembri predostrel túto núdzu pánstvu Fraňovi Harruckernovi, kto-
rý vtedy v Gyuli bol, ale ten mu len malú nádej vyslovil, že on nemôže
to robiť, čo by chcel. To mu radil, aby len zo surových tehál budovali
jednu štvorcovú budovu, bez túrni, a všetkých ozdôb chrámových.*

*Po malom čase prišiel do Gyuli právny správca pánstva, evanje-
lik pán Gossetz, a potom pán Jozef Rudňanský prísediaci kráľ'ovskej*

15 Pavol Kováč In: Tünde Tusková (red.): Čabiansky kalendár. Békešská
Čaba: COS 2011. s. 40-45.

tabule, aj tým predniesol prosbu. Tí potom tak oboznámili baróna, že môže dovoliť kostol aj z pevnej hmoty základy, veď tak činia aj iní zemepáni a aj arcibiskup v Kaloči. Barón pristál, na to a poveril Rudňánskyho, aby jeho vôľu tak oznámil na kancelárii.

Tak v nasledovom roku 1745 začali znášať materiál, drevo, kameň.

26-ihô apríla vykopali základom jarke, keď už predošlý kostol zrúcali. Ale ešte ten deň ich stolica vystavila z robote, že taký chýr dostali, že Čabánia veľ'kolepý chrám si chcú postaviť s tŕňou, a z čistých kameňov. Medzi tým vyšetrovali vec, prosili, platili čestnú odmenu, dopomohli že sa nedorozumenie rozriešilo.

Na tretí deň, 28-hô apríla položili základ a pokračovali šťastne z kameňami, ktoré doviezli z aradských vrchov. Rozhodli sa jednohlasne, že tedy aj múry z pevných, z pálených tehál postavlia. A keď sa to medzi nádejou a bážňou tak stálo, práve dobrý čas šiel' stadiál' pán gróf Anton Grassalkovich, osobnosť, ktorého už stoličný úradníci priaznivo oboznámili, a ten ich potom uspokojil a všetkú bázeň rozptýtil, keď tak hovoril po maďarsky: „én csak azt mondom, építsék kendtek jó és erős matériából a templomot.“ (ja vám len to vravím, budujte z dobrej a mocnej látky ten chrám). To počuli aj tam stojací barón Péterfy a Ján Fraczina správca statku pántva a aj nekoľ'kí stoliční úradníci. A potom Tešedíkovi ešte súkromnými rečami povedal, že on nie len čabianskemu zemepánu hovoril, ale aj varadinského biskupa nariadi, aby sa začatá stavba bez všetkého protirečenia dokončila. A tak sa aj stálo. Pán Gossetz im hovoril potom, pán Grassalkovich aj vo Viedni ich zastával, lebo tam uvažovali, ba väčšmejš sa rozhodli, že zrúcajú čabiansky kostol, a pán gróf tam hovoril, že on tak myslí, aby nebol v Uhorsku spor o tom, že si protestanti či v drevenom, či v kamennom chráme robia služby Božie, keď majú slobodné náboženské výkony.

Do konca októbra sa chrám aj postavil a na svätého Martina bol aj vysvetený modlitbami a svätými kazňami. Slúžil Tešedík pred oltárom, kázal Matej Markovič, sarvašský farár a popoludni Daniel Burian, berinský farár.

Vydali peňažne 2200 rýnskych zlatých. Tak stál ten chrám do roku 1773, keď už bol malý aj ten a dostal dve nové krídla. "

I. cena súťaže „Živý odkaz osobností zašlých čias“

Pripravujúca učiteľka Edita Pecsenyová

Békešská Čaba

„Ján Valaštan Dolinský

Tri mená, jedna osoba. Čabianskymi Slovákami uznávaný básnik, zberateľ ľudových piesní, skadateľ a pedagóg. Ale kto sa na neho pamätá v dnešnej Čabe? A v dialke desaťročí sa jeho pamiatka zahmlila.“

Július Dedinsky

Volám sa Katarína Szpisjaková. Chodím do Slovenského gymnázia v Békešskej Čabe. Už od môjho detstva ma zaujíma zázračný svet hudby. Keď som mala sedem rokov, rodičia ma zapísali do hudobného krúžku, kde som sa naučila hrať na fujare. Neskoršie som prešla na flautu. Jednoducho som sa zaľúbila do hudby a táto láska trvá dodnes.

Na hodinách slovenskej literatúry pani profesorka Edita Pečeňová vzbudila moju pozornosť na Jána Valaššana Dolinského. Keďže toto je môj prvý výskum, musím sa priznať, že nemala som ľahkú úlohu. Dostala som inšpiráciu aj od profesorky spevu, Ildiky Očovskej, ktorá dobre pozná dielo Jána Valaššana Dolinského. Navštívila som Výskumný ústav Slovákov v Maďarsku, kde som mala možnosť prezrieť si niekoľko materiálov a spraviť fotky.

Pokladám za veľmi dôležité, aby sa aj moja generácia oboznámila s dielom mnohostranného Čabáňa. Do mája roku 2006 meno Valaššana nebolo známe. V podstate sa nevedelo, že za pseudonymom „J. V. Dolinský“ sa skrýva rodák z Békešskej Čaby. Ján Jančovic začal pátrať po stopách tohto významného hudobného skladateľa. V máji roku 2006 mal prednášku o živote a diele Jána Valaššana Dolinského a oboznámil Čabánov s touto významnou osobnosťou. Prednáška Jána Jančovica mala veľký ohlas v kruhu slovenskej inteligencie.

V mojej projektovej práci som pozbierala vedecké články napísané o Dolinskom, pozbierala som zborníky, knihy, v ktorých vyšli jeho diela a preštudovala som aj niekoľko internetových stránok o ňom. Za najhlavnejší cieľ mojej práce pokladám predstavenie jeho mnohostranného celoživotného diela a popularizáciu jeho hudobných skladieb.

Dlhoročný čabiansky farár, básnik a historik Jaroslav Ľudovít Haan vo svojom jedinečnom a možno povedať, že aj prvom monografickom diele o Békešskej Čabe s názvom „Pamätnosti Békeško-Čabianské“, ktoré vyšli po slovensky tlačou Horňanského a Hummela v roku 1886 v Pešti, okrem iného o charakterových a povahových vlastnostiach Slovákov v Čabe napísal aj takto: „Čaban ako vôbec každý Slováč miluje spev. V nedeľný deň, často aj dvoma hodinami skôr, ako sa služby božie započnú, už je ľud v chráme a tam bez sprevá-

dzania varhanov pod vedením svojich predspevákov spieva. V sobotu večer, keď sa mládež z poľa vracia, všetky ulice a včas poľných prác celý vidiek, ozýva sa spevom. Nestane sa niečo pamätnejšieho v meste, žeby na to ľud a často i páni pesničky nezložili, a tú udalosť v piesňach a romancách nezvečnili...”

A nečudujme sa preto, že sa tu v takýchto podmienkach a prostredí narodil významný človek, ktorého život a dielo teraz predstavujem.

Životná dráha Jána Valašfana-Dolinského

Hudobný skladateľ, pedagóg a publicista Ján Valašfan Dolinský patrí medzi najvýznamnejších Slovákov narodených v Békešskej Čabe. Narodil sa 15. februára 1892. Jeho otec, Ján Valašfan, bol tesárom a veľmi skoro umrel a tak celá farcha tejto chudobnej rodiny zostala na matke Žofii, rodenej Belicovej. Tá okrem domácnosti musela usilovne pracovať pre iných, a to najviac ako práčka pre zámožnejších Čabänov, aby vládala užiť dcéru Žofiu¹ a syna Jána, ktorého neskôr podporovala pri ďalších štúdiách. Šesť ročníkov evanjelickej ľudovej školy (1899 - 1905) a štyri ročníky nižšej strednej školy (1905 - 1909) vychodil Ján Valašfan v rodisku. S matkinou a sestrinou podporou vyštudoval v rumunskom Arade (1909 - 1913) učiteľský ústav, kde získal pod vedením profesora Mateja Zoltaiho základy hudobného vzdelania. Po ukončení štúdia v Arade, v roku 1913 sa nakrátko zamestnal ako výpomocný učiteľ cirkevnej ľudovej školy na vtedajšej čabianskej samote, Telekgerendáš. V októbri roku 1913 na podnet Jána Kraska - Zápotockého odišiel do Hrachovišťa kde sa stal učiteľom jednotriednej Evanjelickej ľudovej školy. Tam sa v roku 1917 oženil s Vilnou Dankovou². Tu sa narodil jeho prvý syn Bohuslav (1918), tiež hudobný skladateľ a pedagóg. Po prevrate sa obec s vtedajším názvom Brezová na Slovensku stala pre celú rodinu Jána Valašfana domovskou obcou so všetkými prácami a povinnosťami. Tu sa narodili jeho ďalšie tri deti Cyril (1919), Jarmila (1921) a Viera (1923). V tomto podbradlianskom stredisku si Ján Valašfan obľúbili všetci obyvatelia. Okrem toho, že pôsobil ako kantor evanjelického cirkevného zboru, bol aj zakladateľom a tajomníkom miestneho odboru Matice slovenskej. Po jeho príchode ministerstvo vnútra zmenilo dovtedajší názov obce Brezová na Slovensku a zaregistrovalo ho ako Brezová pod Bradlom a autorom tohto názvu bol jeho iniciátor Ján Valašfan.

II. cena súťaže „Živý odkaz osobností zašlých čias“

Pripravujúca učiteľka Edita Pecsényiová

Békešská Čaba

Úryvok z práce Kitti Chmelikovej **Dedinské múzeum, Kestúc**

Kestúcke dedinské múzeum so svojou zbierkou je svedectvom minulosti jednej dediny, ktorej obyvateľmi sú Slováci a Maďari. O jednotlivých vystavených predmetoch múzea, o ich používaní mi rozprávala pani Brigitta Zsírosová, rod. Domániová v kestúckom slovenskom nárečí, ale dôležité informácie som získala aj od iných informátorov v maďarskom jazyku. Počas svojej bádateľskej činnosti som sa spoliehala aj na odbornú literatúru.

Kestúc sa nachádza v Ostrihomsko - Komárnianskej župe, medzi horami Vacele hát, Žltá skala, Pod komín, Barazdaš, Široká dolina. Niektoré hory sa menujú slovenskými názvami, iné maďarskými.

Kestúc sa začal osídľovať už v 17. storočí a v r. 1709 mal s obcou Čív spoločnú farnosť. Od počiatku boli jeho obyvateľmi Slováci a Maďari. Slováci pochádzajú z územia dnešného severozápadného Slovenska. Obyvatelia sa zaoberali poľnohospodárstvom, neskôr baníctvom.

Z rozprávania Jozefa Gregora-Tajovského (Z Martina na Kestúc) sa dozvedáme, že Kestúčania „pestovali raž, jariny, zemiaky, kukuricu a hrozno“. Volakedi ňebola robotá ve závode, ale na polách robili ľudí. Sádili krumpľe, šeláku zeleňinu, čo potom v pivňici držáli celú zimu a s tého varili. Držáli prasfe, sléпки a šeláki statek.

Uprostred dediny sa nachádza starý dom, v ktorom je zariadené dedinské múzeum. Dedinské múzeum s charakterom pamätného ľudového domu bolo dané do užívania v roku 1964. Zbierka vznikla ako výsledok oduševnenej práce učiteľa základnej školy Józsefa Petrika, vlastivedného krúžku základnej školy a tiež dospelých obyvateľov obce.

Budova múzea pochádza z r. 1757. Bývalým majiteľom domu bol Márton Šimonek. Dom má kamenné základy, steny sú postavené z váľkov. Strecha bola pokrytá slamou, ale pred 20 rokmi ju vystriedala obvyklá škridla. Podľa ústnej ľudovej tradície je to najstarší dom v obci. Podarilo sa v ňom zachovať kuchyňu s otvoreným komínom a pecou.

Domí v d'ed'ine staváli murári. Chudné ľudé robili z hlinej ťehli a s tých staváli domi. Kto mav vác peňazí, ten stavál z spálenej tehli. Bohatší ľudé zavolali murára, ale chudobní staváli dom sám.

Dom stojí na prednej časti stavebného pozemku, predstavuje typ obytného domu, ktorý je typický pre hospodárstva sedliakov vlast-

niacich v Kestúci niekoľko jutár pôdy. Tento dlhý dom má dve okná do ulice a jedno na dvor. Steny sú nalíčené na bielo, okná na hnedo.

Spod odkvapu vstupujeme do kuchyne, kde sa nachádza národopisný materiál, ktorá odráža špecifiku kultúry bývania, domáckej výroby a odievania...

Na dvore sú náradie a nástroje, ktoré svedčia a poľnohospodárskom spôsobe života Kestúčanov. Svoje zeme nazývali Veľké lúky, Dlhé zeme, Gelegút, Sigoty, Magoše a Barnasaj.

Kestúcki Slováci už od svojho príchodu pestujú hrozno. Vo viniči bola práca počas celého roka. Pri jesennej oberačke a lisovaní révy pracovala celá rodina. Hrozni preš robili z dreva. Mav štiri nohi. Z dreva bov spravené malé hradi. Tie dávali na hrozno a tak tlčáli ven mušt, z čeho robívali neskôr víno. Preš na hrozno ribili áci. Vystavený preš je v zlom stave, čaká na opravu.

V Kestúci sa rad pivníc reľazovite řahal v blízkosti obce a zoradřoval sa pozdř hradskej. Niektoré rodiny mali svoju pivnicu pri dome. V pivniciach nielen uskladřovali víno a rôzne nástroje, ale sa v nich sústredřoval aj istý rodinný spoločenský život. Najčastejším dekoratívnym prvkom pivníc boli farebné nátery stien s motívmi viniča a sochy patrřnov vinářov, umiestnené na priečelí pivnice.

V pracovný deň v pivnici trávili poludňajšiu prestávku a na sviatky ožívali hovorom pri poháriku vína. Nedelňé popoludnia boli časom vzájomných návřtev a mládeř sa zabávala pri harmonike alebo husliach, pri tanci a speve až do skorého rána. Najveselšie bývalo pri oberačkách a na hody na Klementa. Ľudia sa v pivniciach schádzali aj cez fařiangy, na veľkonočný a turíčny pondelok. Dřbán, ktorý sme videli v kuchyni, používali aj v pivniciach.

Pri nedelňom obede bývalo zvykom, že gazda postavil na střl víno v sklenej řlaři alebo v dřbáne, nalial rodičom a dospelým členom rodiny, ale nie deřom. Príležitosťou pre väčšiu konzumáciu boli krstiny, svadby, páračky oberačka a hody. Napokon pri víne sa lúčili aj so zosnulým.

III. cena súřaže „řivý odkaz osobností zařlých čias“

Připravujúca učiteľka Margita Zatyková

Budapeř

Kronika udalostí

11. 01. Novoročné štrngnutie v Domu slovenskej kultúry (DSK)
vedúcich čabianskych slovenských spolkov a inštitúcií
- 14.01. Vypísanie konkurzu Organizácie slovenskej mládeže
v Maďarsku na nové logo
- 12-14.01. Návšteva francúzskeho cyklistu, ktorý navštevuje
národnosti Európy
- 16.01. Batôžkové privítanie nového roka v Čabasabadi
- 17.01. Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta
Békéscsaba
- 19.01. Ustanovujúce zasadnutie Slovenskej samosprávy župy
Békéš
Zasadnutie čabianskeho regiónu SOC v DSK
- 21.01. Vernisáž výstavy Ernesta Kocsisa z Košíc v DSK v rámci
osláv Dňa maďarskej kultúry
- 22.01. Priateľské stretnutie slovenských spolkov v Kétšoproni
- 28.01. Účasť na zasadnutí redakčnej rady Dolnozemskeho
Slováka v Novom Sade
- 28-30.01. Dve dievčatá zastupujú Slovákov čabianskeho regiónu
na 46. Stretnutí v pivníckom poli (Ildika Očovská a Erika
Baloghová Szatmárióvá)
31. 01. Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta
Békéscsaba

*Na vernisáži v Dome slovenskej kultúry Helena Čičeľová,
Ernest Kocsis a Anna Ištvánová*

- 06.02. Vernisáž nástenných tkanín čabianskeho slovenského klubu v Národnostnom dome na ulici Békéši
- 07.02. Slovenské rodinné popoludnie v Kétšoproni
- 12.02. Valné zhromaždenie Slovákov v Čabasabadi
- 13.02. Slovenský národnostný deň v Kétšoproni
- 14.02. Zasadnutie Slovenskej samosprávy Békešskej župy v Čabe
- 15.02. Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta Békéscsaba
- 18-20.02. Celoštátne stretnutie národnostných vedúcich v Čabe
- 19.02. Valné zhromaždenie a fašiangová zábava ČOS
Batôžkový bál v Telekgerendáši
Slovenský ples v Slovenskom Komlóši
- 20.02. Prezентация zošita Ľaničkina kuchyňa od čabianskeho klubu gazdiniiek ČOS
- 23.02. Jubilejná akcia Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku v Dome slovenskej kultúry
- 26-28.02. Cesta Čorvášanov do družobnej osady -Sládkovičovo na Slovensku

Na fašiangovej zábave členka Rozmarínu A. Husárová a Orgován J. Kojnoková

- 01.03. Recenzia Čabianskeho kalendára 2011 (Pavel Hlásnik a mesačníka Čabän roka 2010 (Ildika Makaiová Pálová)
- 02.03. Výstava starých čižiem zo zbierky čabianskeho slovenského klubu v Spoločenských domoch na ulici Békéši
- 03.03. Čabiansky slovenský klub navštívi Slovákov v Nadlaku
- 04.03. Vernisáž výstavy výšivkárskeho krúžku Rozmarín v Čorváši
- 05.03. Slovenský deň v Čorváši
- 12.03. Valné zhromaždenie Únie v Čabasabadi
- 15.03. Kladenie venca čabianskych Slovákov pri pamätnej tabule Ondreja L. Áchima (ČOS, OSMM, miestna slovenská samospráva)
- 17.03. Návšteva z ÚSZZ pána Dušana Mikolaja v Čabe
- 18.-19.03. Účasť na Štefankovej konferencii a odovzdania ceny v Nadlaku Etelke Rybovej
- 19.03. Priateľské stretnutie národnostných spevokolov v organizovaní spevokolu Csaba
- 21.03. Milan Kurucz v Čabe - výstava známeho slovenského karikaturistu Ľubomíra Kotrhu pod názvom „Focimánia“ a stretnutie s riaditeľom Slovenského inštitútu v Budapešti
- 25.03. Divadelné predstavenie nadlackého divadla X v Ibsene v rámci Jarného festivalu

Cítarový súbor Boleráz na kvalifikácii v Segedíne

- 26.03. Stretnutie pestovateľov ľudovej hudby v Čorváši
- 28.03. Prezentácia knihy pani Evy Kerepeckej (zbierka spevov) vo vydaní miestnej slovenskej samosprávy
Účasť vo Veľkom Bánhedeši na upresnení podmienok
Celoštátneho dňa Slovákov
- 29.03. Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta
Békéscsaba
- 31.03. Rokovanie o dolnozemskej jarmoku v Novom Sade

*Pavel Hlásznik z Nadlaku a šéfredaktorka Tünde Tusková a Anna Istvánová
pri hodnotení Čabianskeho kalendára*

- 01.04. Slovenské priateľské popoludnie s nadlacksým amatérskym divadlom v Sarvaši
- 02.04. Valné zhromaždenie a slovenský bál v Poľnom Berinčoku
- 02.-05. 04. Odborná cesta a prezentovanie svojej činnosti výšivkáriek a spevákov v Nových Zámkoch, Komárne a Nitre
- 04.04. Zúčastnenie sa na zasadnutí Slovenského osvetového centra
Prednáška Dr Ondreja Krupu v rámci série VÚSM
Z pohľadu vedy vo Veľkom Bánhedeši
- 06.04. Inštalácia výstavy Pamiatkového úradu v DSK z príležitosti Dňa pamiatok
- 09.04. Zúčastnenie sa na Slovenskom dni v Čorváši
- 11.04. Rokovanie o projekte Dolnozemskej jarmok v Blave s predsedom ÚSZZ
Poetické poobedie so 70. ročným Alexanderom Kormošom v DSK
- 13.04. Predstavenie projektu Rozvoj infraštruktúry a obnova obsahu v békeščabianskom slovenskom gymnáziu, základnej škole, materskej škole a kolégiu na mieste projektu
- 14.04. Zúčastnenie sa na otváracíj akcii EÚ projektu čabianskej slovenskej školy
Zúčastnenie sa na Slovenskom dni v Telekgerendáši
Slovenský deň v Pitvaroši
- 18.04. Kétšoproňanská Horenka sa zúčastní na Stretnutí dôchodcov v Budapešti
- 26.04. Zasadnutie župnej slovenskej samosprávy v Kardoši
- 29.04. Rozlúčková slávnosť v čabianskom slovenskom gymnáziu

Na podujatí Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku

- 01.05. Rodinný prvý máj v čabianskom Slovenskom klube
02.05. Účasť vo Veľkom Bánhedeši na upresnení podmienok Celoštátneho dňa Slovákov
03.05. Miestna slovenská recitačná súťaž v Kétsoproni
05.05. Vernisáž výstavy pedagogičky materskej škôlky vyučujúcej slovenčinu Sylvie Pissovej Hégelyovej v DSK
07.05. Pracovné stretnutie pracovníkov ÚSZ na čele s predsedom Milanom Vetrákom a veľvyslanca SR Petra Weissa s dolnozemeckými Slovákami v Čabe Slovenské a dobročinné akcie Slovákov v Telekgerendáši
08.05. Delegácia ÚSZ a Peter Weiss navštívia sarvašských Slovákov
09.-13.05. Civilná konferencia družobných miest Čaby v partnerstve s ČOS-DSK
11.05. Stretnutie pri výstave a prednáške Maroša Semančíka pri príležitosti Dňa pamiatok v DSK. Organizátor: Regionálny pamiatkový úrad
12.05. Generálny Konzul Štefan Daňo rozprával deťom v rámci série Poľného Berinčoku
13.05. Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta Békéscsaba
14.05. Priateľská večera rodičov a učiteľského zboru Slovenskej základnej školy, materskej školy a žiackeho domova v Sarvaši

Chlapci Čabianskej ružičky robia klobásu v Lítave

- 14.-15.05. Cesta k družobnej spoločnosti do Litavy na podujatie Varenie jedál predkov (Ružička., gazdinky.)
- 16.05. Spomienková slávnosť pri príležitosti centenária úmrtia Ondreja L. Áchima v Čabe
- 17.05. Pávi krúžok Borouka z Telekerendáša vystúpi v Dome dôchodcov
- 18.05. Stretnutie Klubu slovenských seniorov v Čabe
- 19.05. Kéťšoproňská Horenka sa zúčastní na kvíze Kto čo vie v Čabe
- 20.05. Súťaž VÚSM pre mládež
- 21.05. Klobásový festival v Gerendáši
- 22.05. Závinový festival v Malom Kereši
- 23.05. Deň mesta v Segedíne so slovenskou národnosťou
- Návšteva z MŠ SR pod vedením štátneho tajomníka Jaroslava Ivanča v sarvašskej, v čabianskej, v komlóšskej slovenskej škole a v Dome slovenskej kultúry v Čabe
- 27.05. Návšteva slovenského spevokolu a ľudovej kapely z Galanty v Čabe a v slovenskom Komlóši
- 27.-29.05. Uzavretie družobného styku Kéťšoproňčanov s osadou Hriňová-Detva
- 28.05. Kultúrne stretnutie dolnozemskej Slovákov a 9. ročník súťaže komlóšských klobás v Slovenskom Komlóši
- Zúčastnenie sa na Dni rovnakých šancí – Gazdinská dielnička ČOS-u
- 28.05. Vyhlásenie výsledkov kresieb na tému Tradície vypísané Slovenskou samosprávou v Telekerendáši

Skupinka Čabánov v Litave

- 03.-07-06. Akcia Grundtvig projektu V úcte k tradíciám v Trinci
a v Martine
- 04.06. XXX. Regionálne stretnutie klubov v Eleku
- 07.06. Deň japonsko-maďarského priateľstva v Dome
slovenskej kultúry z príležitosti 20. výročia prvej návštevy
pedagógov
- 09.06. Oslávenie pedagógov vyučujúcich slovenčinu v
Áchimovej sieni v organizovaní miestnej slovenskej
samosprávy
- 11.06. Členovia výšivkárskeho krúžku Rozmarín prezentujú
čabiansku slovenskú kultúru na jarmoku v Nadlaku
- 16.-19.06. IV. Šachový turnaj Ančinovcov v Čabe
- 22.06. Vystúpenie kétéšoproňanskej Horenky českým hosťom
miestneho družstva
- 23.06. Vystúpenie Rosičky z Kétéšoproňu v rámci Dňa
viacdetných rodín
- 24-26.06. Cesta Gerendášanov do družobnej osady na
Slovensko (Sládkovičovo)
- 25.06. Pávi krúžok Borouka vystúpi v Ecsegfalve na Stretnutí
spevokolov
- 26.06. Čabiansky slovenský klub navštívi Slovákov v Dorni
- 27.06. Slovenská akcia Radničných večerov – vystúpi
komlóšsky tanečný súbor a mandolinová skupina
Tremolo
- Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta
Békéscsaba

Čabianska skupinka Grundtvig projektu po návšteve hradu Strečno

- 02.07. Deň Slovákov v Maďarsku vo Veľkom Bánhedeši
Citarový súbor Boleráz vystúpi na programe na stretnutí
spolkov zachovávajúce tradície v Újkígyósi
- 04.07. Ukrajinský deň v čabianskom slovenskom klube
- 04.-08.07. Celoštátny gitarový tábor v Čabe
- 04.-06.07. Celodolnozemský festival Na jarmoku v Bratislave
spojený s Dňom zahraničných Slovákov (Čaba, Sarvaš,
Medeš, Komlós)
- 05.07. Vernisáž výstavy Zoltána Bácsfalviho v Dome slovenskej
kultúry
- 09.-10.07. Zájazd telekgerendáskej Borouky na Folklórny festival v
Detve
- 16.07. Deň osady so slovenskou zložkou v Šarkadkeresztúre
- 22.-24.07. Stretnutie družobných osád Gerendás-Malá Tarča

Remeslá na Dolnozemskom jarmoku v Bratislave

- 01.-07.08. XXI. Medzinárodný umelecký tábor Gyorgya Csutu s Jaroslavom Uhelom späť s projektom Podajme si ruky
- 02.08. Vernisáž výstavy Jaroslava Uhela v Békéši v rámci projektu Podajme si ruky
- 05.08. Záverečné podujatie XXI. Medzinárodného umeleckého tábora Csutu späť s projektom Podajme si ruky
- 05.-07.08. Okružná odborná cesta čabianskych Slovákov do Bihoru
- 18.-21.08. ZENIT v Čabe s dvoma slovenskými dychovkami (Považská Bystrica + Komárno)
Slovenské národnostné programy v rámci Dni osady v Poľnom Berinčoku (hostia z Kolárova a Žiliny)
Stretnutie partnerského spevokolu z Nitry s Čabianskou ružičkou a Orgovánom
- 19.08. Vernisáž výstavy Fujara v ľudovom umení v Slovenskom Komlóši
- 20.08. Gastronomický deň komlóšskeho Slovenského regionálneho osvetového centra
- 22.-28.08. Medzinárodný plenér s účasťou J. Csutu v rámci projektu Podajme si ruky
- 24.-26.08. Zúčastnenie sa na Medzinárodnom workshope slovenskej mládeže v Tatranských Matliaroch
- 26.08. Prednáška brezňanského divadla na Komlóši
- 26.-28.08. Zúčastnenie sa na oslavách 600. výročia osady Hradište, ktoré je družobnou osadou Čabasabadi

Kesjarovci z Čabasabadi v 600 ročnej družobnej osade v Hradišti

- 02.-04.09. Zúčastnenie sa čabianskych remeselníkov ČOS-u na Dni majstrov v Blave
Madzagfalvi Napok so slovenskou zložkou v Békéši
Oberačkové a slovenské národnostné dni v Malom Kereši
- 09.-11.09. Medzinárodný festival národností v Pokoji a mieri v Čabe
Slivkový festival v Sarvaši
- 10.09. Slovenské priateľské stretnutie v Telekgerendáši
- 12.09. Cyklistický výlet čabianskeho slovenského klubu ku „Bandika fa“
- 14.09. Recepčia a koncert Košickej filharmónie vo veľkom evanjelickom kostole z príležitosti Dňa slovenskej ústavy a 10. výročia fungovania Generálneho konzulátu SR v Čabe
- 16.09. Vernisáž výstavy Juraja Csutu v Turčianskych Tepliciach v rámci projektu Podajme si ruky
- 19.09. Vernisáž výstavy Michala Hanigovského v Dome slovenskej kultúry
- 21.09. Komlóšania a Čabänia prestavia svoju slovenskú gastronómiu v Slovenskom inštitúte v Budapešti
Kladenie holdu Ondrejovi Kvaszovi pionierovi letectva Békešskej župy
- 24.-25.09. Vo víre tanca v Sarvaši - stretnutie a kvalifikácia slovenských tanečných súborov
- 26.09. Vysunuté zasadnutie Slovenskej samosprávy Békešskej župy vo Veľkom Bánhedeši
- 27.09. Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta Békéscsaba
Pracovné stretnutie Únie v Dome slovenskej kultúry

Spoločný večerný tanec Festivalu na ulici v Čabe. V strede Pavol Mlinár

- 05.10. V rámci série Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku
Z pohľadu vedy, prednáška Miroslava Kmeťa v Dome
slovenskej kultúry
Vernisáž výstavy Martina Račku v Múzeu Mihályja
Munkácsyho
- 7.-8.10. Dornisáž výstavy Györgya Csutu v Turčianskych
Tepliciach späté s projektom Podajme si ruky
- 08.10. Haluškový festival v Kondoroši
- 7.-9.10. Zúčastnenie sa čabianskych a sarvašských pedagógov
Na stretnutí dolnozemskej pedagógov v Nadlaku
- 14.-16.10. Putovná súťaž z dolnozemskej reálií v čabianskej
slovenskej škole
- 18.10. Záverečná konferencia projektu DAOP čabianskej
slovenskej školy
V organizovaní Slovenskej samosprávy Békešskej
župy stretnutie slovenských spolkov a samospráv v
Áchimovej sieni
Divadelné predstavenie Vertiga v čabianskom Dome
Ibsena
- 21.10. Spomienka na starú poštu v Čabasabadi
Odborný regionálny seminár Muzeálnej pedagogiky
v národopisných zbierkach Legatumu v Slovenskom
Komlóši
- 20.-23.10. Odborná cesta Slovákov čabianskeho regiónu ku
bakoňským Slovákom
- 27.-30.10. Festival čabianskej klobásy
- 28.10. Spomienková slávnosť na Jána Gerčiho v Čabe

Čabánia, Elečania a Čorvášania pri zrúcanine v Česneku

- 04.11. Zasadnutie Slovenskej samosprávy župného mesta Békéscsaba
- 7.-11.11. Týždeň slovenského filmu a XIX. ročník filmového seminára v Segedíne a Pešti
- 7.11. Vernisáž fotovystavy fyzicky postihnutého Balázsa Faluhelyi v Dome slovenskej kultúry
- 9.11. Verejný náčuv Slovenskej samosprávy župného mesta Békéscsaba vo Viniciach
- 9.-10.11. Zúčastnenie sa na Vedeckej konferencii v Budapešti organizované na počesť Ondreja L. Áchima
- 11.11. Bál na Martina v organizovaní Slovenskej samosprávy župného mesta Békéscsaba
- 11.-13.11 Futbalový turnaj Dolnozemsý pohár a Konferencia mladých Slovakistov Strednej Európy v Čabe pod organizovaním Slovenskej mládeže v Maďarsku
- 12.11. Na celoštátnej kvalifikácii v Seghalomu sa zúčastnili slovenské skupiny z Dolnej zeme: spevokoly a pávie krúžky Borouka, Čabianska ružička, Horenka, Orgován, a citarové skupiny: Rosička, Boleráz
- 18.11. Spevokol Čabianska ružička vystúpi v Dome dôchodcov Életfa
- 21.11. Vysunutie zasadnutie Slovenskej samosprávy Békešskej župy v Poľnom Berinčoku
- 25.11. Odborný deň v čabianskej slovenskej škole v organizovaní Slovenského metodického centra
- 26.11. Slovenský deň a tradičná zabíjačka v Eleku

Telekgerendáska Borouka na kvalifikácii

OBSAH

Kalendárna časť	5
Čabiansky kalendár je mesiačikom dolnozemských Slovákov – <i>redakcia</i>	28
Prečo a ako som sa stal hudobným skladateľom – <i>Ján Sutyinszky</i>	37
Nezlomný učiteľ Huršan – <i>Michal Francisci</i>	39
Niekoľko myšlienok k výskumu slovenských priezvisk v Maďarsku – <i>Ján Chlebnický</i>	44
Slovenská poézia, próza a dráma po roku 1989 – <i>Renáta Machová</i>	49
Najstarší dopisovateľ kalendára – <i>Miroslav Demák</i>	53
Dolnozemskí Slováci očami spisovateľov – <i>kovacsova@freestart.hu</i>	57
Dolná zem v dokumentárnej slovenskej literatúre – <i>Anna Kováčová</i>	58
Vyúčtovanie v slovenskom jazyku na školách vo Vojvodine – <i>Jarmila Hodoličová</i>	62
Básne (<i>Juraj Dolnozemský, Gregor Papuček, Andrej Hankó, Ivan Miroslav Ambruš</i>) ..	71
Krištáľové kone – <i>Anna Räu-Lehotská</i>	75
Prví osadníci z Hontianskej stolice v Békešskej Čabe – <i>Ján Jančovic</i>	80
Slováci vo svete – <i>Alžbeta Uhrinová</i>	84
Family Tehlár - Malé dejiny jednej rodiny – <i>Viera Pištěková rod. Tehlárová</i>	87
Stojí ako hojaďuňďa – <i>Mária Žiláková</i>	94
Dvojazyčné humorné historky – nedorozumenia – <i>Ondrej Krupa</i>	96
Čaro starých pohľadníc – <i>Michal Francisci</i>	98
Pravý, falošný a meškajúci mesiáš – <i>Pavol Beňo</i>	102
Poklad krstného otca Magdalény Laczovej	105
S dolnozemskými Slovákmí vo vinohradoch pri Bordeaux – <i>Miroslav Demák</i>	110
Potulky po Sarvaši	115
Podujatia usporiadané pri príležitosti pamätného roka Ondreja L. Áchima – <i>Ilona Szászová</i>	119
Páračky – <i>Ľubomíra Rollová</i>	122
Komlóšske dni – <i>Ľubomíra Rollová</i>	123
Súbor Tremolo – <i>Ľubomíra Rollová</i>	125
Dvadsiate výročie Harmónie – <i>Ľubomíra Rollová</i>	126
VII. stretnutie slovenských dolnozemských študentov – <i>Zuzana Benková</i>	128
Slovenská škola v Békešskej Čabe v novom šate – <i>Zuzana Benková</i>	131
Cezhraničné priateľ'stvo – <i>Ondriš Kiszely</i>	133
Slovenským srdcom v Segedíne – <i>Zsolt Bereczky</i>	135
Civilná spoločnosť – <i>Pocsajiné Fábíán Magdolna, Anna Istvánová</i>	138

Taká malá poviečka... – <i>Paľo Žibrita</i>	141
Memento o jednej čabianskej salašskej škole – <i>Alžbeta Kelemenová Tadanajová</i> ..	142
Mladé letá v Sarvaši – <i>Ármin Hruška</i>	145
Úryvok– <i>Peter Bobor</i>	148
Oblasťný dom zemplínskych Slovákov– <i>Michaela Gálová</i>	150
Prvá tehelná budova v Békešskej Čabe a jej stavitel' – <i>Rita Homoková</i>	152
Ján Valašfan Dolinský – <i>Katarína Szpisjaková</i>	154
Dedinské múzeum, Kestúc – <i>Kitti Chmeliková</i>	156
Kronika udalostí	156
